

**GAZİ BEDEN EĞİTİMİ
VE SPOR BİLİMLERİ
DERGİSİ**

Cilt
Sayı
Ocak

IX
1
2004

**GAZİ JOURNAL OF
PHYSICAL EDUCATION
AND SPORTS SCIENCES**

Volume
Issue
October

İÇİNDEKİLER

**SPORDA PSİKO-SOSYAL
ALANLAR**

Beden Eğitimi Öğretmenlerinin
İş Doyum Düzeylerinin
Karşılaştırılması

3 - 14

Deniz DEMİRÇAN
Giyasettin DEMİRHAN

Aletik Yeterlik Düzeyi ve Cinsiyetin
Beden Eğitimine Yönelik
Tutum Üzerine Etkisi

15 - 24

Canan KOCA
F. Hülya AŞÇI

Profesyonel Futbolcuların Kaptan
Olup Olmamlarına Göre Psikolojik
Becerilerinin Araştırılması

25 - 34

Erkut KONTER

Türkiye Profesyonel I. Süper Futbol
Ligi Takımlarının Günlük Gazeteler
ile Spor Gazetelerinde
Yer Alma Sıklıkları

35 - 50

M. Yalçın
TAŞMEKTEPLİGİL
Özgür BOSTANCI
Tülin ATAN - Musa ÇON

Profesyonel Erkek Basketbolcuların
Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeyleri
İle Maç Başarıları Arasındaki İlişkinin
Araştırılması (İzmir İli Örneği)

51 - 60

Zafer AKTAŞ
Gökhan ÇOBANOĞLU
İlknur YAZICILAR

**HAREKET VE ANTRENMAN
BİLİMLERİ**

Anaerobik Test Sonrası Anaerobik
Güç, Kapasite ve Kalp Atım Hızı
Değerlerinde Diurnal (Gün İçi)
Değişimin İncelenmesi

61 - 70

Alpay GÜVENÇ
Adnan TURGUT

SPOR YÖNETİM BİLİMLERİ

Federasyon Başkanlarının Spor
Federasyonlarının Özerkliğine İlişkin
Görüşlerinin Değerlendirilmesi

71 - 87

E. Esra ERTURAN
Fatih YENEL

CONTENTS

**PSYCHO-SOCIAL AREAS IN
SPORT**

Comparison of the Job Satisfaction
Levels Of Physical
Education Teachers

The Effect Of Athletic Competence
Level And Gender On Attitudes Toward
Physical Education And Sport

An Investigation of Psychological Skills
of Professional Soccer Players According
To Being A Team Captain or Not

Appereance Frequency of Turkish
Professional I. Super Football
League Teams in Sport and
Daily Newspapers

A Research Of Relation Between
Anxiety And Success In Game of
Male Professional Basketball Players

**MOVEMENT AND TRAINING
SCIENCES**

Investigation of Diurnal Variation in
Anaerobic Power, Capacity and
Heart Rate Values After
Anaerobic Test

SPORTS MANagements SCIENCES

An Evaluation for Opinions of
Federation Presidents' Concerning to
Autonomy in Turkish Sport Federations

EDİTÖRDEN

Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nun yayın organı "Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi", elinizdeki sayısıyla 9. yılına girmektedir. Kurumsal desteğin ve bireysel gayretlerin ürünü olarak spor bilimlerine kazandırılan 32 sayı dergi ve 212 makale... Uzun soluklu çalışmaların özellikle süreli yayıncılıkta alışıldık olmayışı göz önüne alındığında, spor bilimlerine ilişkin bir derginin gittikçe artan bir nitelikte, zamansal olarak gösterdiği performans, aslında spor bilimleri camiasının mesleğini sahiplenişinin bir ifadesi olarak değerlendirilmelidir. Dergimizin bilimsel düzeyinin iyileştirilmesinin belirleyicileri, hiç şüphesiz, özverili ve ciddi değerlendirmeleri nedeniyle kendilerine her zaman müteşekkir olduğumuz, Bilimsel Danışma Kurulu üyelerimiz ile her seferinde daha nitelikli yazı gönderme çabasındaki araştırmacılarıdır.

İçinde bulunduğumuz yılla birlikte, ülkemiz spor bilimleri için yoğun bir uluslararası kongreler takvimi başlamaktadır. Spor Bilimleri Derneği'nin özverili çalışmaları sonucu alınan iki önemli kongreye Türkiye ev sahipliği yapacaktır. Bunlardan ilki, 17-20 Kasım 2004 tarihleri arasında Kemer/Antalya'da düzenlenecek olan "10. ICHBER-SD Avrupa Kongresi & SBD 8. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi", diğeri ise, 26-30 Ekim 2005 tarihlerinde yapılması planlanan "Dünya Spor Bilimleri Kongresi"dir. Ayrıca, "6. Dünya Spor Bilim & Futbol Kongresi" de Nisan 2007'de ülkemizde düzenlenecektir. Bu saygın bilimsel organizasyonların evimize getirilmesini sağlayan herkese ve her kuruma spor bilimcileri olarak şükran borçluyuz ve bu borcu ödemenin en iyi yolu da, kongrelerin saygınlığına yakışır nitelikteki bilimsel araştırmalarla geniş bir katılımın sağlanmasıdır.

Saygılarımla

BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLERİNİN İŞ DOYUM DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Deniz DEMİRCAN *
Gıyasettin DEMİRHAN *

ÖZET

Araştırmanın amacı, Ankara ve Adana illerindeki özel ve devlet okullarında çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyum düzeylerinin yönetim biçimi, gelişme ve yükselme, ücret ve personel, çalışma olanakları, fiziksel ortam ve iş arkadaşları boyutlarına göre karşılaştırılarak mevcut durumun kişisel özelliklere göre farklı olup olmadığını incelemektir. Araştırma grubu Adana ilinde görevli 171, Ankara ilinde görevli 204 olmak üzere toplam 375 beden eğitimi öğretmeninden oluşmuştur. İş doyum düzeylerini saptamak için Çetinkanat (1995) tarafından geliştirilen ve iş doyumunu ile ilgili 32 gerçek durum, 32 ideal durum ve kişisel bilgileri içeren toplam 71 maddeden oluşan "İş Doyum Ölçeği" anketi kullanılmıştır. Anket, 7 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutlarının güvenilirlik değerleri 0.58 ile 0.89 arasında değişmektedir. Bulgular, cinsiyet, medeni durum, görev yapılan il, okul türü, görev yeri ve mesleki kıdem ölçütlerine göre analiz edilmiş, verilerin analizinde Mann-Whitney U testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda beden eğitimi öğretmenlerinin cinsiyet, medeni durum ve görev yeri ölçütlerine göre iş doyum düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Öğretmenlerin çalıştıkları illere göre, çalışma olanakları ve fiziksel ortam boyutlarında iş doyum düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmuştur. Yaş ve mesleki kıdem ölçütlerine göre iş doyum düzeyleri arasında, iş arkadaşları boyutunda fark bulunmuştur. Öğretmenlerin çalıştıkları okul türüne göre ise iş doyum düzeyleri arasında yönetim biçimi boyutu hariç tüm boyutlarda anlamlı fark bulunmuştur ($p< 0.05$).

Anahtar Kelimeler: İş doyumunu, beden eğitimi ve spor öğretmeni.

Geliş tarihi: 28.07.2003; Yayına kabul tarihi: 12.04.2004

* Hacettepe Üniversitesi, Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu, ANKARA

COMPARE THE JOB SATISFACTION LEVELS OF PHYSICAL EDUCATION TEACHERS

ABSTRACT

The purpose of this study was to compare the job satisfaction levels of physical education teachers working in the schools of public and private sectors in the provinces of Ankara and Adana from the aspects of type of management, development and promotion, wages and staff, working facilities, physical environment and colleagues and to determine if there is a difference in terms of individualistic characteristics. The participants of this study comprised a total of 375 physical education teachers, 171 working in the province of Adana and 204 in the province of Ankara. The Job Satisfaction Scale which was developed by Çetinkanat (1995) consists of 71 items covering 32 real situations, 32 ideal situations and personal information, was used to determine the job satisfaction levels of participants. The questionnaire consist of seven subscales. The reliability of the subscales of the questionnaire ranged between 0.58-0.89. Data were analysed with regards to gender, marital status, province, types of school, work place and professional experience. Mann-Whitney U Test and One Way Analysis of Variance were used for data analysis. According to the results of the analysis there was no significant difference between the job satisfaction levels of the physical education teachers in terms of the criteria of gender, marital status and work place ($p>0.05$). However, significant difference was found in the job satisfaction in terms of working facilities due to the province and physical environment. There was a significant difference in job satisfaction of physical education teachers in terms of colleague factor in line with the criteria of age and professional experience. With regard to the type of school where the physical education teachers work, there was a significant difference in job satisfaction levels from all aspects but the type of management ($p<0.05$).

Key Words: *Job satisfaction, physical education and sports teacher.*

GİRİŞ

Bir insanın işinden duyduğu tatminin çalışma yaşamı üzerine önemli bir etkisi olduğu bilinmektedir. Bu etki, yaşamlarının büyük bir bölümünü çalışarak geçiren insanların sık sık yaptıkları işin kendilerine bir şey ifade etmediği yolundaki yakınmalarında kendini açıkça hissettirmektedir. Kuşkusuz söz konusu olumsuz etki, yalnızca iş tatminsizliği yaşayan bireyin kendisi ile sınırlı kalmayacak, doğrudan ya da dolaylı biçimde içinde bulunduğu kuruma ve yaptığı işe de yansiyacaktır. Diğer yandan, çalışanların işlerinden duydukları mutluluğun, o kişilerin performansları ve verimlilikleri üzerinde olumlu etkiler yaptığı da başta Hawthorne araştırmaları olmak üzere pek çok araştırma tarafından açıkça ortaya konmuştur (Dağ, 1993). Her örgütün en önemli amacının ürettiği ürünün niceliğini ve niteliğini arttırmak olduğu (Erçelebi, 1997) düşünüldüğünde, bunu sağlamak için iş görenlerin mesleki doyumlarının sağlanması gerektiği söylenebilir.

Çalışanlar iş yerlerine gelirken, fiziki iş gücünün yanında duygularını, düşüncelerini, deneyimlerini, bilgilerini, alışkanlıklarını ve sosyal statülerini de beraberlerinde getirmektedirler. Beraberlerinde getirdikleri bu değerlere ilişkin olarak da bazı beklentileri bulunmaktadır. İşte bu getirdikleri değerler ve beklentiler iş doyumunu tanımlama ortamına çıkarmaktadır. Kornhauser ve arkadaşları (Minibaş, 1990), iş doyumunu ya da doyumsuzluğunu, işe ait bireysel değerlendirme sonucu ortaya çıkan duygusal durum olarak tanımlayarak, "Bu duygusal durum, ancak bireyin

kendi hislerini dile getirmesiyle anlaşılabilir" demektedirler. Diğer bir tanıma göre ise işten doyum, bir iş görenin işini ya da iş yaşamını değerlendirmesi sonucunda duyduğu haz ya da ulaştığı olumlu duygusal durumdur (Başaran, 1992).

İş doyumunu insan üzerinde olumlu etkiler bırakırken, iş doyumsuzluğu kişide olumsuz sonuçlara yol açabilir. İş doyumsuzluğu, iş görenin işten elde ettiği hazzın düşüklüğü ve bunun iş görende meydana getirdiği rahatsızlıktır. Diğer bir anlatımla iş doyumsuzluğu, iş görenin yaptığı işten bir doyum ve hoşlanma duygusu elde etmemesi, işe karşı bir bıkkınlık, isteksizlik ve kaçma duygusunu anlatmaktadır (Ayık, 2000). İş doyumsuzluğunun sonuçları bireysel ve örgütsel olmak üzere iki başlık altında toplanabilir. Her ne kadar bu ilişkinin yönünü tam olarak belirleyen kesin kuralları mevcut değilse de bireysel olumsuz sonuçlar; hayal kırıklığı, saldırganlık, çatışma, aşırı gerilim, işe yabancılaşma, engelleme, alkolizm ve benzeri şekilde sıralamak mümkündür (Dağ, 1993). Bireylerde iş doyumsuzluğunun yarattığı olumsuzluklar birçok durumda kurum açısından da verimliliği etkileyen, istenilmeyen sonuçlara neden olabilmektedir. Gonzalez (1995)'de dış faktörler olarak ekonomik beklentiler, sosyal faktörler ve kurum faktörünü sıralarken, kişisel faktörler arasında aile ile bireyin psikolojik ve bilişsel durumunu söylemektedir. İş doyumsuzluğunun olumsuz sonuçları; devamsızlık, iş kazalarının fazlalığı, yıpranma ve çatışmaların artması şeklinde sıralanabilir (Dağ, 1993; Gonzalez, 1995; Şenatalar, 1978). Fejgin (1995)'in İsrail'de yaptığı araştırmaya göre de yıpranma faktörlerinin başında bürokratik sınırlıklar, rol sınırlıkları ve ödüllendirmedeki eşitsizlik gelmektedir. Ancak, beden eğitimi öğretmenlerindeki yıpranma sınıf öğretmenlerinden daha düşük düzeydedir.

İş doyumunu etkileyen bağımsız değişkenler vardır. Balcı (1985)'ya göre bunlar; bireysel ve çevresel/örgütsel değişkenler, şeklinde sınıflandırılır. Bireysel değişkenler; çalışanın iş değerleri, yaşı, cinsiyeti, öğrenim düzeyi, kişiliği, sosyo-kültürel özellikleri ve mesleki yeterliğidir. Çevresel-örgütsel değişkenler ise iş ve içeriği, ücret, yükselme olanağı, denetim biçimi, çalışma koşulları ve örgütsel ortam olarak sayılabilir. Belirli kişilerin diğerlerine göre daha çok iş tatmini duyuyor olması kişisel özelliklerin de iş tatmininde rol oynadığı fikrini desteklemektedir (Öncel, 1998).

Konuya cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında, Esen, (2001)'in Chapman ve Lowther (1972)'in yaptıkları araştırmadan aktardığı bulgulara göre, kadınların öğretmenlik mesleğinde erkeklere oranla daha fazla iş doyumuna sahip oldukları saptanmıştır. Öğretmenlerin sahip oldukları beceri ve yetenekler iş doyumunu etkileyen etkenler olurken, okulun yapısı, öğretmenlerin etkinlik ve başarılarında, dolayısıyla iş doyumlarında daha az öneme sahiptir. Ayrıca, öğretmenlerin yöneticiler tarafından tanınmasının da iş doyumunda etkili olduğu bulunmuştur. Funderburg ve Kapes (1997)'in araştırmasına göre ise, ortaokulda görev yapan erkek öğretmenler başarı, ilerleme, otorite, bağımsızlık, kültürel kimlik, fiziksel güç, prestij ve risk almaya kadın öğretmenlerden daha fazla değer vermektedirler.

Çelik (1987)'in araştırmasına göre ise, öğretmenlik yapan ve öğretmenlikten ayrılan teknik öğretmenlerin en çok ücretten, sonra sosyal konumdan, en son da gelişme ve yükselme olanaklarından doyumsuzluk duydukları saptanmıştır. Ayrıca, teknik öğretmenlerin işlerinden

ayrılmalarına neden olan etkenlerin iş doyumsuzluğu ve sosyal konumdan duyulan doyumsuzluk olduğunu belirlenmiştir. Funderburg ve Kapes (1997)'in araştırma bulgularına göre de teknik okuldaki iş eğitimi öğretmenleri ile diğer ikinci kademe öğretmenlerinin işlerinden hoşlanma konusunda istatistiksel farklılık olmamasına karşın, bireysel görüşme raporlarında teknik okul öğretmenlerinin işlerinden daha fazla hoşlandıkları ifade edilmektedir.

Özel ve devlet okullarında çalışmak da iş doyumunu etkileyebilmektedir. Örneğin, Minibaş (1990)'ın araştırmasının sonuçlarına göre, özel okullarda görev yapan öğretmenler devlet okullarında görev yapan öğretmenlere oranla daha yüksek iş tatmini bulmakta, daha çözümcü, saldırganlıktan uzak, sorumluluk alıcı olabilmektedirler. Tahta (1995)'nın, okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin iş doyum düzeylerini incelediği araştırmasının bulguları ise Minibaş'ın araştırmasının bulgularından farklıdır. Tahta'nın araştırmasına göre; teftiş faktörü, birlikte çalışılan kimseler ve yöneticinin yönetim anlayışı boyutlarında resmi kurumlarda çalışan öğretmenlerin özel kurumlarda çalışanlara göre daha doyumlu oldukları şeklindedir. Mirzeoğlu ve arkadaşlarının (1996), Ankara ili Çankaya ilçesindeki özel ve devlet okullarında çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyum düzeylerinin karşılaştırılması üzerine yaptıkları araştırmanın sonuçlarına göre de, yönetim boyutunda; öğretmenlerin otonomi ve saygınlık gereksinimlerinin karşılanmasında yöneticilerin davranışsal düzeyde desteklerini alamadıkları, çalışma olanakları boyutunda ise, devlet okulunda çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin görevlerini yerine getirebilmeleri için gerekli araç-gereç ve çalışma olanaklarına, özel okullarda çalışan beden eğitimi öğretmenleri kadar sahip olmadıkları anlaşılmıştır.

İş deneyiminin iş doyumunu üzerindeki etkisini araştırın çalışmalar da vardır. Mwamwenda (1998) sekiz yıldan az çalışan ve sekiz yıldan fazla çalışan ortaokul öğretmenlerinin çalışma yılları ile iş doyumları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yaptığı araştırma sonucunda, uzun süreli öğretmenlik deneyimi olan öğretmenlerin iş doyum düzeylerinin daha az deneyimli öğretmenlere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Yazılı kaynaklara bakıldığında, araştırma sonuçları arasında benzerliklerin yanında farklılıklarında olduğu gözlenmektedir. Eğitim ortamlarının karmaşıklığı ve araştırmaların değişik konu alanlarında yapılmış olması farklılıkların kaynağı olabilir. Beden eğitimi öğretmeni de bu karmaşık ortamda görev yapmakta ve asli görevinin yanında ders dışı etkinlikler ile tören ve kutlamalarla uğraşmaktadır. Bu nedenle, beden eğitimi derslerinin yürütülmesinde temel işgören olan öğretmenlerin işdoyumları konusunda görüşlerinin saptanıp diğerleri ile karşılaştırılması ve kendi içinde değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Bu bağlamda araştırmanın amacı; Ankara ve Adana illerindeki devlet okullarında ve özel okullarda çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyum düzeylerinin; yönetim biçimi, gelişme ve yükselme, ücret ve personel, çalışma olanakları, fiziksel ortam ve iş arkadaşları boyutlarında yer alan ölçütlere göre, kişisel özellikler de göz önüne alınarak değerlendirilmesi ve karşılaştırılmasıdır. Araştırmada, öğretmenlerin iş doyumuna ilişkin görüşlerinin; cinsiyet, medeni durum, yaş, mesleki kıdem, çalıştıkları il, öğretim kademesi ve okul türüne göre değişip değişmediğine bakılmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Grubu

Araştırma grubu; 2002-2003 öğretim yılı bahar döneminde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı, Ankara ili Çankaya, Yenimahalle, Keçiören ve Mamak ilçelerinde görevli 204 ve Adana ili Seyhan ve Yüreğir ilçelerinde görevli 171 olmak üzere toplam 375 beden eğitimi öğretmeninden oluşmaktadır. Öğretmenlerin 155'i bayan, 220'si erkek; 157'si 20-30 yaş, 136'sı 31-40, 82'si 41-50 yaş grubunda; 110'unun mesleki kıdemi 1-5 yıl, 124'ünün 6-10 yıl, 62'sinin 11-15 yıl, 41'inin 16-20 yıl ve 38'inin 21 yıl ve üzeri; 211'i ilköğretim, 204'ü lise; 86'sı özel okul, 286'u devlet okunda görev yapmaktadır. Araştırma yapılan ilçeler ile ilçelerde görev yapan öğretmenler rastgele seçilmişlerdir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak Çetinkanat (1995) tarafından geliştirilen "İş Doyum Ölçeği" anketi kullanılmıştır. Anket üç bölümden oluşmaktadır; kişisel bilgiler, algılar ve beklentiler. Birinci bölüm 7 madde, ikinci ve üçüncü bölümler 32'şer madde içermektedir. Anketin her bölümü ayrı ayrı değerlendirilmektedir. Algılar bölümündeki cevaplar "Tamamen Katılıyorum" (4 puan), "Katılıyorum" (3 puan), "Katılmıyorum" (2 puan) ve " Hiç Katılmıyorum" (1 puan) şeklinde; beklentiler bölümü ise, "Çok Önemli" (4 puan), "Önemli" (3 puan), "Önemsiz" (2 puan) ve "Çok Önemsiz" (1 puan) şeklinde derecelendirilmiştir. Bu durumda beklentiler ve algılar arasındaki en küçük fark doyumu, en büyük fark doyumsuzluğu ifade etmektedir. Ölçek 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin, geliştirildiğindeki güvenilirlik katsayıları alt boyutlara göre sırası ile; yönetim biçimi için 0,88, çalışma olanakları için 0,66, gelişme ve yükselme için 0,78, iş arkadaşları için 0,68, fiziksel ortam için 0,78, ücret ve personel için 0,57'dir. Araştırma beden eğitimi öğretmenlerine özel yapıldığı için, bu araştırmanın verilerinin de güvenilirlik hesaplaması yapılmıştır. Bunlar da sırası ile; yönetim biçimi için 0,90, çalışma olanakları için 0,97, gelişme ve yükselme için 0,87, iş arkadaşları için 0,82, fiziksel ortam için 0,92, ücret ve personel için 0,83'tür. Bu değerler, araştırmalar için kabul edilen sınırlar içerisinde (Alpar, 2000).

Verilerin Toplanması

Veriler, beden eğitimi öğretmenlerinin çalıştıkları okullarda, antrenman salonlarında, 23 Nisan ve 19 Mayıs kutlamaları için belirlenen çalışma günlerinde stadyumlarda birebir araştırmacılar tarafından iletişim kurulup toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Anket önce kendi içinde değerlendirilmiştir. Beklentiler bölümünden alınan puanlardan, algılar bölümünden alınan puanlar çıkarılmış ve -3 ile +3 arasında değerler elde edilmiştir. (-) değerler yüksek doyumu, (+) değerler yüksek doyumsuzluğu ifade etmiştir. Daha sonra her birey için 6 alt boyuta yönelik iş doyum puanları ve daha sonra genel doyum puanları hesaplanmıştır. En sonunda kişisel bilgiler bölümünden faydalanılarak; cinsiyet, medeni durum, yaş, mesleki kıdem, çalışılan il, öğretim kademesi ve okul türüne göre iş doyum puanları hesaplanmış ve analiz edilmiştir.

Bu çalışma verilerine göre, güvenilirlik katsayılarının hesaplanmasında Cronbach Alpha katsayısından yararlanılmıştır. Verilerin analizinde; ikili karşılaştırmalarda varyansların homojen olmamasından dolayı Mann-Whitney U testi, ikiden fazla grubu olan değişkenlerde ise, anketin alt boyutlarının her biri bağımsız analiz edildiğinden, Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır. İki den fazla grubu olan değişkenlerde farkın hangi gruptan kaynaklandığını anlamak için Tukey HSD Testi yapılmış, hata payı 0.05 olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenlerin cinsiyet, medeni durum ve görevli oldukları öğretim kademesi değişkenlerinde bulgular arasında anlamlı fark bulunmadığından tablolaştırma yapılmamıştır. Anlamlı fark içeren yaş, mesleki kıdem, çalışılan il ve okul türü değişkenlerine ait bulgular ise tablolaştırılarak aşağıda sunulmuştur.

Bulguların, Öğretmenlerinin Yaşlarına Göre Dağılımı: Tablo 1'de iş doyum boyutları açısından beden eğitimi öğretmenlerinin yaşlarına göre ortalama, standart sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 1: Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Yaşlarına Göre İş Doyum Boyutlarının Ortalama ve Standart Sapma ve F Sonuçları

Boyut	Kıdem	n	X	S	F
Yönetim Biçimi	20-30 yaş	157	0.75	0.48	2.72
	31-40 yaş	136	0.60	0.59	
	41-50 yaş	82	0.69	0.63	
Çalışma Olanakları	20-30 yaş	157	1.06	0.83	1.16
	31-40 yaş	136	0.99	0.90	
	41-50 yaş	82	0.89	0.62	
Gelişim ve Yükselme	20-30 yaş	157	0.70	0.56	0.371
	31-40 yaş	136	0.66	0.65	
	41-50 yaş	82	0.73	0.65	
İş Arkadaşları	20-30 yaş	157	0.50	0.48	3.55*
	31-40 yaş	136	0.38	0.55	
	41-50 yaş	82	0.33	0.49	
Fiziksel Ortam	20-30 yaş	157	1.12	0.87	1.96
	31-40 yaş	136	1.07	0.84	
	41-50 yaş	82	0.89	0.91	
Ücret ve Personel	20-30 yaş	157	0.90	0.73	3.01*
	31-40 yaş	136	0.90	0.95	
	41-50 yaş	82	1.17	0.97	

*p<0.05

Tablo 1'deki bulgulara göre, beden eğitimi öğretmenlerinin yaşlarına göre sadece iş arkadaşları ile ücret ve personel boyutlarında anlamlı fark bulunmuştur. Yapılan Tukey HSD testi sonucunda iş arkadaşları boyutunda 20-30 yaş grubu ile 41-50, ücret ve personel boyutunda 20-30 yaş ve 31-40 yaş grubu ile 41-50 yaş grubunun iş doyum puanları puaları arasında fark görülmüştür.

Bulguların, Öğretmenlerinin Mesleki Kıdemlerine Göre Dağılımı: Tablo 2'de iş doyum boyutları açısından beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki kıdemlerine göre ortalama, standart sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları görülmektedir.

Tablo 2: Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Mesleki Kıdemlerine Göre İş Doyum Boyutlarının Ortalama ve Standart Sapma ve F Sonuçları

Boyut	Kıdem	n	X	S	F
Yönetim Biçimi	1-5 yıl	110	0.69	0.51	2.20
	6-10 yıl	124	0.76	0.56	
	11-15 yıl	62	0.52	0.54	
	16-20 yıl	41	0.74	0.53	
	21 ve üzeri	38	0.60	0.72	
Çalışma Olanakları	1-5 yıl	110	1.01	0.80	2.25
	6-10 yıl	124	1.12	0.93	
	11-15 yıl	62	0.95	0.73	
	16-20 yıl	41	1.00	0.61	
	21 ve üzeri	38	0.67	0.73	
Gelişim ve Yükselme	1-5 yıl	110	0.63	0.52	1.72
	6-10 yıl	124	0.76	0.65	
	11-15 yıl	62	0.66	0.62	
	16-20 yıl	41	0.82	0.59	
	21 ve üzeri	38	0.54	0.70	
İş Arkadaşları	1-5 yıl	110	0.49	0.46	3.69*
	6-10 yıl	124	0.47	0.51	
	11-15 yıl	62	0.27	0.55	
	16-20 yıl	41	0.48	0.40	
	21 ve üzeri	38	0.22	0.61	
Fiziksel Ortam	1-5 yıl	110	1.10	0.88	1.76
	6-10 yıl	124	1.17	0.89	
	11-15 yıl	62	0.95	0.75	
	16-20 yıl	41	0.87	0.81	
	21 ve üzeri	38	0.86	0.99	
Ücret ve Personel	1-5 yıl	110	0.85	0.72	1.67
	6-10 yıl	124	0.98	0.89	
	11-15 yıl	62	0.85	0.87	
	16-20 yıl	41	1.13	0.94	
	21 ve üzeri	38	1.18	1.11	

*p<0.05

Tablo 2'de görüldüğü gibi beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki kıdemlerine göre sadece iş arkadaşları boyutunda anlamlı fark bulunmuştur. Tukey testi sonuçlarına göre fark 11-15 yıl ile 21+ yıl süreli görev yapan öğretmenlerin görüşleri ile diğer grupların görüşleri arasında olduğu söylenebilir.

Bulguların, Öğretmenlerin Çalıştıkları İl'e Göre Dağılımı: Tablo 3'da beden eğitimi öğretmenlerinin çalıştıkları illere göre iş doyum boyutlarının ortalama, standart sapma ve Mann-Whitney U testine göre sonuçları görülmektedir.

Tablo 3: Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Çalıştıkları İllere Göre İş Doyum Boyutlarının Ortalama, Standart Sapma ve Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Boyut	İl	n	X	S	Z
Yönetim Biçimi	Adana	171	0.67	0.55	-0.57
	Ankara	204	0.69	0.57	
Çalışma Olanakları	Adana	171	1.12	0.80	-2.44*
	Ankara	204	0.90	0.82	
Gelişme ve Yükselme	Adana	171	0.71	0.59	-0.28
	Ankara	204	0.68	0.63	
İş Arkadaşları	Adana	171	0.47	0.50	-1.31
	Ankara	204	0.38	0.51	
Fiziksel Ortam	Adana	171	1.20	0.93	-2.88*
	Ankara	204	0.92	0.79	
Ücret ve Personel	Adana	171	0.98	0.85	-0.45
	Ankara	204	0.93	0.89	

*P<0.05

Tablo 3'deki verilere göre, çalışma olanakları ve fiziksel ortam boyutlarına göre Adana ve Ankara illerinde görevli beden eğitimi öğretmenlerinin görüşleri arasında anlamlı fark bulunduğu görülmektedir.

Bulguların, Öğretmenlerinin Görevli Oldukları Okul Türlerine Göre Dağılımı: Tablo 4' de iş doyum boyutları açısından beden eğitimi öğretmenlerinin çalıştıkları okul türüne göre ortalama, standart sapma ve Mann-Whitney U Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 4: İş Doyum Boyutları Açısından Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Görevli Oldukları Okul Türlerine Göre Ortalama, Standart Sapma ve Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Boyut	Okul Türü	n	X	S	Z
Yönetim Biçimi	Devlet	289	0.71	0.55	-1.83
	Özel	86	0.58	0.58	
Çalışma Olanakları	Devlet	289	1.21	0.75	-8.99*
	Özel	86	0.31	0.62	
Gelişme ve Yükselme	Devlet	289	0.74	0.62	-2.61*
	Özel	86	0.53	0.54	
İş Arkadaşları	Devlet	289	0.46	0.52	-3.19*
	Özel	86	0.27	0.45	
Fiziksel Ortam	Devlet	289	1.11	0.83	-2.09*
	Özel	86	0.86	0.95	
Ücret ve Personel	Devlet	289	1.05	0.90	-4.05*
	Özel	86	0.63	0.68	

*p<0.05

Tablo 5'deki bulgulardan hareketle beden eğitimi öğretmenlerinin görevli oldukları okul türleri arasında çalışma olanakları, gelişme ve yükselme, iş arkadaşları, fiziksel ortam, ücret ve personel boyutlarında anlamlı fark bulunduğu söylenebilir.

TARTIŞMA VE YORUM

Beden eğitimi öğretmenlerinin cinsiyet grupları arasında iş doyumunun herhangi bir boyutunda anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu sonuçlara göre, cinsiyet değişkeninin iş doyumunu etkilemediği söylenebilir. Bulgular, Mirzeoğlu ve arkadaşlarının (1996) araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Sonuçlar medeni duruma göre karşılaştırıldığında da iş doyumunun herhangi bir boyutunda anlamlı fark bulunmadığı görülmektedir. Bu araştırma bulgularının sınırlılığında, medeni durumun iş doyumunu etkilemediği söylenebilir. Öğretmenlerin çalıştıkları öğretim kademesine göre yapılan analiz sonuçları da cinsiyet ve medeni durumdakilere benzerdir. Bulgulara göre, beden eğitimi öğretmenlerinin ilköğretim ya da ortaöğretim kademelerinde hangi yaş grubu öğrencilerin derslerine girdiklerinin iş doyumunu açısından önemli olmadığı söylenebilir.

Beden eğitimi öğretmenlerinin yaş değişkenine göre iş arkadaşları ile ücret ve personel boyutlarında anlamlı fark bulunmuştur. İş arkadaşları boyutunda fark 20-30 ile 41-50 yaş arası öğretmenlerin, ücret ve personel boyutunda ise 20-30 yaş ve 31-40 yaş grubu ile 41-50 yaş grubu öğretmenlerin görüşleri arasındadır. Bulgulardan, orta ve ileri yaşta öğretmenlerin işteki arkadaşlık ilişkileri, ücret ve personel boyutlarında ise genç ve orta yaş grubu öğretmenlerin daha doyumlu oldukları söylenebilir. Buradan, orta ve ileri yaşta öğretmenlerin arkadaş grubu

ile daha fazla birlikte oldukları ve birlikte fazla zaman harcadıkları, orta ve genç yaş grubundaki öğretmenlerin ise ücret ve personel politikaları ile ilgili sorunları daha uzun süre yaşamadıkları için ya da varolan durumdan hoşnut oldukları için daha doyumlu oldukları sonucu çıkarılabilir. Burada dikkat çeken diğer bir nokta, orta yaş grubu öğretmenlerin hem arkadaşlık hem de ücret ve personel boyutlarındaki iş doyum düzeylerinin yüksek olmasıdır.

Beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki kıdemlerine göre yapılan analiz sonucuna göre, iş arkadaşları boyutunda anlamlı fark bulunmuştur. Fark 11-15 yıl ve 21 yıl ve üzerinde çalışanlar ile diğer grupta yer alanlar arsındadır. Sonuçlara 21 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenler açısından bakıldığında, daha fazla süreli çalışanlarda iş doyum düzeyinin arttığı söylenebilir. Çetinkanat (1995)'da yaptığı bir araştırmada kıdem arttıkça doyumsuzluğun azaldığı sonucuna ulaşmıştır. Bunun nedeni olarak çalışanların mesleklerindeki çalışma süreleri arttıkça belirli bir doyuma ulaşmaları gösterilmiştir. Bu boyutta, Mwamwenda (1998)'nın bulguları ve bu araştırmanın yaş değişkeni bulguları da benzerlik taşımaktadır. Ancak, 16-20 yıl süreli görev yapanların iş doyum düzeylerinin düşük, 11-15 yıl görev yapan öğretmenlerin iş doyum düzeylerinin yüksek olması belli bir kaynağa ve nedene dayandırılmamıştır.

Beden eğitimi öğretmenlerinin çalıştıkları illere göre yapılan analiz sonuçlarına göre, iş doyumunun çalışma olanakları ve fiziksel ortam boyutlarındaki sonuçlar arasında anlamlı fark bulunmuştur. Ankara'da çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyum düzeyleri bu boyutlarda Adana'da çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin doyum düzeylerinden daha yüksektir. Ankara'nın başkent olması ve bu nedenle buradaki okulların biraz daha iyi çalışma şartlarına ve fiziksel koşullara sahip olmaları öğretmenlerin iş doyum düzeylerini olumlu yönde etkilemiş olabilir.

Özel ve devlet okullarında çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyum düzeyleri karşılaştırıldığında, yönetim biçimi dışındaki boyutlarda anlamlı fark bulunduğu görülmektedir. Buradan hareketle, devlet okullarında ve özel okullarda çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin otonomi ve saygınlık gereksinimlerinin karşılanmasında, yöneticilerin davranışsal düzeyde desteklerini alamadıkları söylenebilir. Bulgu, Paknadel (1988) ve Sergiovanni'nin (1966) bulgularıyla benzer niteliktedir (Akt. Koçak, 2002). Çalışma olanakları boyutuna bakıldığında; devlet okullarında çalışan beden eğitimi öğretmenlerin, görevlerini yerine getirebilmeleri için gerekli araç-gereç ve çalışma olanaklarına özel okullarda çalışanlar kadar sahip olmadıkları söylenebilir. Gelişme ve yükselme olanakları boyutunda ise, devlet okullarında görevli beden eğitimi öğretmenlerinin yeteneklerini kullanma ve geliştirme olanakları, işini severek yapma, kurumda yükselme gibi kendini gerçekleştirme alanlarında daha fazla doyumsuzluk hissettikleri ve bu gereksinimlerin özel okullarda çalışan beden eğitimi öğretmenlerinde daha fazla karşılandığı, bu nedenle iş doyumsuzluk düzeylerinin daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç Mirzeoğlu ve arkadaşlarının (1996) bulgularıyla da desteklenmektedir. Minibaş (1990)'ın araştırmasına göre de özel okullarda çalışan öğretmenlerin iş tatminleri daha yüksektir. İş arkadaşları boyutunda elde edilen bulgulara göre, özel okullarda çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin bu sosyal ilişkileri iş dışında da devam ettirdikleri ve daha yüksek iş doyum düzeyine sahip oldukları söylenebilir.

Yani, devlet okullarında görevli beden eğitimi öğretmenlerinin iş arkadaşları ile sosyal ilişkilerinin iş dışında devam etmediği, sosyal gereksinimlerin yeterince doyurulmadığı ve bireylerde yalnızlık, yabancılaşma gibi duyguların ortaya çıktığı görülmektedir. Fiziksel ortam boyutunda; özel okullarda çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyum düzeyleri devlet okullarında çalışan beden eğitimi öğretmenlerinden daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuç, Mirzeoğlu ve arkadaşlarının (1996) Ankara'daki özel ve devlet okullarını karşılaştırdıkları çalışmadan elde ettikleri sonuçlardan farklıdır. Mirzeoğlu ve arkadaşları (1996) her iki okul türünde çalışan öğretmenlerin fiziksel ortam açısından benzer koşullara sahip oldukları sonucuna varmıştır. Ücret ve personel boyutunda ise; özel okullarda çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyumunu elde ettikleri, devlet okullarında çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin ise bu konuda doyumsuz oldukları ortaya çıkmıştır. Bu bulgu da Mirzeoğlu ve arkadaşları (1996)'nın bulguları ile benzerdir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇLAR

Beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyum düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmadan edinilen bulgulara göre aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Beden eğitimi öğretmenlerinin, görevli oldukları cinsiyetlerine göre, görev yaptıkları eğitim kademesine göre ve medeni durumlarına göre herhangi bir boyutta anlamlı bir fark bulunmamıştır.

2. Beden eğitimi öğretmenlerinin görev yaptıkları illere göre çalışma olanakları ve fiziksel ortam boyutlarına ilişkin görüşleri arasında; çalıştıkları okul türüne göre çalışma olanakları, gelişme ve yükselme, iş arkadaşları, fiziksel ortam, ücret ve personel boyutlarına ilişkin görüşleri, mesleki kıdemlerine göre iş arkadaşları boyutundaki görüşleri yaş gruplarındaa ise iş arkadaşları ile ücret ve personel boyutlarındaki görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

ÖNERİLER

Araştırma bulgularından hareketle, bu sonuçların kullanımı ve gelecekte yapılacak araştırmalar konusunda aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

1. Bu araştırmanın bulguları; öğretmenlerin öğretim ortamındaki verimliliği ve beklentilerinin saptanması ve derslerin her dönemde yeniliklerle donatılması konularında ipuçları elde etme konularında katkı sağlayabilir. Ayrıca, araştırma sonuçları, daha sonra yapılacak çalışmalara veri oluşturması bakımından önemlidir.

2. Gelecekte; diğer illerdeki ya da bölgelerdeki beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyum düzeylerini belirlemek, öğretmenlerinin iş doyum düzeyleri ile öğrencilerin akademik başarıları arasındaki ilişkiyi saptamak, öğretmenlerinin iş doyum düzeyleri ile diğer branş öğretmenleri, idari personel, yöneticiler ve denetçilerin iş doyum düzeylerinin karşılaştırılmasına yönelik araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

1. Alpar, R. (2000). Spor Bilimlerinde İstatistik. Ankara: T.C. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü.
2. Ayık, A. (2000). İlköğretim Okullarındaki Yöneticilerin Yönetmel Davranışlarının Öğretmenlerin İş Doyumuna Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
3. Başaran, İ.E. (1992). Yönetimde İnsan İlişkileri- Yönetmel Davranış. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
4. Balcı, A. (1985). Eğitim Yöneticisinin İş Doyumu. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
5. Çelik, V. (1987). Teknik Öğretmenlerin İş Doyumsuzluğu ve Öğretmenlikten Ayrılmalarına Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
6. Çetinkanat, C. (1995). A.İ. B.Ü ve O.D.T.Ü' nün Çeşitli Fakültelerindeki Öğretim Elemanlarının İş Doyumu. Yayınlanmamış Doktora Tezi, A.İ.B.Ü, Bolu.
7. Dağ, H. (1993). Örgütlerde İş Tatmini ve Askerlik Mesleğine Yönelik Eğitimin İş Tatmini Üzerine Etkisine İlişkin Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
8. Erçelebi, H. (1997). "İlkokul Öğretmenlerinin Mesleki Doyumu" Yaşadıkça Eğitim. İstanbul: YAPAA. Ş.
9. Esen, N. (2001). Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmeni Yetiştiren Yüksek Öğrenim Kurumlarında Çalışan Öğretim Elemanlarının İş Doyum Düzeylerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
10. Fejgin, N. and the others. (1995). Work Environment and Burnout of Physical Education Teachers. Journal of Teaching in Physical Education. 15, 1, 64-78.
11. Funderburg, D.L. and Kapes, J.T. (1997). Work values and job satisfaction of Arkansas Business Educators in Secondary School Systems and Community/Technical Colleges. ERIC Database. U.S. Arkansas.
12. Gonzalez, P. (1995). Factors That Influence Teacher Attrition. NSTEP Information Brief, ERIC Database. U.S. Virginia.
13. Koçak, E. (2002). Erzurum İlinde Görev Yapmakta Olan Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İş Doyum Düzeylerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
14. Minibaş, J. (1990). Özel ve Devlet Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin İş Tatmin Düzeyi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
15. Mirzeoğlu, N. (1996). "Devlet ve Özel Okullarda Çalışan Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İş Doyum Düzeyleri" Spor Bilimleri Dergisi, 7(1), 3-10.
16. Mwamwenda, T. S. (1998). Teaching Experience, Job Security And Job Satisfaction Among Secondary School Teachers in South Africa. Psychological Reports, 82 (1), 139-142.
17. Öncel, A. (1998). Üniversite Öğretim Elemanlarının Meslek Doyum Düzeylerine İlişkin Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
18. Paknadel, A.C. (1988). Örgüt İklimi ve İş Doyumu. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
19. Şenatalar, F. (1978). Personel Yönetimi ve Beşeri İlişkiler. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Kitabevi.
20. Tahta, F. (1995). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerin İş Doyumu Düzeylerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

ATLETİK YETERLİK DÜZEYİ VE CİNSİYETİN BEDEN EĞİTİMİNE YÖNELİK TUTUM ÜZERİNE ETKİSİ*

Canan KOCA **

F. Hülya AŞÇI **

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, lise birinci sınıf öğrencilerinin beden eğitimine yönelik tutumlarını belirlemek ve atletik yeterlik düzeyinin ve cinsiyetin beden eğitimine yönelik tutum üzerine etkisini incelemektir. Çalışmaya 312 kız ($X_{yaş} = 14.96 \pm 0.34$) ve 318 erkek öğrenci ($X_{yaş} = 14.96 \pm 0.36$) katılmıştır. Çalışmaya katılanların beden eğitimine yönelik tutumlarını ve atletik yeterlik düzeylerini belirlemek amacıyla "Beden Eğitimi ve Spor Tutum Ölçeği (BESTO)" ve "Harter Gençler için Kendini Algılama Envanteri"nin beş maddeden oluşan atletik yeterlik altölçeği kullanılmıştır. 2 X 2 (Cinsiyet, Kız/Erkek X Grup, Yüksek Atletik Yeterlik/Düşük Atletik Yeterlik) iki yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları, beden eğitimine yönelik tutum puanlarının cinsiyete göre farklılaştığını ($F_{(1,626)} = 6.21; p < .05$) ve erkeklerin beden eğitimine yönelik tutumlarının kızlardan daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Öte yandan, ANOVA sonuçları, beden eğitimine yönelik tutum puanlarının grup etkisinin ($F_{(1,626)} = 1.24; p > .05$) ve cinsiyet x grup etkileşiminin ($F_{(1,626)} = 0.14; p > .05$) anlamlı olmadığını göstermiştir. Bulgular, lise birinci sınıf erkek öğrencilerin beden eğitimine yönelik tutumlarının kız öğrencilere göre daha olumlu olduğunu gösterirken, atletik yeterliğin yüksek ya da düşük olmasının öğrencilerin beden eğitimine yönelik tutumları üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığını da ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Beden eğitimi, tutum, atletik yeterlik

Geliş tarihi: 19.09.2003; Yayına kabul tarihi: 10.02.2004

* Bu çalışma 27-29 Ekim 2002 tarihleri arasında düzenlenen 7. Uluslar arası Spor Bilimleri Kongresinde poster bildiri olarak sunulmuştur.

** Başkent Üniversitesi, Spor Bilimleri Bölümü, ANKARA

THE EFFECT OF ATHLETIC COMPETENCE LEVEL AND GENDER ON ATTITUDES TOWARD PHYSICAL EDUCATION AND SPORT

ABSTRACT

The purpose of this study was to determine attitudes of 9th grade students in high school toward physical education and to investigate the effect of athletic competence and gender on attitudes toward physical education. In this study 312 girls ($M_{age} = 14.96 \pm 0.34$) and 318 boys ($M_{age} = 14.96 \pm 0.36$) were participated. "Attitudes Toward Physical Education and Sport" and "Harter Self-Perception Profiles for Adolescents" were administered to assess attitudes toward physical education and athletic competence of participants respectively. The results of 2 X 2 (Gender, Females/Males X Group, High Athletic Competence/ Low Athletic Competence) univariate analysis of variance (ANOVA) showed that there was a significant difference in attitudes toward physical education with regard to gender ($F_{(1,626)} = 6.21; p < .05$) and males had higher score than females. In addition ANOVA results demonstrated that there was no significant main effect of group ($F_{(1,626)} = 1.24; p > .05$) and group by gender interaction ($F_{(1,626)} = 0.14; p > .05$) on attitudes toward physical education. The findings of this study indicated that boys had more positive attitudes toward physical education than girls. Besides, athletic competence had no significant effect on students' attitudes toward physical education.

Key Words: Physical education, attitudes, athletic competence

GİRİŞ

Son yıllarda, öğrenci tutumları eğitim, psikoloji gibi alanlarda çalışanlar tarafından çok büyük ilgi görmekte ve günümüzde özellikle beden eğitimi alanında sıklıkla çalışılan konulardan biri olmaktadır. İnsan davranışının en önemli bileşenlerinden biri olan tutum, bireyi belli insanlar, nesnelere ve durumlar karşısında belli davranışlar göstermeye iten öğrenilmiş eğilimler olarak tanımlanabilir (Demirel & Ün, 1987). Tutumun insanların bir çok etkinliğe ya da alana katılmalarında etkili olması, bu konunun beden eğitimi ve spora katılım ile ilişkisi çerçevesinde ele alınmasını gerektirmiştir. Örneğin, Graham'a göre (1995) çocukların beden eğitimine yönelik eğilimlerini geliştirmelerinin anahtarı, onların nasıl algıladıklarını, düşündüklerini ve aynı zamanda tutumlarını anlamaktır.

Beden eğitimi alanında öğrenci tutumlarına yönelik çalışmalarda artış, tutumun gençlerin gelecekteki fiziksel etkinliklere katılımında bir etkinin olmasına (Carlson, 1995; Ennis, 1998; Silverman & Subramaniam, 1999), öğrenci başarısının bir göstergesi olmasına (Subramaniam ve Silverman, 2000), öğrencilerin beden eğitimine yönelik duygu ve düşünceleriyle ilgili bilgilerin program değişikliklerinde kullanılabilmesine bağlanabilir (Cothran & Ennis, 1998). Yapılan bu çalışmalar, öğrencilerin beden eğitimine yönelik olumlu tutum geliştirmelerinin, onların fiziksel etkinliklere katılmalarında olumlu bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Strand ve Scatling (1994) öğrencilerin beden eğitimine yönelik tutumları ve tercihlerini araştıran çalışmalar sonucunda, öğrencilerin beden eğitimine yönelik tutumlarına etkili olan faktörlerin program içeriği, öğretmen davranışları, sınıf atmosferi, öğrencilerin kendi algıları ve tesisler olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, öğrencilere karar verme şansı verilmesi de beden eğitimine yönelik tutumun belirlenmesinde etkindir.

Strand ve Scatling (1994)'in öğrencilerin beden eğitimine yönelik tutumlarında etkili olan faktörler arasında gösterdiği öğrencilerin kendi algıları boyutunda, öğrencilerin benlik algıları ve bu kavramın içinde yer alan atletik yeterlik algısı düşünülebilir. Öğrencilerin fiziksel uygunluk düzeyinin ve benlik algılarının beden eğitimine yönelik tutumlarında bir etken olup olmadığını araştıran Sherill, Holguin ve Caywood (1989), fiziksel uygunluk düzeyi yüksek olan kız öğrencilerin, tutum ve benlik algısı puanlarının fiziksel uygunluk düzeyi düşük olan erkek öğrencilerin puanlarından daha yüksek olduğunu bulurlarken, benlik algısı ile beden eğitimine yönelik tutum arasında anlamlı bir ilişki bulamamışlardır. Benzer bir sonuç Anderssen (1993) tarafından da elde edilmiştir. Anderssen (1993) çalışmasında, erkeklerin beden eğitimine yönelik tutumlarının kızlara göre genel olarak daha olumlu olduğunu ve fiziksel olarak aktif öğrencilerin, fiziksel olarak daha az aktif olan öğrencilere göre beden eğitimi hakkında daha olumlu düşüncelere sahip olduğunu belirtmiştir.

Algılanan yeterlik ile fiziksel etkinliklerden hoşlanma arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalar genellikle algılanan yeterliğin ilgi ve hoşlanma üzerindeki rolü boyutunu vurgulayan kuramsal yaklaşımı desteklemektedir (Brustad, 1993; Williams & Gill, 1995). Beden eğitiminde algılanan yeterliğin beden eğitimi etkinliklerinden hoşlanma düzeyi ile ilişkisinin araştırıldığı çalışmalarda, algılanan yeterliğin çocuğun beden eğitimi seçiminde çok güçlü bir etken olduğu ortaya konmuştur (Luke & Sinclair, 1991). Carroll ve Loumidis (2001) İlköğretim okulu 6. sınıf öğrencilerinin algılanan yeterlikleri ile beden eğitimi ve okul dışı fiziksel etkinliklerden hoşlanma düzeyleri arasındaki ilişki araştırmışlardır. Bu araştırma için geliştirdikleri beden eğitiminde algılanan yeterlik ölçeği, okul beden eğitiminde atletik yeterlik algısını, beden eğitiminde spor becerilerini öğrenme yeteneğini ve beden eğitimi ortamındaki güveni ölçen sorulardan oluşmaktadır. Çalışmalarının sonucunda, beden eğitiminden hoşlanma düzeyleri ile beden eğitiminde algılanan yeterlikleri arasında anlamlı ve olumlu yönde bir ilişki olduğunu, ayrıca beden eğitiminde algılanan yeterliğin okul dışı fiziksel etkinliklere katılım üzerinde etkili olduğunu bulmuşlardır.

Beden eğitimine yönelik tutum ile atletik yeterlik arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalar çok sınırlı sayıda olmakla birlikte (Carroll & Loumidis, 2001), atletik yeterlik ile organize edilmiş fiziksel etkinliklere katılım ya da organize edilmemiş fiziksel etkinliklere katılım arasındaki ilişkinin araştırıldığı çalışmaların sonucunda, daha organizeli ve daha yoğun olarak yapılan fiziksel etkinlikler ile algılanan yeterlik arasında yüksek bir ilişki ortaya çıkarılırken (Biddle & Armstrong, 1992; Burton & Martens, 1986; Feltz & Petlickoff, 1983; Hyams, Carruthers, Busser, & Tandy, 1995), organize olmayan fiziksel etkinliklerle algılanan yeterlik arasında bir ilişki bulunmamıştır (Ulrich, 1987; Telema, 1998)

Spor bilimleri alanındaki yazılı kaynaklara baktığımızda, çalışmaların çoğunlukla algılanan yeterlik ile okul dışı fiziksel etkinliklere ya da organize sporlara katılım arasındaki ilişki üzerinde yoğunlaştığı, fakat beden eğitimi dersine katılım ya da beden eğitimine yönelik tutum arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların çok sınırlı sayıda olduğu görmekteyiz. Beden eğitimine yönelik tutumun gençlerin gelecekteki fiziksel etkinliklere katılımında önemli bir etkisi olduğu (Carlson, 1995; Ennis, 1998; Silverman & Subramaniam, 1999) düşünüldüğünde, beden eğitimine yönelik tutumun belirlenmesinde önemli olabilecek faktörlerden birisi olan öğrencilerin atletik yeterlik düzeylerinin tutumları üzerindeki etkisinin araştırılması önemlidir. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı, lise birinci sınıf öğrencilerinin beden eğitimine yönelik tutumlarını belirlemek ve atletik yeterlik düzeyinin beden eğitimine yönelik tutum üzerine etkisini incelemektir.

Önceki çalışmaların sonuçlarına dayanarak, bu çalışmanın birinci hipotezi, erkek öğrencilerin beden eğitimine yönelik tutum puanlarının kız öğrencilerin puanlarından daha yüksek olduğudur. İkinci hipotezi ise atletik yeterliği yüksek olan öğrencilerin beden eğitimine yönelik tutum puanlarının atletik yeterliği düşük olan öğrencilerin puanlarından daha yüksek olduğudur.

YÖNTEM

Katılımcılar

Bu çalışmaya 2001-2002 öğretim yılında Ankara ilinin 7 merkez ilçesinde orta-sosyo ekonomik düzeyi temsil ettiği kabul edilen 8 lisede öğrenim gören lise birinci sınıf öğrencisi katılmıştır. Çalışmaya 312 kız (X yaş = 14.96 ± 0.34) ve 318 erkek (X yaş = 14.96 ± 0.36) olmak üzere toplam 630 öğrenci gönüllü olarak katılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Beden Eğitimi ve Spor Tutum Ölçeği (BESTO)

Öğrencilerin beden eğitimine yönelik tutumlarının belirlemek için, Demirhan ve Altay (2001) tarafından lise birinci sınıf öğrencileri için geliştirilen "Beden Eğitimi ve Spor Tutum Ölçeği (BESTO)" kullanılmıştır. 24 maddeden oluşan ölçekte, 1-24 puan en olumsuz tutumu, 24-48 puan olumsuz tutumu, 49-72 puan nötr tutumu, 73-94 puan olumlu tutumu, 95-120 puan en olumlu tutumu ifade etmektedir. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0.93, sınıf içi korelasyon katsayısı 0.85, ve geçerlik katsayısı 0.83 hesaplanmıştır.

Harter Gençler için Kendini Algılama Envanteri

Katılımcıların atletik yeterlik düzeylerini belirlemek amacıyla Harter (1982) tarafından geliştirilen "Harter Gençler için Kendini Algılama Envanteri"nin beş maddeden oluşan Atletik Yeterlik alt ölçeği kullanılmıştır. Bu envanterin Türkiye için geçerlik ve güvenilirlik çalışması Şekercioğlu (2001) tarafından yapılmıştır.

Verilerin Toplanması

"Beden Eğitimi ve Spor Tutum Ölçeği" ve "Harter Gençler için Kendini Algılama Envanteri", öğrencilere araştırmacılar tarafından beden eğitimi ders saatinde sınıflarda uygulanmıştır. Uygulamadan önce, Milli Eğitim Bakanlığı'nda ön izinler alınmış ve bu izinlerle birlikte okul müdürlerine başvurulmuştur. Okul müdürleri aracılığıyla beden eğitimi öğretmenleri ile görüşülerek çalışma hakkında gerekli bilgiler verilmiştir. Beden eğitimi ders saatinde yapılan uygulamalar öncesinde öğrencilere anketin araştırma amaçlı olduğu belirtilmiş ve anketin doldurulması ile ilgili açıklamalar yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Lise birinci sınıf öğrencilerinin beden eğitimine yönelik tutumlarını ve atletik yeterlik düzeylerini belirlemek amacıyla 2 X 2 (Cinsiyet, Kız/Erkek X Grup, Yüksek Atletik Yeterlik/Düşük Atletik Yeterlik) iki yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1'de çalışmaya katılan ve farklı atletik yeterlik grubunda yer alan öğrencilerin beden eğitimine yönelik tutumlarına ait ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir

2 X 2 (Cinsiyet, Kız/Erkek X Grup, Yüksek Atletik Yeterlik/Düşük Atletik Yeterlik) iki yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları, beden eğitimine yönelik tutum puanlarının cinsiyete göre farklılaştığını ($F_{(1,626)} = 6.21$; $p < .05$) göstermektedir. Erkek öğrencilerin beden eğitimine yönelik tutumları kız öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur (Tablo 1).

Tablo 1: Lise Birinci Sınıf Öğrencilerin Beden Eğitimi ve Spora Yönelik Tutum Puanlarının Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Cinsiyet	Grup	BESTO Sonuçları	
		\bar{X}	SS
Kız	Yüksek Atletik Yeterlik	69.33	6.55
	Düşük Atletik Yeterlik	68.90	8.07
Erkek	Yüksek Atletik Yeterlik	70.98	8.37
	Düşük Atletik Yeterlik	70.12	5.63

Buna ek olarak, ANOVA sonuçları, beden eğitimine yönelik tutum puanlarına grubun (atletik yeterliğin) ($F_{(1,626)} = 1.24$; $p > .05$) etkisinin ve cinsiyet x grup etkileşiminin ($F_{(1,626)} = 0.14$; $p > .05$) anlamlı olmadığını göstermiştir.

TARTIŞMA

Bu çalışmanın amacı, lise birinci sınıf öğrencilerinin beden eğitimine yönelik tutumlarını belirlemek ve atletik yeterlik düzeyinin ve cinsiyetin beden eğitimine yönelik tutum üzerine etkisini incelemektir.

Çalışmada elde edilen bulgular, lise birinci sınıf öğrencilerinin beden eğitimine yönelik tutumlarının cinsiyete göre farklılaştığını göstermiş ve çalışmanın birinci hipotezi doğrulanmıştır. Erkeklerin beden eğitimine yönelik tutumları kızlara göre daha olumlu bulunmuştur. Bu bulgu, erkeklerin beden eğitimine yönelik genel tutum puanlarının kızlardan daha yüksek olduğunun gözlemlendiği çalışmalarla tutarlılık göstermektedir (Chung & Phillips, 2002; Anderssen, 1993; Birtwistle & Brodie, 1991; Quaterman, Harris & Chew, 1996; Smoll & Schutz, 1980; Tannehill, Romar, O'Sullivan, England & Rosenberg, 1994). Kızların ve erkeklerin beden eğitimine yönelik tutumlarını karşılaştıran çalışmalarda çoğunlukla çok boyutlu bir envanter olan CATPA kullanılmıştır. Bu çalışmaların sonucunda, erkeklerin mücadele ve risk faktörlerini içeren aktivitelere yönelik tutumlarının kızlara göre daha yüksek olduğu bulunurken (Folsom & Sherry, 1992; Smoll & Schutz, 1980), kızların daha çok estetik öğeler içeren aktivitelere yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu gözlenmiştir (Birtwistle & Brodie, 1991; Folsom & Sherry, 1992; Smoll & Schutz, 1980). Ayrıca, 11-13 yaş grubu kızların beden eğitimi ve spora yönelik tutumlarının bu yaş dönemindeki erkek öğrencilerden daha olumlu olduğu gözlenirken, daha büyük yaşlardaki (lise düzeyi) erkeklerin tutumlarının kızlardan daha olumlu olduğu gözlenmiştir (VanWersh, Trew & Turner, 1992). Bu çalışmadan elde edilen bulgularla da tutarlılık gösteren bu sonuç, lise döneminde öğrencilerin beden eğitimine yönelik tutumlarında beden eğitimi öğretmenin belirleyici olmasıyla açıklanmaktadır (Luke & Sinclair, 1991; Silverman & Subramaniam, 1999). Beden eğitimine yönelik tutumun araştırıldığı çalışmalarda cinsiyet ile ilgili elde edilen bulgular arasındaki bu tutarsızlığın nedenleri arasında, farklı ölçme araçlarının, farklı analiz tekniklerinin ve farklı araştırma yöntemlerinin farklı yaş grupları üzerinde çalışılması gösterilebilir (Silverman & Subramaniam, 1999). Bunun yanında, kültürel farklılıklar ve bunların eğitim politikalarına yansımaları da kız ve erkek öğrencilerin beden eğitimine yönelik tutumlarının farklılaşmasında bir etken olarak görülebilir.

Kız/erkek birlikte işlenen beden eğitimi ortamlarının incelendiği araştırmalarda, kız öğrencilere erkek öğrencilerden daha az olumlu eğitim yaşantısı sağlandığı, kız öğrencilerin spor becerilerini uygulama olanaklarının daha sınırlı olduğu, öğretmenle daha az etkileşimlerinin olduğu, beden eğitimi derslerine kız ve erkek öğrencilerin katılımlarının eşit seviyede olmadığı, kız öğrencilerin fiziksel etkinlik düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha düşük olduğu, toplumsal cinsiyetlere uygun olarak görülen fiziksel etkinliklere yönlendirildikleri ortaya konmaktadır (Dunbar & O'Sullivan, 1986; Eccles & Harold, 1991; Griffin, 1984; Macdonal, 1990; Nilges, 1998). Bu doğrultuda, Scraton (1990) kız öğrencilerin daha aktif, kendine güvenli ve fiziksel olarak gelişmiş olabilmeleri için, kız/erkek birlikte işlenen programların içinde kısa dönemli hedeflerin yerine getirilmesine hizmet edebilecek kız/erkek ayrı etkinliklerin yer aldığı daha bütünlüklü bir beden

eğitimi programı önermektedir. Ayrıca, Scraton (1993) kız/erkek birlikte işlenen beden eğitiminin kızların fiziksel etkinliklere katılımlarını sınırlayarak, onların beden eğitimi dersine yönelik olumsuz düşüncelere sahip olmalarına neden olduğunu belirtmiştir. Kızların beden eğitimine yönelik tutumlarının erkek öğrencilerden daha düşük olmasının bir nedeni olarak, kız öğrencilerin adölesan döneminde yaşadıkları fiziksel değişimlerden rahatsızlık duydukları söylenebilir. Bu çalışmalar dikkate alındığında, kız ve erkek öğrencilerin beden eğitimine yönelik tutumlarının farklılaşmasında beden eğitimi dersinin kız/erkek birlikte ya da kız/erkek ayrı işlenmesinin etkisi incelenmelidir.

Bu çalışmada elde edilen bir diğer sonuç olan lise birinci sınıf öğrencilerinin atletik yeterliklerini yüksek ya da düşük algılamalarının, beden eğitimine yönelik tutumlarında belirleyici olmadığı sonucu çalışmanın ikinci hipotezini doğrulamamaktadır. Daha farklı bir çalışmada, Carrol ve Loumidis (2001), algılanan atletik yeterlik kavramından farklı olarak, beden eğitimi dersinden algılanan yeterlik kavramını ele almış ve ilkököl dönemi çocukların beden eğitiminde algılanan yeterlikleri ile beden eğitiminden hoşlanma düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Çalışmalarının sonucunda, beden eğitiminden hoşlanma düzeyleri ile beden eğitiminde algılanan yeterlikleri arasında anlamlı ve olumlu yönde bir ilişki olduğunu, ayrıca beden eğitiminde algılanan yeterliğin okul dışı fiziksel etkinliklere katılım üzerinde etkili olduğunu bulmuşlardır. Carrol ve Loumidis (2001) 'in çalışması ile bu çalışmanın bulguları arasındaki tutarsızlığın bir nedeni olarak beden eğitiminden hoşlanma ile beden eğitime yönelik tutum boyutlarının birbirinden farklı olmalarının yanında, atletik yeterliği belirlemek amacıyla kullanılan ölçme araçlarının farklı olması da öne sürülebilir. Carroll ve Loumidis (2001), çalışmalarında öğrencilerin beden eğitimi dersindeki atletik yeterliklerini algılama düzeylerini ölçen bir ölçme aracı kullanmışlarken, bu çalışmadaki atletik yeterliği ölçme aracının bireylerin sporla ilgili olarak atletik yeterlik algılarını belirlemek amacıyla hazırlanan "Harter Gençler için Kendini Algılama Envanteri" nin beş maddeden oluşan Atletik Yeterlik altölçeği kullanılmıştır.

Yapılan çalışmalarda, daha düzenli, organizeli ve yoğun olarak yapılan fiziksel etkinlikler ile algılanan yeterlik arasında yüksek bir ilişki bulunurken (Burton & Martens, 1986; Feltz & Petlickoff, 1983), organize ve yoğun olmayan fiziksel etkinliklerle algılanan yeterlik arasında bir ilişki bulunmamıştır (Telema, 1998). Bu çalışmalarda fiziksel aktivitelerin kriteri olarak düzenli ve yoğun olarak yapılması belirlenmiştir. Bu doğrultuda, Türkiye'de uygulanan beden eğitimi derslerinin haftada bir gün ve 80 dakika olduğu düşünüldüğünde beden eğitimi etkinliklerinin yoğun olarak yapılmadığını söyleyebiliriz. Ayrıca, bu konu üzerinde yapılmış herhangi bir çalışma olmadığı için, beden eğitimi uygulamalarının yoğunluğu konusunda kesin bir şey söylemek mümkün olmasa da, en azından beden eğitimi öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlarla ilgili yapılan çalışmalara dayanarak beden eğitimi derslerinin yoğun ve verimli işlenmediğini söylemek mümkündür. Bu çalışmalar sonucunda beden eğitimi öğretmenlerinin yaşadıkları sorunlar, yetersiz araç-gereç, tesisler ve kalabalık sınıflar (Çiçek, Kirazcı, & Koçak, 1998), yetersiz program-dışı etkinlikler (Bedir & Mirzeoğlu, 2000; Ekici, Soyer, Özmaden, Devocioğlu, Pepe & Acet, 2000),

ve öğrencilerin fiziksel aktivite düzeylerinin düşüklüğüdür (Hümeriç, Kirazcı, Çiçek & İnce, 2002). Daha sonra yapılacak çalışmalarda, beden eğitimi öğretmenlerinin yaşadıkları sorunların beden eğitimi derslerinin verimliliğine etkisi ve bu etkinin öğrencilerin atletik yeterliklerini algılama düzeyleri ile onların beden eğitimine yönelik tutumları arasındaki ilişkiye yansımaları araştırılmalıdır.

Sonuç olarak, bu çalışmadan elde edilen bulgular lise birinci sınıf erkek öğrencilerin beden eğitimine yönelik tutumlarının kız öğrencilere göre daha olumlu olduğunu gösterirken, atletik yeterliğin yüksek ya da düşük olmasının öğrencilerin beden eğitimine yönelik tutumları üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığını da ortaya koymaktadır. Yapılacak çalışmalarda, okullarda yapılan beden eğitimi derslerinde yer alan fiziksel etkinliklerin yoğunluğunun ve öğrencilerin fiziksel etkinliklere katılım düzeylerinin belirlenip, bunların öğrencilerin algılanan atletik yeterlik düzeylerinde ve beden eğitimi ve spora yönelik tutumlarında belirleyici olup olmadıkları araştırılabilir.

KAYNAKLAR

1. Anderssen, N. (1993). Perception of Physical Education Classes Among Young Adolescents: Do Physical Education Classes Provide Equal Opportunities to All Students? *Health Education Research*, 8 (2), 167-79.
2. Bedir, L., & Mirzeoğlu, N. (2000). Researching of the Effect of Teachers of Physical Education in High Schools and Equal Ones in Directing the Students for the Extra. 6th Sport Sciences Congress, November, 3-5, Ankara, Turkey.
3. Biddle, S. & Armstrong, N. (1992). Children's Physical Activity: An Exploratory Study of Psychological Correlates. *Social Science Medicine*, 34, 311-325.
4. Birtwistle, G. E., & Brodie, D. A. (1991). Children's Attitudes Towards Activity and Perceptions of Physical Education. *Health Education Research*, 6, 4, 465-478.
5. Brustad, R. (1993). Who Will Go Out and Play ? Parental and Psychological Influences on Children's Attraction to Physical Activity. *Pediatric Exercise Science*, 5, 210-223.
6. Burton, D. & Martens, R. (1986). Pinned by Their Goals: An Exploratory Investigation Into Why Kids Drop Out of Wrestling. *Journal of Sport Psychology*, 8, 183-97.
7. Carlson, T. B. (1995). We Hate Gym: Student Alienation From Physical Education. *Journal of Teaching in Physical Education*, 14, 467-477.
8. Carrol, B. & Loumidis, J. (2001). Children's Perceived Competence and Enjoyment in Physical Education and physical activity outside school. *European Physical Education Review*, 7, 1, 24-43.
9. Chung, M. & Phillips, D. A. (2002). The Relationship Between Attitude Toward Physical Education and Leisure-Time Exercise in High School Students. *The Physical Educator*, Fall, 126-138.
10. Cothran, D. J., & Ennis, C. D. (1998). Curricula of Mutual Worth: Comparisons of Students' and Teachers' Curricular Goals. *Journal of Teaching in Physical Education*, 17, 307-326.
11. Çiçek, Ş., Kirazcı, S., & Koçak, S. (1998). Physical Education Teacher Profile in Turkey: Demographic Characteristics, Working Atmosphere and Habits. 5th Sport Sciences Congress, November 5-7, Ankara, Turkey.

12. Demirel, Ö. & Ün, K. (1987). Eğitim Terimleri Sözlüğü. Ankara: Şafak Matbaası.
13. Demirhan, G., & Altay, F. (2001). Lise Birinci Sınıf Öğrencilerinin Beden Eğitimi ve Spora İlişkin Tutum Ölçeği II. Spor Bilimleri Dergisi, 12 (2), 9-20.
14. Dunbar, R. R., & O'Sullivan M. M. (1986). Effects of Intervention of Differential Treatment of Boys and Girls in Elementary Physical Education Lessons. Journal of Teaching in Physical Education, 5(3), 166-175
15. Eccles, J. S., & Harold, R. D. (1991). Gender Differences in Sport Involvement : Applying the Eccles's Expectancy-Value Model. Journal of Applied Sport Psychology, 3,7-35.
16. Ekici, S., Soyer, F., Özmaden, M., Devicioğlu S., Pepe, K., & Acet, M. (2000). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Ders Dışı Etkinlikleri Üzerine Bir Araştırma, I. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Kongresi (26-27 Mayıs 2002), Bildiriler, 2. Cilt; Ankara, 200, s. 169-181.
17. Ennis, C. D. (1998). Student's Experiences in Sport-Based Physical Education: (More Than) Apologies are Necessary. Quest, 48, 453-456.
18. Feltz, D. L., ve Petlichkoff, L. (1983). Perceived Competence Among Inter-Scholastic Sport Participants and Dropouts. Canadian Journal of Applied Sport Sciences, 8, 231-5.
19. Figley, G. E. (1985). Determinants of Attitudes Toward Physical Education. Journal of Teaching in Physical Education, 4, 229-240.
20. Folsom, M., & Sherry, L. (1992). A Comparison of Upper Elementary School Children's Attitudes Toward Physical Activity. Paper Presented at The Annual Meeting of the American Alliance for Health, Physical Education, Recreation and Dance (Indianapolis, In April). The ERIC Database 1999-09.
21. Graham, G. (1995). Physical Education Through Students' Eyes and in Students' Voices: Introduction. Journal of Teaching in Physical Education, 14, 364-371.
22. Griffin, P. (1984). Girls' Participation Styles in Middle School Physical Education Team Sports Unit. Journal of Teaching in Physical Education, 4(1), 30-38.
23. Harter, S. (1982). The Perceived Competence Scale for Children. Child Development, 53, 87-97.
24. Hümeriç, I., Kirazcı, S., Çiçek, Ş., & İnce, M. L. (2002). Student Physical Activity Level and Lesson Context in Elementary School Physical Educational Programs. 7th Sport Sciences Congress, November 27-29, Antalya, Turkey.
25. Hyams, A., Carruthers, C., Busser, J. & Tandy, R. (1995). The Influence of Perceived Competence, Activity Importance, and Barriers on Adolescent Leisure Participation. AAHPERD National Convention.
26. Luke, M. D. & Sinclair, G. D. (1991). Gender Differences in Adolescents' Attitudes Towards School Physical Education. Journal of Teaching in Physical Education, 11, 31-46.
27. MacDonald, D. (1990). The Relationship Between Sex Composition of Physical Education Classes and Teacher-Pupil Verbal Interaction. Journal of Teaching in Physical Education, 9, 152-163.
28. Nilges, L. M. (1998). I Thought Pnly Fairy Tales Had Supernatural Power: A radical Feminist Analysis of Title IX in Physical Education. Journal of Teaching in Physical Education, 17, 172-194.
29. Quaterman, J., Harris, G., & Chew, R. M. (1996). African American Students' Perceptions of the Value of Basic Physical Education Activity Programs at Historically Black Colleges and Universities. Journal of Teaching in Physical Education, 15, 188-204.
30. Scraton, S. (1993). Gender and physical education. Deakin University Press, Australia.
31. Sherrill, C., Holguin, O., & Caywood, A. J. (1989). Fitness, Attitude Toward Physical Education, and Self-Concept of Elementary School Children. Perceptual and Motor Skills, 69(2), 411-414.
32. Silverman, S. & Subramaniam, P. R. (1999). Student Attitude Toward Physical Education and Physical Activity: A Review of Measurement Issues and Outcomes. Journal of Teaching In Physical Education, 19, 97-125.
33. Smoll, F.L. & Schutz, R. W. (1980). Children's Attitudes Toward Physical Activity: A longitudinal Analysis. Journal of Sport Psychology, 2, 137-147.

34. Strand, B., & Scantling, E. (1994). An Analysis of Secondary Student Preferences Towards Physical Education. *Physical Educator*, 51, 3, 119-129.
35. Subramaniam, P. R. & Silverman, S. (2000). Validation of Scores From and Instrument Assessing Student attitude toward physical education. *Measurement In Physical Education And Exercise Science*, 4(1), 29-43.
36. Şekercioğlu, G. (2001). Ergenler İçin Benlik Algısı Profiline Uyarılma Çalışması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
37. Tannehill, D., Romar, J. E., O'Sullivan, M., England, K., & Rosenberg, D. (1994). Attitudes Toward Physical Education: Their Impact on How Physical Education Teachers Make Sense of Their Work. *Journal of Teaching in Physical Education*, 13 (4), 406-420.
38. Telema, R. (1998). Psychological Background of a Physically Active Lifestyle Among European Youth. In R. Naul, K. Hardman, M. Pieron & B. Skisted (eds). *Physical Activity and Active Lifestyle of Children and Youth*. Pp. 63-74. Schorndorf: Karl Hofman.
39. Ulrich, B. D. (1987). Perceptions of Physical Competence, Motor Competence, and Participation in Organized Sport: Their Interrelationships in Young Children. *Research Quarterly*, 58, 1, 57-67.
40. Van Wersch, A. K., Trew, E., & Turner, I. (1992). Post-Primary School Pupil's Interest in Physical Education: Age and Gender Differences. *British Journal of Educational Psychology*, 62, 1, 56-72.
41. Williams, L. Ve Gill, D. L. (1995). The Role of Perceived Competence in the Motivation of Physical Activity. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 17, 363-378.

PROFESYONEL FUTBOLCULARIN KAPTAN OLUP-OLMAMALARINA GÖRE PSİKOLOJİK BECERİLERİNİN ARAŞTIRILMASI

Erkut KONTER *

ÖZET

Araştırmanın amacı, profesyonel futbolcuların kaptan olup-olmamlarına göre psikolojik becerilerinin (imgeleme, baskı altında doruk performans, bağlılık gösterme, stresle başa çıkma ve karşılaşma kaygısı) araştırılmasıdır. Araştırmanın evreni Türkiye Futbol Federasyonunun 7. bölgesi olan Güney-Anadolu illeridir. Bu bölgedeki 18 profesyonel futbol takımı ve 451 profesyonel futbolcudan toplam 308' ne ulaşılmıştır. Bu çalışmada yukarıda belirtilen 5 psikolojik beceriyi değerlendiren "Futbolda Psikolojik Beceriler Ölçeği-16 (FPBÖ-16)' dan" ve profesyonel futbolcuların kaptan olup-olmamlarıyla ilgili ankete verdikleri cevaplardan yararlanılmıştır. FPBÖ-16'nın güvenilirlik katsayıları, imgelemede .66, baskı altında doruk performansta .73, bağlılık göstermede .62, stresle başa çıkmada .68 ve karşılaşma kaygısında ise .63' tür. Tek yönlü varyans analizi ve Scheffe Testi analizlerine göre, profesyonel futbolcuların imgeleme, baskı altında doruk performans ortaya koyma, stresle başa çıkma ve karşılaşma kaygısı becerileri ile kaptan olup-olmamları arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken ($P > .05$) sadece anlamlı farklılık bağlılık gösterme becerisi ile kaptan olup olmama arasında bulunmuştur ($F: 3.52$ ve $P < .03$). Analiz sonuçları, kaptanların kaptan olmayanlara göre, orta düzeyde bağlılık gösterme becerisine sahip olduğunu göstermiştir ($P < .04$).

Anahtar Sözcükler: Psikolojik Beceriler, Profesyonel Futbol, Kaptanlık, Performans

Geliş tarihi: 06.09.2003; Yayına kabul tarihi: 10.02.2004

* Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Bölümü, İZMİR

AN INVESTIGATION OF PSYCHOLOGICAL SKILLS OF PROFESSIONAL SOCCER PLAYERS ACCORDING TO BEING A TEAM CAPTAIN OR NOT

ABSTRACT

The purpose of this study is to investigate psychological skills (imagery, peaking under pressure, commitment, coping with stress and competitive anxiety) according to being the captain or not. Population of this study consisted of 18 professional soccer teams and 451 professional soccer players of "7 th. South Anatolia Region" categorized by the Soccer Federation of Turkey. All professional soccer teams and total 308 professional soccer players were used in this study. Soccer Psychological Skills Scale-16 (SPSS-16) with a questionnaire was applied to 308 professional soccer players and data gathered about psychological skills and perception of achievement of professional soccer players. Reliability coefficients of the SPSS-16 are .66 for the imagery, .73 for the performing under pressure, .62 for the commitment, .68 for the coping with stress and .63 for the competitive anxiety. The results of the One-Way ANOVA and Scheffe Test showed a only meaningful difference between commitment and being the team captain ($F: 3.52$ ve $P < .03$). Results of analysis were revealed that captains have medium commitment skill than other team players.

Key Words: Psychological Skills, Professional Soccer, Captancy, Performance

GİRİŞ

Profesyonel futbolda başarı ve performansla ilişkili önemli kavramlardan birinin de takım kaptanlığı olduğu ileri sürülebilir. Örneğin, profesyonel futbola ilgili bir çok yorum ve eleştirilerde, bu takımın kaptanı yok, takım sahada iyi yönetilmiyor, takımın saha içinde bir lidere gereksinmesi var, takımını kurtaran kaptan, kaptan böyle yaparsa diğerleri ne yapmaz vb. ifadelerle karşılaşırız. Bu nedenle, profesyonel futbolun önemli bir değişkeni olarak kaptanlık, takım başarısı ve performansı ile ilişkilendirilebileceği gibi psikolojik beceriler açısından da irdelenebilir. Örneğin, liderlik, iletişim, motivasyon, kendine güven, stres ve baskıyla başa çıkma, kaygı, imgeleme ve bağlılık gösterme gibi.

Profesyonel futbolda, genellikle takımda daha uzun süre bulunan, daha düzenli ve istikrarlı bir performans ortaya koyan, daha deneyimli olan, yönlendirme ve liderlik özellikleri gösteren futbolcuların kaptanlık rolüne getirildiği söylenebilir. Ancak, bazı araştırmalar takım kaptanlığı konusunun tartışmalı bir durum kazanabileceğini göstermektedir^(5, 10). Pargman, antrenörlerin çoğu kez takımlarında bir lider bulunmadığı ile ilgili yakındıklarını ve bununla ilgili olarak da "kıdemli liderlikten" (senior leadership) söz ettiklerini ileri sürmüştür. Pargman, "oyuncu liderliği" (player leadership) kavramının ise, standart hale getirilmiş bir kavram olmadığını, bununla ilgili antrenörlerin farklı tanımlamalarda bulduklarını bildirmiştir⁽⁶⁾. Stier, takım kaptanlığı konusunun hassas bir konu olduğunu, bunun problemlili ve tartışmalı bir konu olabileceğini belirtmiştir⁽¹⁰⁾. Konter, takım kaptanı olup-olmama ile karşılaşma öncesi yaşanan durumluk kaygı arasında anlamlı bir ilişki olmadığını bulmuştur⁽²⁾.

Pragman, oyuncu liderliğinde takımın görevlerini başarmaya odaklanma ile sosyal bütünleşmesine odaklanmanın meydana getirebileceği bir "rol farklılaşmasından" söz etmiştir. Pargman aynı zamanda, göreve odaklanma ile takımın sosyal bütünleşmesine odaklanmanın her ikisinin de önemli olabileceğini ve bu durumda da bir "rol bütünleşmesi" kavramının ortaya çıkabileceğini vurgulamıştır⁽⁶⁾. Örneğin Rees, basketbolda yaptığı araştırmada "rol bütünleşmesi" kavramına destek vermiştir. Rees, lider olmada kararlı olan oyuncuların, her iki liderlik çeşidinde de yüksek puanlar elde ettiklerini bulmuştur⁽⁶⁾. Rees ve Segal, daha sonra üniversite futbol takımıyla yaptıkları araştırmada da "rol bütünleşmesine" destek veren sonuçlar elde etmişlerdir. Bazı oyuncularda sadece bir liderlik çeşidine rastlanırken diğer bazılarında ise her iki liderlik çeşidi de bulunmaktadır. Takımlarda bu liderlik çeşitlerine sahip olanlar, olmayanlara göre, daha yüksek kişiler arası çekicilik puanları elde etmişlerdir⁽⁷⁾.

Yukelson, Weinberg, Richardson ve Jackson, liderlik statüsünü tahmin etmede yetenek ve deneyimin yanı sıra içsel kontrolün de iyi bir gösterge olduğunu belirtmişlerdir. Çevreleri üzerinde daha çok kontrol hisseden oyuncular, liderlik ölçeğinde daha yüksek puanlar elde etmişlerdir⁽¹⁶⁾. Glenn, Horn, Dewar ve Vealey, ustalık-beceriklilik (competence) algıları ve global kendine saygıları (genel olarak kendine güvenme) yüksek, dışsal kontrolleri düşük ve psikolojik androjenlikte (erillik veya dişillik özelliklerinde yüksek olan) yüksek olan oyuncular, arkadaşları tarafından liderlik özelliklerinde daha yüksek olarak değerlendirilmiştir⁽⁶⁾. Bu araştırmalar, oyuncu liderliği ile ilgili kişilik özellikleri üzerinde durmuştur. Antrenör açısından ise, spor ustalığı-beceri (competence/ability) liderlik özellikleriyle ilişkili bulunmuştur.

Pargman, başarı motivasyonunda yüksek olan oyuncuların, antrenörleri tarafından daha olası olarak liderlik pozisyonuna atandıklarını belirtmiştir⁽⁶⁾. Çünkü antrenörler, tipik bir şekilde başarı motivasyonuna sahip olmayı, başarı için çok önemli görmektedir.

Pargman, antrenörlerin sporcularına başarılı olmaları için liderlik eğitim-öğretimi sağladıklarını ifade etmelerine karşın, sporcuların yarısından çoğunun bu görüşte olmadığını bildirmiştir⁽⁶⁾. Bu araştırma sonucu, antrenörler ve sporcular arasında görüş ve algılama farklılıklarının olabileceğine işaret etmektedir. Bu durum sporcuların psikolojik hazırlığı ve psikolojik becerileri açısından önem taşıyabilir.

Antrenörler genellikle fiziksel yetenek ve becerilere sahip olan oyunculardan liderliği beklemekte veya bu kişileri seçmekte, oyuncular ise, arkadaşlarıyla ilgili liderliği farklı ölçütlerle belirlemektedir. Sonuç olarak antrenörler, takımda bulunan diğer oyuncular tarafından kabul görmeyen oyunculardan liderlik bekleyebilmekte veya bu kişiyi kaptan atayabilmektedir. Bu durum takımdaki kaptanların gerçek bir lider olup-olmadıkları sorusunu ortaya çıkartmaktadır.

Pargman, bu soruya antrenörlerin % 90'ını ve oyuncuların % 43'ünün evet yanıtını verdiğini aktarmaktadır⁽⁶⁾. Kaptanlar genellikle popülerlik ve yaşça büyük olma temel alınarak seçilmekte, diğer oyuncular ve takımları için sorumluluklar üstlenmektedir.

Araştırmamızda yer verilen kavramlar aşağıda tanımlandığı sınırlılıklar içerisinde kullanılmaktadır: Psikolojik Beceri; kişinin duygusal, zihinsel ve davranışsal süreçlerinde yeterliliğini gösteren niteliksel bir durumdur⁽¹⁴⁾. İmgeleme (imagery); "dışsal uyaran yokluğunda, hafızada saklanan ve içsel olarak hatırlanan, duygusal deneyimler sürecidir"⁽¹⁴⁾. Baskı Altında Performans Ortaya Koyma (peaking under pressure); "sporunun, baskılı durumları tehdit edici değil, mücadele verici olarak algılayıp değerlendirmesi ve baskı altında iyi performans ortaya koymasidir"⁽⁹⁾. Bağlılık Gösterme (commitment); "spor katılımına devam etmek için, arzu, istek ve kararlılığı temsil eden bir psikolojik yapıdır"⁽⁸⁾. Stres (stress) "durumsal istemlerin tehdit edici olarak algılanması sonucunda, otomatik sinir sisteminin uyarılmasıyla ilişkili rahatsız edici duygusal bir tepkidir"⁽¹¹⁾. Karşılaşma Kaygısı, "sporunun o andaki performansla ilgili yaşadığı kaygı deneyimi içinde, o andaki kaygının bir formudur"⁽¹⁵⁾ ve Performans (performance) ise, kişisel ve durumsal faktörlerden etkilenen, motor alandaki gözlenebilir ve geçici olan davranışlar olarak tanımlanabilir⁽¹⁾.

Çoğu kez teknik direktör, antrenör ve kulüp yöneticilerinin, kaptan seçiminde nelere dikkat edeceği, kaptanlık tercihi ile ilgili nelerin değerlendirileceği ve kaptanın sorumluluklarının neler olacağı ile ilgili kararlar almaları gerekmektedir. Bu nedenle, kaptanlıkta rol oynayan psikolojik becerilerin açığa çıkarılması, bu gibi sorunlara ışık tutabilir.

Profesyonel futbolcuların kaptan olup-olmama durumlarına göre psikolojik beceri farklılıklarının ortaya çıkarılması, takım performansı ve başarısı için çok önemli olabilir. İyi liderlik ve kaptanlık becerisi, profesyonel futbolcuların psikolojik becerilerini daha iyi ortaya koymalarına ve kendilerini gerçekleştirmelerine yardımcı olabilir.

Bu araştırmada, Türkiye Futbol Federasyonunun 7. bölge sınırları içinde bulunan birinci, ikinci ve üçüncü lig futbol takımlarının ve bu takımlarda oynayan futbolcuların profesyonelliği temsil ettiği, bir bağımlı değişken olarak kaptanlığın bir anlamda performansı gösterdiği, uygulanan ölçek ve anketin profesyonel futbolcular tarafından içtenlikle doldurulduğu sayıltılarından hareket edilmektedir.

Ayrıca bu araştırma, Türkiye Futbol Federasyonunun belirlemiş olduğu 7. bölge sınırları içerisinde yer alan profesyonel futbolcu ve futbol takımları, 1999-2000 futbol sezonu, 16 yaş ve üzerinde olan erkek futbolcularla sınırlıdır.

Özellikle Türkçe kaynaklarda bir liderlik özelliği olarak kaptanlık ve profesyonel futbolda psikolojik becerileri üzerine yapılan araştırmalar oldukça sınırlıdır. Var olan bu boşluğun doldurulması için bir çok araştırmaya gereksinme duyulmaktadır. Bu nedenle bu araştırmanın amacı; profesyonel futbolcuların kaptan olup-olmalarına göre psikolojik becerilerinin (imgeleme, baskı altında doruk performans ortaya koyma, bağlılık gösterme, stresle başa çıkma ve karşılaşma kaygısı), anlamlı farklılık gösterip-göstermediğinin incelenmesidir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırma, seçilmiş psikolojik beceriler ile (imgeleme, baskı altında doruk performans ortaya koyma, bağlılık gösterme, stresle başa çıkma ve karşılaşma kaygısı) profesyonel futbolcuların kaptan olup-olmamalarının analizinden oluşmaktadır.

Araştırmanın modeliyle, profesyonel futbolcuların kaptan olup-olmamaları açısından, psikolojik becerilerinin farklılaşp-farklılaşmadığı ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, araştırma ele alınan değişkenler açısından, gruplar arasında anlamlı farklılıkların olup-olmadığını belirlemeye yönelik, karşılaştırmalı betimsel nitelikte (durum saptamaya yönelik) korelasyonel bir çalışmadır. Araştırma aynı zamanda, ilişkililiklerin analizi kapsamında, açıklayıcı (exploratif) bir özellik de taşımaktadır.

Böylece profesyonel futbolcuların imgeleme, baskı altında doruk performans ortaya koyma, bağlılık gösterme, stresle başa çıkma ve karşılaşma kaygısı psikolojik becerileri ile kaptan olup-olmamaları karşılaştırılmaktadır. Profesyonel futbolcuların psikolojik becerilerinin analizi, "Sporda Psikolojik Beceriler Ölçeği-16" (Konter, 2002), kaptan olup-olmamaları ise, ankete verdikleri cevaplarla belirlenmektedir⁽⁹⁾. Kullanılan ölçek futbola özgü psikolojik becerileri değerlendirdiğinden "Futbolda Psikolojik Beceriler Ölçeği" (FPBÖ) olarak da nitelendirilebilir. Kaptan olup olmama bağımlı bir değişken ve psikolojik beceriler de bağımsız değişkenler olarak analiz edilmektedir. Araştırmanın hipotezi ise şu şekildedir;

- Kaptan olanlar, olmayanlara göre, daha yüksek psikolojik beceri göstermektedir.

Evren ve Örneklem

Bu çalışmaya yaşları 16-37 arasında değişen ($X = 23.08$, $S = 3.67$) 313 erkek profesyonel futbolcu katılmıştır. Araştırmanın evreni, Türkiye Futbol Federasyonunun 7. bölge olarak belirlemiş olduğu Güney-Anadolu illeri sınırları içinde bulunan 18 profesyonel futbol takımı ve bu takımlarda oynayan 451 profesyonel futbolcudan meydana gelmektedir^(11, 12, 13).

Evrenimizde yer alan 17 profesyonel futbol takımına ulaşılarak 313 profesyonel futbolcunun verileri analiz edilmiştir. Böylelikle bu çalışmada, bir takım hariç evrende yer alan bütün profesyonel futbol takımlarına ulaşılmıştır. On yedi profesyonel futbol takımında oynayan 313 profesyonel futbolcuya "Futbolda Psikolojik Beceriler Ölçeği" ile birlikte "anket soruları"da uygulanmıştır. Araştırmamızda yer alan futbolcular, 1. 2. ve 3. ligde oynayan profesyonel futbolculardan meydana gelmiştir, bu profesyonel futbolcuların oynadıkları takımların liglere göre dağılımları ve sayıları tablo 1'de verilmektedir.

Tablo 1: Evrende Yer Alan Profesyonel Futbolcuların Sayıları, Oynadıkları Takımlar ve Futbol Ligleri

Profesyonel Takımlar	N	Bulunduğu Lig
1) İskenderun D.Ç. Spor	1	3
2) Hatay Spor	10	2
3) Ceyhan Belediye Spor	18	3
4) Silifke Spor	17	3
5) İskenderun Spor	16	3
6) Kilis Belediye Spor	21	3
7) Maraş Spor	19	3
8) Tarsus İdman Yurdu	19	3
9) Kozan Spor	18	3
10) Adana Demir Spor	22	2
11) Sanko	40	2
12) İslahiye Belediye Spor	18	3
13) Mersin İdman Yurdu	18	2
14) Karaman Spor	16	3
15) GASKİ	20	3
16) Yeni Anamur Spor	17	3
17) Gaziantep Spor	13	1
TOPLAM	313	17

Evrenimiz içinde yer alan profesyonel futbol takımlarının isimleri ve futbolcu sayıları Türkiye Futbol Federasyonunun Güney-Anadolu illeri bölge temsilciliğinden ve yukarıda belirtilen yazılı kaynaklardan elde edilmiştir.

Bazı profesyonel futbolcuların "Futbolda Psikolojik Beceriler Ölçeği-16'nın (FPBÖ-16) geliştirilme sürecinde kullanılması, ölçek ve anket uygulandığı gün antrenmanda bulunmamları, sakatlıklar, yanlış ve eksik doldurmalar nedeniyle, evrenimiz içersinde bulunan 18 profesyonel futbol takımından 17' sine ve 451 profesyonel futbolcudan da 313' üne ulaşarak veriler analiz edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, veri toplama aracı olarak "FPBÖ-16" ve anket sorularından yararlanılmıştır. Anket, sporcuların kişisel, sosyal ve sportif değişkenlerinden oluşan 36 maddeden meydana gelmiştir. Bu soru maddeleri içinde değişkenlerden birini de "kaptan olup-olmama" oluşturmuştur. "FPBÖ-16" ise, imgeleme, baskı altında doruk performans ortaya koyma, bağlılık gösterme, stresle başa çıkma ve karşılaşma kaygısını değerlendiren 5 faktör ve 16 maddeden meydana gelmektedir. FPBÖ-16'nın güvenilirlik katsayıları, imgelemede .66, baskı altında doruk performansta .73, bağlılık göstermede .62, stresle başa çıkmada .68 ve karşılaşma kaygısında ise .63' tür.

FPBÖ-16'nın imgeleme alt ölçeği 4 ve diğer ölçekler ise, 3'er maddeden meydana gelmektedir (baskı altında doruk performans ortaya koyma, bağlılık gösterme, stresle başa çıkma ve karşılaşma kaygısı). FPBÖ-16, beşli derecelendirme tipine göre cevaplanmaktadır. Maddelerin karşısında her zaman (5), sık sık (4), ara sıra (3), nadiren (2) ve hiçbir zaman (1) seçenekleri bulunmaktadır (bulgulardaki tablo 1'den de görülebileceği gibi bu araştırmada n sayısının 5 seçeneğe olan dağılım problemi nedeniyle, her zaman ve sık sık seçenekleriyle hiçbir zamanla nadiren seçenekleri birleştirilmiştir. Böylelikle iyi, orta ve zayıf psikolojik beceri olmak üzere 3 seçenek oluşturulmuştur). Profesyonel futbolculardan, futbolda yaşadıkları psikolojik durumlara uygun olarak, kendi durumlarını en iyi açıklayan seçeneklerden birisini işaretlemeleri istenmiştir. Profesyonel futbolculara uygulanan anketin "kaptan olup-olmama" seçeneğinde ise, evet ve hayır olmak üzere iki seçenek verilmiştir.

Verilerin Toplanması

Güney Anadolu İllerinde bulunan takımların teknik direktör, antrenör, takım yöneticisi ve takım kaptanlarıyla ilişkiye geçilerek 313 profesyonel futbolcunun anket ve ölçeği cevaplamaları sağlanmıştır. Futbolcuların kamp yaptıkları otel, dinlenme tesisleri ve antrenman sahalarına gidilerek veriler toplanmıştır. Futbolcularla toplantı saatleri belirlenmiş, anket ve ölçeğin uygulanması için en uygun olan zamanlardan yararlanılmıştır. Futbolculara anket, ölçek ve kalem sağlanarak başlarında beklenmiştir. Futbolcuların anlamadıkları yerlerde soru sormalarına izin verilmiştir. Teknik direktör, antrenör ve kulüp yöneticilerinin yardımlarıyla sporcuların içten yanıt vermeleri teşvik edilmiştir. Çalışmanın bilimsel bir çalışma olduğu, sonuçlarının kendi özel futbol yaşantılarını herhangi bir şekilde etkilemeyeceği, cevaplanan anket ve ölçeğin üzerine isim yazılmaması gerektiği, elde edilen sonuçların gizli tutularak onların izni olmadan kimseye verilmeyeceği, doğru sonuçların alınması açısından içten ve samimi yanıt vermenin önemi kendilerine açıklanmıştır. Ayrıca, anket ve ölçeğin uygulanmasında Çukurova Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Futbol Uzmanlık Bölümü öğrencilerinden yardım alınmıştır.

Verilerin Analizi

Profesyonel futbolcuların "FBPÖ-16", ve "anket sorularına" verdikleri yanıtlardan elde edilen verilerin "tek yönlü varyans" ve "Sheffe Testi" analizleri yapılarak anlamlı ve anlamsız olan farklılıklar belirlenmiştir.

BULGULAR

Profesyonel futbolcuların kaptan olup-olmamaları, psikolojik becerilerine (imgeleme, baskı altında doruk performans ortaya koyma, bağlılık gösterme, stresle başa çıkma ve karşılaşma kaygısı) bağlı olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?

Tablo 2: Profesyonel Futbolcuların Psikolojik Becerilerine Göre Kaptan Olup-Olmamalarına İlişkin Ortalama ve Standart Sapmaları İle Tek Yönlü Varyans Analizi ve Scheffe Testi Sonuçları

PSİKOLOJİK BECERİ	KAPTANLIK					
	N	\bar{X}	S	F	P	Alt Gruplar Arasında Anlamlı Farklılık
İ.M						
1. Zayıf	18	1.94	.24	.51	.60	YOK
2.Orta	48	1.90	.31			
3. İyi	247	1.94	.25			
TOPLAM	313	1.93	.26			
B.D						
1. Zayıf	73	1.90	.30	.52	.60	YOK
2.Orta	89	1.94	.23			
3. İyi	151	1.93	.25			
TOPLAM	313	1.93	.26			
B.G						
1. Zayıf	7	2.00	.00	3.52	.03	VAR 2. İLE 3. GRUP ARASINDA .04
2.Orta	34	1.82	.39			
3. İyi	272	1.94	.24			
TOPLAM	313	1.93	.26			
S.B						
1. Zayıf	14	2.00	.00	.61	.55	YOK
2.Orta	42	1.91	.28			
3. İyi	252	1.93	.26			
TOPLAM	313	1.93	.26			
K.K						
1. Zayıf	25	1.96	.20	1.10	.34	YOK
2.Orta	42	1.98	.15			
3. İyi	246	1.92	.27			
TOPLAM	313	1.93	.26			

Tablo 2' den de görülebileceği gibi profesyonel futbolcuların imgeleme, baskı altında doruk performans ortaya koyma, stresle başa çıkma ve karşılaşma kaygısı becerileri ile kaptan olup-olmamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken ($P > .05$) anlamlı farklılık sadece bağlılık gösterme becerisi ile kaptan olup olmama arasında bulunmuştur (F: 3.52 ve $P < .03$). Scheffe Testi kaptanların, kaptan olmayanlara göre, orta düzeyde bağlılık gösterme becerisine sahip olduğunu göstermiştir ($P < .04$).

TARTIŞMA

Elde edilen sonuçlara göre, kaptan olanların, olmayanlara göre, daha yüksek psikolojik beceri gösterecekleri hipotezini desteklememektedir. Bu sonucu destekleyici bazı çalışmalar vardır (ör: 2 ve 5).

Konter, profesyonel futbolcuların kaptan olup-olmalarına göre, karşılaşma öncesi durumluk kaygı puanlarının anlamlı farklılık göstermediğini bulmuştur⁽²⁾. Pargman, başarı motivasyonunda yüksek olan oyuncuların, antrenörler tarafından daha olası olarak liderlik pozisyonuna atanabileceğini belirtmiştir⁽⁵⁾. Çünkü antrenörler, tipik olarak başarı motivasyonunu, başarı için çok önemli görebilir. Bu anlamda, başarı motivasyonu ve yarışmacılık, oyuncu liderliği ile ilişkili olarak önemli olabilir. Ancak, başarı motivasyonunun bağlılık gösterme becerisi ile bağı kurulduğunda, bu araştırmadan elde edilen sonuca göre, bağlılık göstermede kaptan olanların olmayanlardan daha iyi beceri gösterdikleri hipotezi desteklenmektedir.

Kaptan olup-olmama arasında imgeleme, baskı altında doruk performans ortaya koyma, stresle başa çıkma ve karşılaşma kaygısı becerilerinde elde edilen anlamsız sonuçlar, farklı bazı nedenlerle açıklanabilir. Örneğin, içsel kontrol⁽¹⁶⁾ rol bütünleşmesi-dokunaklı ve araçlı liderlik. ^(6, 7), kıdemlilik, fiziksel güç, popülerlik, kendini, etrafı kontrol etme ve ihtiyaçlarını algılama⁽⁶⁾. Glenn, Horn, Dewar ve Vealey, bütün bu nedenlere ek olarak beceriklilik-ustalık, düşük içsel kontrol, kendine saygı ve androjen kişilik üzerinde de durmuştur^(Aktaran, 5).

Stier, takım kaptanlığı konusunun bazen tartışmalı bir durum kazanabileceğini, teknik direktör, antrenör ve kulüp yöneticisinin kaptanların seçiminde nelere dikkat edeceği, kaptanlık tercihi ile ilgili nelerin değerlendirileceği ve kaptanın sorumluluklarının neler olacağı ile ilgili kararlar almaları gerektiğini belirtmiştir⁽¹⁰⁾. Bu sonuç, liderlik özelliklerini gerektiren kaptanlık seçiminde, psikolojik becerilerin önemli olabileceğini göstermektedir. Ancak takımda kaptan durumunda bulunanların, her zaman takımın lideri olduklarını da söyleyemeyiz. Takım kaptanı ve takımın lideri farklı oyuncular da olabilir. Hatta takımlarda bir resmi anlamda liderlikten ve bir de gizli liderlik gibi kavramlardan da söz edilebilir. Bu nedenle, daha sağlıklı sonuçların elde edilmesi için, kaptan olanları olmayanlardan ayıran psikolojik becerilerle ilgili daha fazla araştırmaya gereksinim vardır.

Kaptan olup-olmama ile imgeleme, baskı altında doruk performans ortaya koyma, stresle başa çıkma ve karşılaşma kaygısı gibi becerilerde anlamlı farklılıkların çıkmamasının diğer bir nedeni de, kaptanların daha çok teknik direktörler tarafından seçilmesi ve teknik direktörlerin kaptanlık seçimi ile oyuncuların kaptanlık seçimleri arasında görüşlerin bütünüyle uyumlu düşmemesinden kaynaklanabilir⁽⁵⁾.

Kaptanlar, kaptan olmayanlara göre orta düzeyde bağlılık gösterme becerisi göstermektedir. Bu nedenle, takımdaki diğer oyuncuların da bağlılık gösterme becerilerini geliştirmeleri, takım performansını kolaylaştırabilir.

Teknik direktör ve antrenörler takımlarındaki kaptanlık seçimi ile ilgili dikkatli olmalı, kendi seçimleri ile oyuncuların seçimleri arasında bir uyumu yakalamalı ve psikolojik becerileri de dikkate almalıdır.

Bundan sonraki araştırmacılar psikolojik becerilerle ilişkili olarak kaptan olup-olmamayı araştırırken, kaptanlık sürelerini de dikkate alabilir.

Bundan sonraki araştırmacılar ayrıca, bu çalışmada yer verilen psikolojik becerilerin dışında, başka psikolojik becerilere örneğin, motivasyon, kendine güven, içsel kontrol gibi dikkate alabilir. Hatta araştırmacılar, liderlik ve iletişim gibi, sosyal psikolojik değişkenlere de yer verebilir.

KAYNAKLAR

1. Anshel, M. H., Freedson, P. Hamill, J. Haywood, K. Horvat, M. Plowman, A. S. (1991). Dictionary of The Sport and Exercise Sciences. Illinois: Human Kinetics Books, 97, 110-111, 128, 134, 146-147.
2. Konter. E. (1996). Profesyonel Futbolcuların Durumluk Kaygı Puanları İle Maçı Deplasmanda veya İçerde Oynamalarının Antrenörleri ve Teknik Direktörleri İle İlişkilerinde Anlamlı Farklılık Yaratıp Yaratmadığının İncelenmesi. 1. Türkiye Futbol ve Bilim Kongresi, (1996), 30 Mayıs-1 Haziran, Program ve Bildiri Özetleri Kitapçığı, İzmir.
3. Konter, E. (2002). Profesyonel Futbolda Bazı Deđiřkenlere Göre Psikolojik Becerilerin Araştırılması. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
4. Murphy, S. M. (1994). Imagery Interventions in Sport. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 26, 486-494.
5. Pargman, D. (1998), *Understanding Sport Behavior*. New Jersey: Prentice Hall, 48, 279, 287, 293-94, 296-97.
6. Rees, C. R. (1983). Instrumental and Expressive Leadership in Team Sports: A Test of Leadership Role Differentiation Theory. *Journal of Sport Behavior*, 6, 17-27.
7. Rees, C. R. Segal, M. W. (1984). Role Differentiation in Groups: The Relationship Between Instrumental and Expressive Leadership. *Small Group Behavior*, 15, 109-123.
8. Scanlan, T. K. Carpenter, P. J. Schmidt, G. W. Simons, J. P. Keeler, B. (1993). The Sport Commitment Model: Measurement Development for the Youth-Sport Domain. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 15, 16-38.
9. Smith., E. R., Christensen, S. D. (1995). Psychological Skills as Predictors of Performance and Survival in Professional Baseball. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 17, 399-415.
10. Stier, F. W. (1995). *Successful Coaching, Strategies and Tactics*, Boston: American Press, 235.
11. Türkiye Futbol Federasyonu, (1999). 1998-1999 Sezonu Türkiye Profesyonel Birinci Lig-İkinci Devre-İkinci Lig Yükselme, Klasman Müsabakaları Statü ve Fikstürü. İstanbul: Türkiye Futbol Federasyonu Yayınları, 16 ve 20.
12. Türkiye Futbol Federasyonu (1999). Amatör Futbol Almanakı 1998-1999. İstanbul: Türkiye Futbol Federasyonu Yayınları, 13, 31, 59.
13. Türkiye Futbol Federasyonuna Bağlı, Güney-Anadolu İl Sınırları İçersindeki Profesyonel ve Amatör Futbol Takımları ve Futbolcu Sayıları (Türkiye Futbol Federasyonu Adana Bölgesi Temsilciliđi Başkanı İlyas Ayanla Yapılan Telefon Görüşmesi, 30 Aralık 1998, 12 Ağustos, 1999, 15 Eylül 1999).
14. Vealy, S. R. (1988). Future Directions in Psychological Skills Training. *The Sport Psychologist*, 2, 318-336.
15. Wann, D. L. (1997). *Sport Psychology*. New Jersey: Prentice Hall, 155.
16. Yukelson, D. Weinberg, R. Richardson, P. Jackson, A. (1983). Interpersonal Attraction and Leadership Within Collegiate Sport Teams. *Journal of Sport Behavior*, 6, 28-36.

TÜRKİYE PROFESYONEL 1. SÜPER FUTBOL LİGİ TAKIMLARININ GÜNLÜK GAZETELER İLE SPOR GAZETELERİNDE YER ALMA SIKLIKLARI

M. Yalçın TAŞMEKTEPLİGİL *

Özgür BOSTANCI **

Tülin ATAN *

Musa ÇON *

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Türk basınında ağırlıklı olarak işlenen spor haberlerini kendi içinde bir analize tabi tutarak hangi özelliklerinin daha yoğun olarak yazılı basına taşındığını ortaya çıkartmaktır. Bunun için, Türkiye 1. Süper Futbol Liginde şampiyonluğa oynayan, orta sırada bulunan ve küme düşmeme mücadelesi veren takımların, spor gazeteleri ile bazı tirajlı günlük gazetelerde yer alma sıklıkları, haber içerikleri ve haber sayıları belirlenerek değerlendirilmeye alınmış ve ortaya çıkan sonuçlar yorumlanmıştır.

Bu çalışmada ulusal yazılı basında yer alan 3 spor gazetesi (Pas, Fanatik Fotomaç) ile rastgele seçilen 5 tirajlı gazete (Star, Hürriyet, Milliyet, Sabah, Türkiye) incelenmiştir. Araştırma, 2001-2002 Türkiye 1. Süper Futbol Ligi sezonunun bitimine 4 hafta kala ve sezonun bitiminden sonraki 5 günü içermektedir (33 gün). İnceleme aşamasında Lig'de yer alan takımlar sezon bitiminden 1 ay önceki puan durumuna göre; "Şampiyonluğa Aday Takımlar (ŞAT)", "Orta Sıralarda Yer Alan Takımlar (OST)" ve Küme Düşme Durumundaki Takımlar (KDDT)" şeklinde guruplandırılmıştır. Bu takımlarla ilgili haberlerin içerikleri ise; "Antrenör", "Sporcu" ve "İdareci" kategorileri altında kodlanmıştır. Öte yandan, "1. Süper Futbol Ligi Haberleri", "Diğer Futbol Haberleri" (Avrupa Ligi, Milli Takım, 2. ve 3. Lig haberleri) ve "Diğer Spor Haberleri" (futbol dışındaki sporlar) şeklinde de kategoriler oluşturulmuştur. Son olarak gazetelerde çıkan köşe yazılarının sayıları da tespit edilerek incelemede kullanılmıştır. Haber içerikleri ve haber sayıları sıklık analizi (frekans) yardımıyla belirlenmiştir. İstatistiksel analizde, iki gazete türü arasındaki farka Student-t testi ile bakılmıştır. Spor gazeteleri ile tirajlı gazetelerin haber sayıları ve haber içerikleri arasındaki fark, hem spor, hem de tirajlı gazetelerin kendi içinde "tek yönlü varyans analizi" (One Way Anova) ve "tukey" testi ile değerlendirilmiştir.

Bir günlük spor gazetelerindeki sayfa sayılarının dağılımı; 5.42±0.14 (ŞAT), 0.60±0.04, (KDDT), 1.01±0.05 (OST) biçiminde gerçekleşmektedir. Bu yayınlarda, ŞAT ile ilgili haberler KDDT ve OST haberlerinden (p<0.01), OST ile ilgili olanlar ise KDDT haberlerinden daha fazladır (p<0.05). Aynı durum haber sayıları için de geçerlidir. Spor gazetelerinde; ŞAT'ın idarecileri, antrenörleri ve sporcuları hakkında çıkan haberler, KDDT ve OST'dan daha çok yer bulmaktadır (p<0.01). Spor gazetelerinde Türkiye 1. Süper Futbol Ligi hakkında yayınlanan haberlerin içerikleri karşılaştırıldığında; sporcularla ilgili haberlere idareci ve antrenörlerden (p<0.01), idareciler ile ilgili haberlere ise antrenörlerden daha fazla yer verildiği görülmüştür (p<0.05). Diğer yandan, spor gazetelerinde yayınlanan tüm spor haberlerinin sayfa sayıları; Türkiye 1.Süper Futbol Ligi 7.00±0.16, Diğer Futbol (DF) haberleri 1.96±0.14 ve Diğer Spor (DS) haberleri de 1.07±0.08 olarak gerçekleşmiştir.

Geliş tarihi: 14.03.2003; Yayına kabul tarihi: 15.03.2004

* Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Yaşar Doğu Beden Eğitimi ve Spor Y.O, SAMSUN

** Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, SAMSUN

Bunun yanı sıra, tirajlı gazetelerin spor haberlerine ayırdıkları toplam sayfa sayıları; ŞAT; 2.42 ± 0.09 , KDDT; 0.27 ± 0.02 OST; 0.35 ± 0.02 biçiminde ortaya çıkmıştır. Burada ŞAT ile ilgili haberlere KDDT ve OST'dan daha fazla sayfa ayrıldığı anlaşılmaktadır ($p < 0.01$). Aynı durum büyük haber ve küçük haber sayısı bakımından da benzerdir. Tirajlı gazetelerde; ŞAT'ın idarecileri, antrenörleri ve sporcuları hakkındaki haberler, KDDT ve OST'dan daha fazla yer almaktadır ($p < 0.01$). Diğer taraftan, Tirajlı gazetelerin Türkiye 1. Süper Futbol Ligi ile ilgili yayınlarına bakıldığında; sporcuların idareci ve antrenörlere göre daha yoğun ($p < 0.01$), idareci ve antrenörlerin ise benzer oranlarda ele alındığı görülmektedir. Yine tirajlı gazetelerde yayınlanan tüm spor haberlerinin sayfa sayıları, 1. Süper Futbol Ligi; 3.06 ± 0.11 , DF; 0.57 ± 0.04 , DS haberleri de; 0.86 ± 0.15 sayfa olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Futbol ligi, Tirajlı gazete, Spor Gazetesi

APPEREANCE FREQUENCY OF TURKISH PROFESSIONAL 1. SUPER FOOTBALL LEAGUE TEAMS IN SPORTS AND DAILY NEWSPAPERS

ABSTRACT

The aim of this study was to make an analysis of sports news that were intensively mentioned in Turkish media within itself and in this way to clarify which properties of them were more intensively carried to the written media. For this purpose, frequency of the appereance of the Turkey first super league teams those were close to be champion, in middle orders and struggling in order to stay in first league in sports newspapers and some circulated newspapers, their content and numbers of news were decided, evaluated and the appearing results were interpreted.

In this study, 3 sports newspapers (Pas, Fanatik, Fotomaç) and randomly selected 5 circulated newspapers (Star, Hürriyet, Sabah, Milliyet, Türkiye) of the Turkish national press were examined. The investigation contained the period between 4 weeks to the end of first super league season and the end of following 5 days (total:33 days). At the investigation step, the teams in the league were grouped according to their grades in a month before the end of the season as; Teams as Candidates to Championship" (TCC), "Teams in Middle Orders"(TMO), "Teams in the Place of Dropping out of its League"(TPD). Further, the contents of the news were evaluated from the points of "Trainers", "Athletes" and "Administrators". On the other hand, another classification was made as; "First Super Football League News", "Other Football News"(Europen League, National Team, Second and Third League News) and "Other Sports News"(sports different from football). Lastly, number of the articles in the newspapers were determined and used in investigations. Contents and the number of the news were determined by frequency analysis. For the statistical analysis, the differences between two type newspapers were calculated by Student-t test. Also, the differences between numbers and contents of news sports newspapers and of circulated newspapers, were calculated by "One Way Anova" and "tukey" Test.

Number of the pages in daily sports newspapers were determined as; 5.42 ± 0.14 (TCC), 0.60 ± 0.04 (TPD), 1.01 ± 0.05 (TMO) In these publications news about TCC surpassed those of TMO and TPD ($p < 0.01$) and news about TMO surpassed those of TPD ($p < 0.05$). Same situation was valid for the number of the news. In sports newspapers, administrators, trainers and athletes of TCC were mentioned more than TPD and TMO ($p < 0.01$). When the contents of the published news about Turkey First Super Football League were concerned; it was seen that news about athletes surpassed those of trainers and administrators ($p < 0.01$), and also news about administrators in those newspapers were more than those trainers ($p < 0.05$). On the other hand, number of pages of the all sports news in sports newspapers were realised as; Turkish First Super Football League news 7.00 ± 0.16 , other football (OF) news 1.96 ± 0.14 and other sports (OS) news 1.07 ± 0.08 .

Besides, total number of pages assigned to sports news in circulated newspapers were appeared as; TCC 2.42±0.09, TPD 0.27±0.02, TMO 0.35±0.02. Here, it is understood that more pages are assigned to the news of TCC than those of TPD and TMO (p<0.01). Same situation was valid for the number of small and big news .In circulated newspapers, news about athletes, trainers & administrators of TCC were appeared more than TPD and TMO (p<0.01). On the other hand, when the publications of the circulated newspapers about Turkey First Super League were concerned, it was seen that, athletes were mentioned more intensively than trainers and administrators (p<0.01); and administrators and trainers were mentioned in similar ratios. Again , number of pages of all sports news which were published in circulated newspapers was as such; First Super Football League; 3.06±0.11, OF 0.57±0.04, and OS 0.86±0.15.

Key Words: *Football League, circulated newspapers, sports newspapers*

GİRİŞ

Günümüzde kullanımı yaygınlaşan iletişim sözcüğü daha çok haberleşmeyi içeren bir ileti alış verişi anlamına gelmektedir. "Bilgi, düşünce ve davranışların aktarılması süreci"⁽⁷⁾ olan iletişimin temel amacı, insanlar arasındaki etkileşimi sağlamaktır. Bu olgunun yüzyılımızda paha biçilmez bir değere ulaşması, kitleleri yönlendirmesi ve kamuoyu oluşturmasıyla alakalıdır. "Medya bir anlatım aracı olduğu kadar bir mesajın bir guruba ulaştırılmasını sağlayan bilgi yayma araçlarının tamamına verilen bir addır"⁽¹⁷⁾.

Haber ve bilgi iletme işlevleri yoluyla toplumun bilgi edinme ihtiyacını karşılama medyanın varoluşunun temel nedenidir. Bu süreçte önemli rol oynayan medya, geniş kitlelere haber ve bilgi ileten, toplumlar ve toplumu oluşturan kesimler arasında diyalogu sağlayan ve bunu bir süreklilik içinde yürüten kurumsal bir güç olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla "medya bugün dünyayı 'evrensel bir kent' diyebileceğimiz noktaya getirmiştir. Ülkeler arasındaki sınırlar artık yalnızca haritalar üzerinde kalan birer çizgiden ibarettir"⁽³⁾.

Bu noktada medya, bir iletişim aracı olarak, iletişimi kolaylaştırmak ve en hızlı biçimde toplumu bilgilendirmek amacına odaklanmıştır. Diğer yandan, milyonlarca insanı peşinden sürükleyen spor etkinliklerinin medya aracılığı ile tüm dünyaya aktarılması kültürel anlamda büyük bir kaynaşmayı sağlarken ekonomik anlamda da dev bir endüstrinin doğmasına sebep olmaktadır⁽¹⁶⁾.

Sporun unsurları geleneklerden, dinsel davranışlardan, işten, günlük yaşamdan ve savaştan çıkmıştır. Spor olgusu da her toplumsal olgu gibi değişir, farklılaşır. Sporun değişimi ve farklılaşması insanın gereksinimlerinin ve amaçlarının değişimine bağlıdır. Değişen bu ihtiyaçlar, farklılaşmalar ve sporun organizasyon biçimi; insanın onun karşısındaki yerini, ticaretleşme ve profesyonelleşme derecesini, değerlerini ve normlarını belirler⁽²⁾.

Bugün yazılı ve görsel iletişim sağlayan kitle iletişim araçlarının en önemlileri gazete, radyo, televizyon ve internettir. Özellikle, televizyon ve gazetelerin spor yayınları kitlelerin en sık kullandıkları medya içerik türlerinden biridir. Bir başka ifadeyle, televizyonun spor programları ve gazetelerin spor sayfaları izleyici ve okurların bakmayı ihmal etmedikleri bölümlerdir. Ülkemizde yayınlanan gazetelerde spor haberleri uzun yıllar bir iki sütun halinde yer almış, daha sonraları bu haberler için bağımsız sayfalar ayrılmış ve bugün tamamen spor içerikli gazeteler yayınlanmaya başlanmıştır. Türkiye'de spor gazetelerinin geçmişi son 10 - 15 yılı kapsamaktadır. Fotospor'la başlayan bu süreç, günümüzde Fanatik, Fotomaç ve Pas gazetesi ile yayın hayatını sürdürmektedir⁽¹⁶⁾. Aslında gündelik gazetelerin sütunları arasında ilk spor yazısı 30 Mart 1895

tarihinde Asır gazetesinde yayınlanmıştır. 1934 yılında Haber isimli akşam gazetesinin son sayfası tamamen spora ayrılmış ve günümüze dek uzanıp gelen bir sistemin, kurucusu ve öncüsü olmuştur. Türk basınında ilk kez gündelik bir spor gazetesi olan Türkiye Spor gazetesi ise 1954 yılı başında yayın hayatına atılmıştır⁽¹⁾. Bir çok okurun gazeteyi spor sayfasından başlayarak okuduğu⁽²⁾ ve birçok kişinin de sadece spor haberlerini ve programlarını izlediği bilinmektedir. Hatta günümüzde spor haberlerini okumak veya izlemek bir alışkanlık haline almıştır^(12,18).

Bu talebe bağlı olarak eldeki çalışmanın amacı, Türk basınında ağırlıklı olarak işlenen futbol branşını kendi içinde bir analize tabi tutarak hangi özelliklerinin daha yoğun biçimde yazılı basına taşındığını ortaya çıkartmaktır. Şüphesiz takım sporlarında yahut bireysel sporlarda şampiyonluk kazanmak ya da birinci olmak kadar, başarısızlık veya ligden düşmemek de önemlidir. Bu nedenle araştırmada, 2001-2002 sezonunda Türkiye 1. Süper Futbol Liginde şampiyonluğa oynayan, orta sırada bulunan ve küme düşmeme mücadelesi veren takımların, spor gazeteleri ile bazı tirajlı gazetelerde yer alma sıklıkları, haber içerikleri ve haber sayıları sıklık analizi (frekans) yardımıyla belirlenerek değerlendirilmeye alınmış ve ortaya çıkan sonuçlar yorumlanmaya çalışılmıştır.

MATERYAL VE METOD

Bu çalışmada ulusal yazılı basında yer alan üç spor gazetesi (Pas, Fanatik Fotomaç) ve rastgele seçilen beş tirajlı gazetenin (Star, Hürriyet, Milliyet, Sabah, Türkiye) spor sayfaları nicel içerik çözümlemesi yöntemi ile incelenmiştir. Bu inceleme 2001-2002 Türkiye Birinci Süper Ligi sezonunun bitimine 4 hafta kala ve sezonun bitiminden sonraki beş günü içermektedir (otuzüç gün). İnceleme aşamasında 2001-2002 Türkiye Birinci Süper Ligi'nde yer alan takımlar sezon bitiminden bir ay önceki puan durumuna göre "Şampiyonluğa Aday Takımlar (ŞAT)", "Orta Sıralarda Yer Alan Takımlar (OST)" ve Küme Düşme Durumundaki Takımlar (KDDT)" şeklinde guruplandırılmıştır. Bu takımlarla ilgili haberlerin içeriklerine; "Antrenör", "Sporcu" ve "İdareci" açısından bakılmıştır. Diğer yandan, "Birinci Süper Lig Haberleri", Avrupa Ligi, Milli Takım, 2. ve 3. Lig haberlerini kapsayan "Diğer Futbol Haberleri" ve futbol hariç diğer spor branşlarını kapsayan "Diğer Spor Haberleri" şeklinde de kategoriler oluşturulmuştur. Gazetelerde yer alan reklam, bulmaca vb. içerikli sayfalar ise değerlendirmeye alınmamıştır.

İncelemede gazetelerin her bir sayfası 4/4 şeklinde kabul edildi. Buna göre, 1/4 ve 1/4'den daha fazla yer kaplayan haberler (fotoğraf ile birlikte veya fotoğrafsız) "büyük haber", 1/4'den daha az yer kaplayan haberler ise "küçük haber" olarak değerlendirildi. Sayfa sayıları ve haber sayıları yukarıda bahsedilen guruplandırma esasında ayrı ayrı toplandı. Ancak her bir gazetenin sayfa sayısı farklı olduğundan, haberlerin sayfa sayı yüzdesi de hesap edildi. Sayfa sayı yüzdesi; gazetenin toplam sayfa sayısı, haber sayfa sayısına bölünerek bulundu. Son olarak gazetelerde çıkan köşe yazılarının sayıları da tespit edilerek incelenmeye alındı.

Ayrıca süper ligde bulunan takımlar hakkında yapılan haberler, "İdareci", "Antrenör" ve "Sporcu" içeriklerine göre guruplandırıldı. Haber içerikleri ve haber sayıları sıklık analizi (frekans) yardımıyla belirlendi. Bunların yanı sıra spor gazeteleri ile tirajlı gazetelerin haber sayıları ve haber içerikleri arasındaki fark Student t testi ile, hem spor hem de tirajlı gazetelerin kendi içindeki karşılaştırmalar ise "tek yönlü varyans analizi" (One Way Anova) ve "tukey" testi ile hesaplandı.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Tablo1: Spor Gazetelerinin Haber İçerikleri Açısından Karşılaştırılması (Oneway ANOVA ve Tukey Testi)

Değişkenler	Lig Sıralanma Durumu	N	Ortalama	Std. Hata	Min.	Max.	F	Tukey
Sayfa Sayısı	SAT(1)	99	5,42	0,14	2,25	8,00		1>2,3**
	KDDT(2)	99	0,60	0,04	,00	1,75	931,507	2<3*
	OST(3)	99	1,01	0,05	,25	2,25		
Büyük Haber Sayısı	SAT(1)	99	8,83	0,35	3,00	20,00		1>2,3**
	KDDT(2)	99	1,07	0,10	,00	4,00	330,190	2<3*
	OST(3)	99	1,99	0,17	,00	8,00		
Küçük Haber Sayısı	SAT(1)	99	20,88	0,77	9,00	60,00		1>2,3**
	KDDT(2)	99	2,79	0,20	,00	11,00	394,523	2<3**
	OST(3)	99	5,54	0,29	,00	15,00		
Toplam Haber Sayısı	SAT(1)	99	29,71	0,67	16,00	67,00		1>2,3**
	KDDT(2)	99	3,86	0,22	,00	14,00	997,552	2<3**
	OST(3)	99	7,53	0,31	,00	16,00		
İdareci Haber Sayısı	SAT(1)	99	6,04	0,36	1,00	18,00		1>2,3**
	KDDT(2)	99	1,23	0,12	,00	7,00	117,236	997,552
	OST(3)	99	1,93	0,17	,00	6,00		
Antrenör Haber Sayısı	SAT(1)	99	3,95	0,16	1,00	8,00		1>2,3**
	KDDT(2)	99	1,07	0,10	,00	4,00	128,700	2<3**
	OST(3)	99	1,68	0,13	,00	6,00		
Sporcu Haber Sayısı	SAT(1)	99	14,86	0,47	7,00	38,00		1>2,3**
	KDDT(2)	99	1,05	0,10	,00	6,00	644,727	2<3**
	OST(3)	99	2,46	0,19	,00	9,00		
Lig Haber Sayısı	İdareci(1)	99	9,20	0,53	1,00	28,00		3>1,2**
	Antrenör(2)	99	6,70	0,38	,00	8,00	375,053	1>2*
	Sporcu(3)	99	18,37	0,54	10,00	48,00		
Sayfa Sayısı	Lig(1)	99	7,00	0,16	3,50	9,75		1>2,3**
	DF(2)	99	1,96	0,14	,25	7,50	587,066	2>3**
	DS(3)	99	1,07	0,08	,25	6,00		
Büyük Haber Sayısı	Lig(1)	99	11,89	0,49	4,00	24,00		1>2,3**
	DF(2)	99	3,21	0,29	,00	15,00	261,980	2>3**
	DS(3)	99	1,60	0,15	,00	8,00		
Küçük Haber Sayısı	Lig(1)	99	29,20	1,00	12,00	78,00		1>2,3**
	DF(2)	99	10,86	0,59	,00	30,00	20,163	2>3**
	DS(3)	99	7,71	0,33	,00	20,00		
Toplam (büy.hbr+küc.hbr)	Lig(1)	99	41,08	0,82	24,00	87,00		1>2,3**
	DF(2)	99	14,07	0,62	3,00	31,00	757,747	2>3**
	DS(3)	93	9,45	0,35	1,00	20,00		
Yorumlar	SAT(1)	99	4,19	0,24	,00	9,00		
	KDDT(2)	99	0,37	0,07	,00	3,00		
	OST(3)	99	0,40	0,06	,00	3,00	117,68	1>2,3,4,5**
	DF(4)	99	0,83	0,09	,00	4,00		
	DS(5)	99	0,47	0,06	,00	2,00		

*p<0.05, **p<0.01

Yapılan çalışmalarda, spor haberlerinin, gazetede en fazla tüketilen haber olduğu bildirilmektedir^(4,5,6,8). Bu çalışmada incelenen gazetelerden Fanatik; 12-16, Fotomaç; 12, Pas; 8, Star; 12, Sabah; 4-6, Türkiye; 3-3,5, Hürriyet ve Milliyet de; 4-6 sayfasını spor haberlerine ayırmaktadır. Söz konusu gazetelerde ağırlıklı spor haberi futboldur. Nitekim 1997 yılında yapılan bir araştırmada, günlük gazetelerden Sabah'ın %56,47, Cumhuriyet'in %76,07, Zaman'ın da %55,88 oranında futbol branşına yer verdiği belirtilmektedir⁽¹²⁾. Bu durum, televizyon kanallarının spor program içerikleri açısından da böyledir. Bir araştırmaya göre; haftalık spor programları olarak futbola, TRT1 %59,8, Kanal D %75, ATV %66, Show TV %62, Kanal 6 %50,6 ve Star %86,7 oranında yer ayırmaktadır⁽⁸⁾. Yerel medya üzerinde yapılan bir diğer çalışmada, iki farklı televizyonda yayınlanan spor programları içinde futbolun %82,5 oranına ulaştığı tespit edilmiştir⁽¹⁷⁾. Bunlarla ilgili bir oranlama yapılırsa medyada, %90 futbol, %10 da diğer branşların ele alındığı görülür. Medyada futbola ayrılan payın %90'lık bölümünü 4 büyük takım, diğer %10'luk dilimini ise Anadolu kulüpleri ve küçük takımlar oluşturmaktadır⁽⁶⁾. Yine Öztürk ve arkadaşları inceledikleri gazetelerde, yüzde olarak en fazla futbol branşının yer aldığını ortaya koymuşlardır (Sabah %56.47, Cumhuriyet %76.07, Hürriyet %60.5, Zaman %55.88, Akşam %72.88, Emek %53.68)⁽¹³⁾. Eldeki çalışmada ise ortalama olarak tirajlı gazetelerde %69.24, spor gazetelerinde %80.36 oranında futbol haberleri yer bulmaktadır (Bkz.Tablo 3). Bu haberler tirajlı gazeteler için %58.96±0.92 oranında 1. Futbol Ligi, %10.28±0.63 oranında da diğer futbol haberleriyle ilgilidir. Spor gazetelerinde ise bu oranlar sırasıyla, %63.58±0.86 ve %16.78±0.86 biçiminde gerçekleşmektedir.

Avrupa gazetelerine bakıldığında, futbolla beraber diğer spor dallarının da sayfalarda yer bulduğu görülür. Bununla beraber Fransız L.Equipe Gazetesi (26 Eylül 1977), futbola %40, diğer sporlara %60 oranında yer ayırırken, İtalyan La Gazette Dello Sport gazetesi futbola %45 oranında yer vermekte ve 1. sayfa (19 Ekim 1997) formula 1, bisiklet ve futbol branşları tarafından eşit oranda paylaşılmaktadır. Ayrıca basketbol, tenis, rugby, boks ve binicilik sporları da bu gazetenin 1. sayfasında geniş oranda yansıtılmaktadır. Amerika'da ise spor haberlerinin miktarı; yerel, milli ve milletler arası haberlerle karşılaştırıldığında %52 oranındadır⁽¹³⁾. Usa Today Sports gazetesinde futbol iç sayfalarda sadece yarım sayfa yer alırken, basketbol iki, buz hokeyi ve Amerikan futbolu birer tam sayfa yer bulabilmektedir⁽⁶⁾.

Çalışmamızda spor gazetelerinin bir günlük sayfa sayıları incelendiğinde bunların, 5.42±0.14 sayfasının ŞAT, 0.60±0.04 sayfasının KDDT ve 1.01±0.05 sayfasının OST ile ilgili haberlere ayrıldığı gözlenmektedir. Bu yayınlarda ŞAT ile ilgili haberler KDDT ve OST haberlerinden daha fazla ($p<0.01$), OST ile ilgili olanlar ise KDDT haberlerinden daha fazladır ($p<0.05$). Aynı durum haber sayıları için de geçerlidir (Tablo 1). Nitekim spor gazetelerinde, ŞAT'ın idarecileri, antrenörleri ve sporcuları hakkında çıkan haberler, KDDT ve OST'dan daha çok yer bulmaktadır ($p<0.01$). Bunun yanında söz konusu gazetelerde OST ve KDDT'nin idarecileri hakkındaki haberler aynı oranda ($p>0.05$), fakat OST'ın antrenör ve sporcuları ile ilgili haberler KDDT'nin haberlerine göre anlamlı bir şekilde fazladır ($p<0.01$).

Spor gazetelerinde Türkiye 1. Süper Futbol Ligi hakkında yayınlanan haberlerin içerikleri karşılaştırıldığında, sporcularla ilgili haberlere idareci ve antrenörlerden ($p<0.01$), idareciler ile ilgili haberlere ise antrenörlerden daha fazla yer verildiği görülmektedir ($p<0.05$).

Diğer yandan, spor gazetelerinde yayınlanan tüm spor haberlerinin sayfa sayıları, Türkiye 1. Süper Futbol Ligi 7.00±0.16, DF haberleri 1.96±0.14 ve DS haberleri de 1.07±0.08 olarak gerçekleşmektedir. Süper Lig ile ilgili yayınlanan hem büyük hem de küçük haber sayısı DF ve DS ile ilgili haber sayılarından daha fazladır ($p<0.01$). Aynı şekilde DF haberleri ile ilgili büyük ve küçük haberlerin sayıları da DS haberlerinden çoktur ($p<0.01$).

Genellikle haber sayfa sayılarını müsabaka özelliklerinin belirlediği söylenebilir. Nitekim, Amerika'da spor karşılaşmalarının yoğun olduğu dönemlerde spora ayrılan sayfa sayısının 10-20 arasında değiştiğini belirtmektedir. Bununla birlikte 1996 Atlanta Olimpiyatları sırasında günlük bir gazete olan Usa Today 16 sayfa, yerel bir gazete olan Atlanta Journal 32 sayfa spor haberi vermiştir⁽¹⁵⁾. Araştırmamızda, spor gazetelerinde çalışan yazarların günlük olarak köşelerinde yaptıkları yorumların içerikleri de incelenmiştir. Buna göre yorumların; en fazla ŞAT, daha sonra da DF konusunda yoğunlaştığı izlenmektedir. Kuşkusuz bu netice, Türkiye'deki spor yazarlarının %75'inin futbol, fakat sadece %25'inin diğer branşlarda yazı yazdığını ortaya koyan araştırmayla⁽⁶⁾ paraleldir.

Tablo 2: Tirajlı Günlük Gazetelerin Haber İçerikleri Açısından Karşılaştırılması (Oneway ANOVA ve tukey testi)

Değişkenler	Lig Sıralanma Durumu	N	Ortalama	Std. Hata	Min.	Max.	F	Tukey
Sayfa Sayısı	SAT(1)	165	2,42	0,09	0,50	5,50		
	KDDT(2)	165	0,27	0,02	0,00	1,50	550,785	1>2,3**
	OST(3)	165	0,35	0,02	0,00	1,25		
Büyük Haber Sayısı	SAT(1)	165	4,48	0,17	1,00	11,00		
	KDDT(2)	165	0,62	0,06	0,00	3,00	427,938	1>2,3**
	OST(3)	165	0,66	0,06	0,00	4,00		
Küçük Haber Sayısı	SAT(1)	165	15,19	0,66	3,00	39,00		
	KDDT(2)	165	1,49	0,13	0,00	7,00	357,459	1>2,3**
	OST(3)	165	2,81	0,18	0,00	12,00		
Toplam Haber Sayısı	SAT(1)	165	19,61	0,73	8,00	45,00		
	KDDT(2)	165	2,09	0,16	0,00	10,00	474,478	1>2,3**
	OST(3)	165	3,45	0,20	0,00	13,00		
İdareci Haber Sayısı	SAT(1)	165	3,48	0,15	0,00	12,00		1>2,3**
	KDDT(2)	165	0,39	0,05	0,00	3,00	272,544	2<3**
	OST(3)	165	0,87	0,08	0,00	4,00		
Antrenör Haber Sayısı	SAT(1)	165	3,01	0,12	0,00	8,00		
	KDDT(2)	165	0,47	0,07	0,00	5,00	235,522	1>2,3**
	OST(3)	165	0,74	0,07	0,00	4,00		
Sporcu Haber Sayısı	SAT(1)	165	9,13	0,46	1,00	33,00		
	KDDT(2)	165	0,47	0,06	0,00	4,00	313,887	1>2,3**
	OST(3)	165	1,05	0,09	0,00	6,00		
Lig Haber Sayısı	İdareci(1)	165	4,75	0,19	0,00	15,00		
	Antrenör(2)	165	4,22	0,18	1,00	12,00	109,701	3>1,2**
	Sporcu(3)	165	10,64	0,53	1,00	39,00		
Sayfa Sayısı	Lig(1)	165	3,06	0,11	1,00	7,00		
	DF(2)	165	0,57	0,04	0,00	2,50	153,193	1>2,3**
	DS(3)	165	0,86	0,15	0,00	25,00		
Büyük Haber Sayısı	Lig(1)	165	5,76	0,23	1,00	15,00		1>2,3**
	DF(2)	165	0,87	0,09	0,00	6,00	300,413	2<3**
	DS(3)	165	1,46	0,10	0,00	7,00		
Küçük Haber Sayısı	Lig(1)	165	19,50	0,86	4,00	50,00		
	DF(2)	165	7,42	0,61	0,00	36,00	109,068	1>2,3**
	DS(3)	165	7,48	0,48	0,00	29,00		
Toplam (büy.hbr+küc.hbr)	Lig(1)	165	25,13	0,98	10,00	63,00		
	DF(2)	165	8,28	0,66	0,00	40,00	165,847	1>2,3**
	DS(3)	165	8,91	0,51	0,00	30,00		
Yorumlar	SAT(1)	165	1,88	0,12	0,00	6,00		
	KDDT(2)	165	0,24	0,04	0,00	3,00		
	OST(3)	165	0,18	0,03	0,00	2,00	113,650	1>2,3,4,5**
	DF(4)	165	0,33	0,05	0,00	3,00		5>2,3,4**
	DS(5)	165	0,61	0,05	0,00	2,00		

**p<0.01

Bilindiği gibi spor olgusu, spor gazetelerinin yanında tirajlı gazetelerde de geniş bir alana sahiptir. Ancak bu iki gazete türünde yayınlanan haberlerin içerik bakımından birbirinden çok farklı olduğunu söylemek zordur. Becker de, pek çok gazetede yayınlanan olimpiyat haberleri arasında yaptığı karşılaştırmada; haberlerin genellikle birbiriyle uyumunu görmüştür⁽¹⁸⁾. Bu çalışmada; tirajlı gazetelerin spor haberlerine ayırdıkları toplam sayfa sayıları; ŞAT için 2.42 ± 0.09 , KDDT için 0.27 ± 0.02 OST için de 0.35 ± 0.02 biçiminde gerçekleşmektedir. Burada ŞAT ile ilgili haberlere KDDT ve OST'dan daha fazla sayfa ayrıldığı anlaşılmaktadır ($p < 0.01$). Aynı durum büyük haber ve küçük haber sayısı bakımından da benzer şekildedir.

Tirajlı gazetelerde, ŞAT'ın idarecileri, antrenörleri ve sporcuları hakkındaki haberler, KDDT ve OST'dan daha fazla yer almaktadır ($p < 0.01$). Aynı şekilde, OST'ın idarecileri ile ilgili haberler yine KDDT'nin idarecilerinden daha çok yer bulmakta, fakat bunun yanında antrenör ve sporcuları ile ilgili haberler aynı oranda kalmaktadır ($p > 0.05$).

Diğer taraftan, tirajlı gazetelerin Türkiye 1. Süper Futbol Ligi ile ilgili yayınlarına bakıldığında sporcuların idareci ve antrenörlere göre daha yoğun ($p < 0.01$), idareci ve antrenörlerin ise benzer oranlarda ele alındığı anlaşılmaktadır.

Yine tirajlı gazetelerde yayınlanan tüm spor haberlerinin sayfa sayıları, 1. Süper Futbol Ligi 3.06 ± 0.11 , DF 0.57 ± 0.04 , DS haberleri de 0.86 ± 0.15 sayfa olarak ortaya çıkmaktadır. 1.Lig ile ilgili yayınlanan hem büyük hem de küçük haber sayısı DF ve DS ile ilgili yayınlanan haber sayılarından daha fazladır ($p < 0.01$). Bunun yanında DF ve DS ile ilgili haberlerin sayfa sayıları ve küçük haber sayıları arasında anlamlı bir fark yoktur ($p > 0.05$). Fakat DS ile ilgili büyük haber sayısının DF haber sayılarından daha fazla olduğu anlaşılmaktadır ($p < 0.01$).

Bütün bu bulgular spor gazetelerinin, futbol ile ilgili haberlere diğer tüm branşlardan daha fazla ağırlık verdiğini göstermektedir. Aynı şekilde tirajlı gazeteler de çoğunlukla futbola yönelik yayın içeriklidir. Fakat bu yayınların öncelikli sıralaması, tirajlı gazetelerde Türkiye 1. Süper Ligi haberleri, futbol dışındaki spor haberleri ve diğer futbol haberleri biçiminde gerçekleşirken; spor gazetelerinde, Diğer futbol haberlerine diğer spor haberlerinden daha fazla yer ayrılmaktadır. Clearing House tarafından yapılan ankette her ülke için en yaygın spor dalları listelenmiştir. Bunların çoğu futbol, basketbol, atletizm, yüzme, voleybol, tenis, cimnastik veya masa tenisi dallarını içermektedir. Fakat burada dikkat çeken bir husus, bölge bölge değişse de futbolun çoğu durumda ilk sırada ve genelde de ilk üç sırada ortaya çıkmasıdır⁽¹⁴⁾.

Öte yandan, tirajlı gazetelerde yer alan köşe yazarlarının yorumları incelendiğinde en fazla ŞAT, daha sonra DS ile ilgili yorumlar ön plandadır. Bu durum genel manada arz-talep ilişkisi içinde oluşan sürecin doğal sonucu olarak değerlendirilebilir. Nitekim spor gazetecilerine Türk sporunun ve Türk Spor Basını'nın problemleri sorulduğunda bunlar sırasıyla tiraj kaygısı, profesyonel spor, futbolun öne çıkarılması ve sosyal güvencenin olmayışı şeklinde ifade edilmiştir⁽²⁾.

Tablo 3: Spor Gazeteleri ile Tirajlı Günlük Gazetelerin Sayfa Sayılarının Yüzdelerinin Karşılaştırılması

Takımların Ligdeki Sıralanma Durumu	Gazete Türü	N	Ortalama (%)	Std. Hata	Anlamlılık
ŞAT	Spor	99	49,21	0,84	
	Tirajlı	165	46,63	0,82	,039*
	Toplam	264	47,60	0,61	
KDT	Spor	99	5,72	0,38	
	Tirajlı	165	5,16	0,42	,368
	Toplam	264	5,37	0,30	
OST	Spor	99	8,84	0,36	
	Tirajlı	165	11,89	5,02	,639
	Toplam	264	10,75	3,14	
1.LİG (ŞAT+KDT+OST)	Spor	99	63,58	0,86	
	Tirajlı	165	58,96	0,92	,001*
	Toplam	264	60,69	0,67	
DF	Spor	99	16,78	0,86	
	Tirajlı	165	10,28	0,63	,000**
	Toplam	264	12,72	0,54	
DS	Spor	99	9,32	0,61	
	Tirajlı	165	18,64	5,00	,152
	Toplam	264	15,15	3,14	

*p<0.05 **p<0.01

ŞAT:Şampiyonluğa Aday Takımlar

KDDT:Küme Düşme Durumundaki Takımlar

OST:Orta Sıradaki Takımlar

DF: Diğer Futbol

DS: Diğer Sporlar

Tablo 3'de, spor haberlerine ayrılan sayfa sayılarının yüzdesi açısından tirajlı gazeteler ile spor gazeteleri karşılaştırılmıştır. 1 günlük spor gazeteleri ŞAT ile ilgili haberlere, toplam sayfasının %49.21±0.84'nü, tirajlı gazeteler ise %46.63±0.82'ni ayırmıştır. Burada spor gazetelerinin ŞAT ile ilgili haberlere, anlamlı olarak daha fazla yer verdiği görülmektedir (p<0.05). Her iki gazete türünün KDT, OST ve DS ile ilgili haberlere ayırdıkları sayfa sayı yüzdesi birbirine yakındır. Toplam 1. Lig haberlerine ise, spor gazetelerinin tirajlı gazetelerden yüzde olarak daha fazla sayfa ayırdıkları anlaşılmaktadır (p<0.01) Bunun nedeni, spor gazetelerinin ŞAT ile ilgili haberlere daha fazla yer vermesidir. 1. Lig futbol haberleri dışarıda tutulursa, DF haberleri spor gazetelerinde daha fazla yer bulmaktadır (p<0.01). Yani ŞAT ve diğer futbol haberleri dışında bütün spor haberleri, tirajlı ve spor gazetelerinde aynı ağırlıkta ele alınmaktadır.

Tablo 4: Tirajlı Günlük Gazeteler İle Spor Gazetelerinin Haber Sayılarının Karşılaştırılması

Takımların Özelliklerine Göre haberler	Gazete türü	n	Ortalama	Std. Hata	Minimum	Maximum	Anlamlılık
ŞAT büyük haber	Spor	99	8,82	0,35	3,00	20,00	,000**
	Tirajlı	165	4,48	0,17	1,00	11,00	
KDT büyük haber	Spor	99	1,07	0,10	0,00	4,00	,000**
	Tirajlı	165	0,61	0,06	0,00	3,00	
OST büyük haber	Spor	99	1,98	0,17	0,00	8,00	,000**
	Tirajlı	165	0,66	0,06	0,00	4,00	
Toplam 1.LİG büyük haber	Spor	99	11,89	0,49	4,00	24,00	,000**
	Tirajlı	165	5,76	0,23	1,00	15,00	
ŞAT küçük haber	Spor	99	20,88	0,77	9,00	60,00	,000**
	Tirajlı	165	15,19	0,66	3,00	39,00	
KDT küçük haber	Spor	99	2,79	0,20	0,00	11,00	,000**
	Tirajlı	165	1,49	0,13	0,00	7,00	
OST küçük haber	Spor	99	5,54	0,29	0,00	15,00	,000**
	Tirajlı	165	2,81	0,18	0,00	12,00	
Toplam 1. LİG küçük haber	Spor	99	29,20	1,00	12,00	78,00	,000**
	Tirajlı	165	19,50	0,86	4,00	50,00	
ŞAT (büyük+küçük) toplam haber	Spor	99	29,71	0,67	16,00	67,00	,000**
	Tirajlı	165	19,61	0,73	8,00	45,00	
KDT (büyük+küçük) toplam haber	Spor	99	3,86	0,22	0,00	14,00	,000**
	Tirajlı	165	2,09	0,16	0,00	10,00	
OST (büyük+küçük) toplam haber	Spor	99	7,53	0,31	0,00	16,00	,000**
	Tirajlı	165	3,45	0,20	0,00	13,00	
Toplam haber (ŞAT+KDT+OST)	Spor	99	41,08	0,82	24,00	87,00	,000**
	Tirajlı	165	25,13	0,98	10,00	63,00	
DF büyük haber	Spor	99	3,21	0,29	0,00	15,00	,000**
	Tirajlı	165	0,87	0,09	0,00	6,00	
DF küçük haber	Spor	99	10,86	0,59	0,00	30,00	,000**
	Tirajlı	165	7,42	0,61	0,00	36,00	
DF toplam haber (büyük+küçük)	Spor	99	14,07	0,62	3,00	31,00	,000**
	Tirajlı	165	8,28	0,66	0,00	40,00	
DS büyük haber	Spor	99	1,60	0,15	0,00	8,00	,445
	Tirajlı	165	1,46	0,10	0,00	7,00	
DS küçük haber	Spor	99	7,71	0,33	0,00	20,00	,733
	Tirajlı	165	7,48	0,48	0,00	29,00	
DS toplam haber (büyük+küçük)	Spor	99	9,30	0,33	1,00	20,00	,581
	Tirajlı	165	8,91	0,51	0,00	30,00	

ŞAT: Şampiyonluğa Aday Takımlar KDDT: Küme Düşme Durumundaki Takımlar
OST: Orta Sıradaki Takımlar DF: Diğer Futbol DS: Diğer Sporlar

Spor gazeteleri ve tirajlı gazetelerde yayınlanan spor haber sayıları karşılaştırıldığında, DS ile ilgili büyük ve küçük haberler hariç diğer tüm haberlerin, spor gazetelerinde daha çok yer aldığı görülmektedir ($p<0.01$). Buna göre, 1 günlük spor ve tirajlı gazetede sırasıyla; 1. Lig ile ilgili 41.08 ± 0.82 ve 25.13 ± 0.98 ; DF ile ilgili 14.07 ± 0.62 ve 8.28 ± 0.66 ; DS ile ilgili 9.30 ± 0.33 ve 8.91 ± 0.51 adet haber vardır.

Tablo 5: Tirajlı Günlük Gazeteler İle Spor Gazetelerindeki İdareci, Antrenör, Sporcu İçerikli Haber Sayılarının Karşılaştırılması

Statü	Gazete türü	n	Ortalama	Std. Hata	Minimum	Maximum	Anlamlılık
İdareci	Spor	99	9,20	0,54	1,00	28,00	,000**
	Tirajlı	165	4,75	0,19	,00	15,00	
Antrenör	Spor	99	6,70	0,25	1,00	13,00	,000**
	Tirajlı	165	4,22	0,18	1,00	12,00	
Sporcu	Spor	99	18,37	0,55	10,00	48,00	,000**
	Tirajlı	165	10,64	0,53	1,00	39,00	

Gazetelerde yer alan spor haberlerinin içerikleri "idareci", "antrenör" ve "sporcu" ile ilgili haberler şeklinde incelenmiştir. Spor gazeteleri 1 günlük gazetede, idareci ile ilgili ortalama 9.20 ± 0.54 adet haber yayınlarken, tirajlı gazeteler, 4.75 ± 0.19 adet haber; antrenör ile ilgili spor gazeteleri, 6.70 ± 0.25 adet, tirajlı gazeteler, 4.22 ± 0.18 adet ve son olarak sporcu ile ilgili spor gazeteleri 18.37 ± 0.55 adet tirajlı gazeteler ise 10.64 ± 0.53 adet haber yayınlamışlardır. Bu durum söz konusu içeriklerdeki haberlere spor gazetelerinin tirajlı gazetelerden anlamlı olarak daha fazla yer verdiğini göstermektedir ($p<0.01$).

Tablo 6: Tirajlı Günlük Gazeteler İle Spor Gazetelerinde Yer Alan Yorum Haber Sayılarının Karşılaştırılması

Haberin kime ait olduğu	Gazete türü	N	Ortalama	Std. Hata	Minimum	Maximum	Anlamlılık
ŞAT	Spor	99	4,19	0,24	,00	9,00	,000**
	Tirajlı	165	1,88	0,12	,00	6,00	
KDDT	Spor	99	0,37	0,07	,00	3,00	,068
	Tirajlı	165	0,24	0,04	,00	3,00	
OST	Spor	99	0,40	0,06	,00	3,00	,000**
	Tirajlı	165	0,18	0,03	,00	2,00	
DF	Spor	99	0,83	0,09	,00	4,00	,000**
	Tirajlı	165	0,33	0,05	,00	3,00	
DS	Spor	99	0,47	0,06	,00	2,00	,119
	Tirajlı	165	0,61	0,05	,00	2,00	

ŞAT: Şampiyonluğa Aday Takımlar KDDT: Küme Düşme Durumundaki Takımlar
OST:Orta Sıradaki Takım DF: Diğer Futbol DS: Diğer Sporlar

Spor veya trajlı gazetelerde spor ile ilgili birçok köşe yazısı yazılmakta ve bunlara ait yorumlar yapılmaktadır. Bu yorumların içerikleri açısından spor gazeteleri ile trajlı gazeteler karşılaştırıldığında; ŞAT, OST ve DF ile ilgili yorumların sayısı spor gazetelerinde daha fazla ve anlamlı ($p<0.01$), KDDT ve DS ile ilgili yorumlar ise iki gazete türü arasında anlamsızdır ($p>0.05$).

Medyatik spor ticari amaçlarla bağlantılı olduğu sürece, potansiyel alıcı gruplarının dikkatini çekecektir⁽¹⁸⁾. Spor medya içerisinde, özellikle futbol dalında oluşturduğu güç ile rant kavgasının sebebi sayılmaktadır. Gerçekten bugün, resmen değil ama fiilen futbol sektörü ile basın sektörü arasında, bağımsız bir güç gibi, dev bir çarkın varlığından söz edilebilir⁽¹¹⁾.

Günümüzde gösterinin ön plana çıktığı bir pazarda medya, tamamen arz talep dengesine göre hareket etmekte, televizyon yayın programları ve gazete sayfaları izlenme durumuna göre şekillenmekte, dolayısıyla spor, medya tarafından tamamen ticari bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu ortamda ekonomi kurallarının bir neticesi olarak medya yazarları köşelerinde mütemadiyen futbolu işlemekte, böylece halkın heyecanı da canlı tutulmaya çalışılmaktadır. Gerçekten Karaküçük ve Yenel de yaptığı çalışmada köşe yazılarının içerik konularını %89.8 oranında futbol olarak tespit etmişlerdir⁽¹⁰⁾. İşte bugün spor dediğimizde akla birçok spor branşı yerine sadece futbolun gelmesi bu tür medya uygulamalarının bir neticesidir. Ayrıca bu anlamda, Türkiye'de spora ayrılan zaman ve sayfa içerikleri de çağdaş spor anlayışına hizmet edecek nitelikte değildir. Türk spor medyasında maalesef herşey reyting hesabına dayandırılmaktadır⁽¹⁸⁾. Şüphesiz böyle bir atmosfer sporun alternatif imkanlarını daralttığı için sporun kalkınmasına da yeteri kadar katkı sağlayamayacaktır.

SONUÇ

Günümüzde yayın hayatını sürdüren gazetelerin hemen hepsinde en fazla tüketilen haberlerin spor haberleri olduğu bildirilmektedir^(2,12). Bu haberlerin gerek tirajlı gerekse spor gazetelerinde ağırlıklı konusu futboldur⁽⁸⁾.

Bu çalışmada ortalama olarak, tirajlı gazetelerde; %69.24, spor gazetelerinde; %80.36 oranında futbol haberleri yer bulmaktadır. Bu haberler tirajlı gazeteler için, %58.96±0.92 oranında 1. Futbol Ligi, %10.28±0.63 oranında da Diğer Futbol haberleriyle ilgilidir. Spor gazetelerinde ise bu durum, sırasıyla; %63.58±0.86 ve %16.78±0.86 nispetindedir.

Bir günlük spor gazetelerindeki sayfa sayılarının dağılımı; 5.42±0.14 Şampiyonluğa Aday Takımlar (ŞAT), 0.60±0.04 Küme Düşme Durumundaki Takımlar (KDDT), 1.01±0.05 Orta Sıradaki Takımlar (OST) biçiminde gerçekleşmektedir. Bu yayınlarda, ŞAT ile ilgili haberler KDDT ve OST haberlerinden daha fazla ($p<0.01$), OST ile ilgili olanlar ise KDDT haberlerinden daha fazladır ($p<0.05$). Aynı durum haber sayıları için de geçerlidir. Nitekim spor gazetelerinde; ŞAT'ın idarecileri, antrenörleri ve sporcuları hakkında çıkan haberler, KDDT ve OST'dan daha çok yer bulmaktadır ($p<0.01$). Bunun yanında söz konusu gazetelerde, OST ve KDDT'nin

idarecileri hakkındaki haberler aynı oranda ($p>0.05$), fakat OST'in antrenör ve sporcuları ile ilgili haberler KDDT'nin haberlerine göre anlamlı bir şekilde fazladır ($p<0.01$).

Spor gazetelerinde Türkiye 1. Süper Futbol Ligi hakkında yayınlanan haberlerin içerikleri karşılaştırıldığında; sporcularla ilgili haberlere idareci ve antrenörlerden ($p<0.01$), idareciler ile ilgili haberlere ise antrenörlerden daha fazla yer verildiği görülmektedir ($p<0.05$). Diğer yandan, spor gazetelerinde yayınlanan tüm spor haberlerinin sayfa sayıları; Türkiye 1. Süper Futbol Ligi 7.00 ± 0.16 , Diğer Futbol (DF) haberleri 1.96 ± 0.14 ve Diğer Spor (DS) haberleri de 1.07 ± 0.08 olarak gerçekleşmektedir. Süper Lig ile ilgili yayınlanan hem büyük hem de küçük haber sayısı DF ve DS ile ilgili haber sayılarından daha fazladır ($p<0.01$). Aynı şekilde DF haberleri ile ilgili büyük ve küçük haberlerin sayfa sayıları da DS haberlerinden çoktur ($p<0.01$).

Araştırmamızda, spor gazetelerinde çalışan yazarların günlük olarak köşelerinde yaptıkları yorumların içerikleri de incelenmiştir. Buna göre yorumların; en fazla ŞAT, daha sonra da DF konusunda yoğunlaştığı izlenmektedir.

Bunun yanı sıra, tirajlı gazetelerin spor haberlerine ayırdıkları toplam sayfa sayıları; ŞAT; 2.42 ± 0.09 , KDDT; 0.27 ± 0.02 OST; 0.35 ± 0.02 biçiminde ortaya çıkmıştır. Burada ŞAT ile ilgili haberlere KDDT ve OST'dan daha fazla sayfa ayrıldığı anlaşılmaktadır ($p<0.01$). Aynı durum büyük haber ve küçük haber sayısı bakımından da benzer şekildedir.

Tirajlı gazetelerde; ŞAT'ın idarecileri, antrenörleri ve sporcuları hakkındaki haberler, KDDT ve OST'dan daha fazla yer almaktadır ($p<0.01$). Aynı şekilde, OST'ın idarecileri ile ilgili haberler yine KDDT'nin idarecilerinden daha çok yer bulmakta, fakat bunun yanında antrenör ve sporcuları ile ilgili haberler aynı oranda kalmaktadır ($p>0.05$).

Diğer taraftan, Tirajlı gazetelerin Türkiye 1. Süper Futbol Ligi ile ilgili yayınlarına bakıldığında; sporcuların idareci ve antrenörlere göre daha yoğun ($p<0.01$), idareci ve antrenörlerin ise benzer oranlarda ele alındığı görülmektedir.

Yine tirajlı gazetelerde yayınlanan tüm spor haberlerinin sayfa sayıları, 1. Süper Futbol Ligi için 3.06 ± 0.11 , DF için 0.57 ± 0.04 , DS haberleri için de 0.86 ± 0.15 sayfa olarak ortaya çıkmaktadır. 1. Lig ile ilgili yayınlanan hem büyük hem de küçük haber sayısı DF ve DS ile ilgili yayınlanan haber sayılarından daha fazladır ($p<0.01$). Bunun yanında DF ve DS ile ilgili haberlerin sayfa sayıları ve küçük haber sayıları arasında anlamlı bir fark yoktur ($p>0.05$). Fakat DS ile ilgili büyük haber sayısının DF haber sayılarından daha fazla olduğu anlaşılmaktadır ($p<0.01$).

Bütün bu bulgular spor gazetelerinin, futbol ile ilgili haberlere diğer tüm branşlardan daha fazla ağırlık verdiğini göstermektedir. Aynı şekilde tirajlı gazeteler de çoğunlukla futbola yönelik yayın yapmaktadır. Fakat bu yayınların öncelikli sıralaması, tirajlı gazetelerde; Türkiye 1. Süper Ligi haberleri, futbol dışındaki spor haberleri ve diğer futbol haberleri biçiminde gerçekleşirken;

spor gazetelerinde, Diğer Futbol haberlerine Diğer Spor haberlerinden daha fazla yer ayrılmaktadır.

Öte yandan, tirajlı gazetelerde yer alan köşe yazarlarının yorumları incelendiğinde, en fazla ŞAT, daha sonra DS ile ilgili yorumlar ön plandadır. Bu yorumların içerikleri açısından spor gazeteleri ile tirajlı gazeteler karşılaştırıldığında; ŞAT, OST ve DF ile ilgili yorumlar ise iki gazete türü gazetelerinde daha fazla anlamlı ($p<0.01$), KDDT ve DS ile ilgili yorumlar ise iki gazete türü arasında anlamsızdır ($p>0.05$). Bu durum genel manada arz-talep ilişkisi içinde oluşan sürecin doğal bir sonucudur.

Bir günlük spor gazeteleri ŞAT ile ilgili haberlere, toplam sayfasının %49.21±0.84'nü, tirajlı gazeteler ise %46.63±0.82'ni ayırmıştır. Burada spor gazetelerinin ŞAT ile ilgili haberlere, anlamlı olarak daha fazla yer verdiği görülmektedir ($p<0.05$). Her iki gazete türünün KDT, OST ve DS ile ilgili haberlere ayırdıkları sayfa sayı yüzdesi birbirine yakındır. Toplam 1. Lig haberlerine ise, spor gazetelerinin tirajlı gazetelerden yüzde olarak daha fazla sayfa ayırdıkları anlaşılmaktadır ($p<0.01$) Bunun nedeni, spor gazetelerinde ŞAT ile ilgili haberlerin daha çok yer almasıdır. Kısaca, 1. Lig futbol haberleri ve diğer futbol haberleri dışında bütün spor haberleri, tirajlı ve spor gazetelerinde aynı ağırlıkta ele alınmaktadır. Spor gazeteleri ve tirajlı gazetelerde yayınlanan spor haber sayıları karşılaştırıldığında, DS ile ilgili büyük ve küçük haberler hariç diğer tüm haberlerin, spor gazetelerinde daha çok yer aldığı görülmektedir ($p<0.01$). Buna göre, 1 günlük spor ve tirajlı gazetede sırasıyla; 1. Lig ile ilgili; 41.08±0.82, 25.13±0.98, DF ile ilgili; 14.07±0.62, 8.28±0.66, DS ile ilgili; 9.30±0.33 ve 8.91±0.51 adet haber vardır.

Araştırmamızda gazetelerde yer alan spor haberlerinin "idareci", "antrenör" ve "sporcu" ile ilgili içeriklerine göz atıldığında; Bir günlük spor gazetesinde ortalama olarak, idareci için; 9.20±0.54, antrenör için 6.70±0.25, sporcular için de 18.37±0.55 adet haber yaymlandığı görülür. Bu rakamlar tirajlı gazetelerde aynı sırayla; 4.75±0.19, 4.22±0.18 ve 10.64±0.53 adet haber biçiminde gerçekleşmiştir. Bu durum söz konusu içeriklerdeki haberlere spor gazetelerinin tirajlı gazetelerden anlamlı olarak daha fazla yer verdiğini göstermektedir ($p<0.01$).

KAYNAKLAR

1. Atabeyoğlu, C. (1991). Türkiye'de Spor Yazarlığının 100. Yılı. İstanbul.
2. Atalay, A. (1998). Spor Gazeteciliği. Filiz Kitapevi, İstanbul.
3. Bahar, Ö., Devrim (1997). "İletişim ve Medya". 4. Boyut, 6 (18), s. 71.
4. Bulgu, N. (1995). "Spor Haberlerinin Bir Popüler Kültür Ürünü Olarak Gazeteden Tüketimi: 12-14 Yaş Grubu Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma". Spor Bilimleri Dergisi. 5 (3), s.38-47.
5. Bulgu, N. (1997). "Spor Kurumunda Cinsiyet Ayrımı: Haber Fotoğraflarına Yansıyan Toplumsal Değerler". Spor Bilimleri Dergisi. 8 (2), s.26-37.
6. Döşyılmaz, E. (1998). Ülkemiz Spor Medyasının Toplum Üzerindeki Etkileri ve Sonuçları. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. s.43,55
7. İlal, Ersan, (1997). Yığınsal İletişim Araçları ve Toplum. Der Yayınları, İstanbul.
8. Karaküçük, S., Yenel, F., Yaman, M. (1996). "Sporun Topluma Yaygınlaştırılması Bakımından Televizyon Spor Programlarının Etkinliği". Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi I (3), s. 44-56.
9. Karaküçük, S., Yenel, İ. F., (1997). "Türk Sporunun Gelişmesi ve Topluma Yaygınlaştırılması Bakımından Basının Etkinliği", Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. II (2), s. 56-67.
10. Karaküçük, S., Yenel, İ. F., (1999). "Spor Köşe Yazarlarının Okuyucuya Yansıttığı Görüşlerin Bir Analizi" Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, IV (1), s. 55-62.
11. Kozanoğlu, Cem. (1990) Bu Maçı Alacağız. İletişim Yayınları, İstanbul.
12. Öztürk, F. ve ark. (1996). "Günlük Gazetelerde Sporun Yer Alışı". Spor Bilimleri Dergisi. 7 (2), s. 24-32.
13. Robert. V. B., (1997). "Professional Sports Organizations, Media Strategies, Media Sports and Society". p.35
14. Sports Information Bulletin, (1997). Council of Europe CDDS, February, p.27
15. Şahan, H., (2001). Türkiye'de Spor Yazarlığı ve Futbol Kamuoyu Üzerine Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enst. Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Konya
16. Talimciler, A. (1998). Türkiye'de Futbol Fanatizmi ve Medya İlişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enst. Sosyoloji Anabilim Dalı, İzmir.
17. Taşmektepligil, M., Yalçın., ve ark., (1999). "Sportif Gelişme ve Yerel medya İlişkisi Üzerine Bir Araştırma". Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi, 6 (3), s.17-21.
18. Yetim, A. (2000). Sosyoloji ve Spor. Topkar Matbaacılık, Trabzon.

PROFESYONEL ERKEK BASKETBOLCULARIN DURUMLUK VE SÜREKLİ KAYGI DÜZEYLERİ İLE MAÇ BAŞARILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ARAŞTIRILMASI (İzmir İli Örneği)

Zafer AKTAŞ *
Gökhan ÇOBANOĞLU *
İlknur YAZICILAR *

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, üst düzeyde basketbol oynayan profesyonel erkek basketbolcuların sezon boyunca gösterdikleri başarı ya da başarısızlığın bir ölçütü olarak kabul edilen MVP (Most Value Player-En Değerli Oyuncu) puanlarının elde edilmesine etkisinin olabileceğini düşündüğümüz durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile maç başarısı arasındaki ilişkiyi saptamaktır.

Çalışmanın örneklem grubunu İzmir ilindeki Türkiye Basketbol Erkekler 1. ve 2. liginde yer alan Göztepe, Karşıyaka ve Altay takımlarında oynayan, yaşları 19-36 arasında değişen 41 erkek basketbolcu oluşturmaktadır. 2002-2003 sezonu boyunca bu takımların oynadıkları maçlar izlenmiş, oyuncuların her maç istatistikleri tutulmuş ve bu istatistikler MVP skalasına dökülerek her oyuncu için MVP puanı elde edilmiştir. Ayrıca istatistiklerden her oyuncunun maç başına ortalama oynama süresi hesaplanmıştır.

Bu dönem içinde tüm oyunculara, kaygı düzeylerini belirlemek için Spielberger Sürekli-DuruMLuk Kaygı Envanteri uygulanmıştır. Araştırmamızda elde edilen veriler SPSS 10.0 istatistik paket programında değerlendirilmiştir. Değerlendirme Mann-Whitney U testi ile Spearman Korelasyon uygulanarak yapılmıştır.

Konuya ilişkin analizlere bakıldığında, MVP puanları ile sürekli kaygı puanları arasında ($r=-0.280$), MVP puanları ile durumluk kaygı puanları arasında ($r=0.034$) anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır ($p>0.05$). Profesyonel erkek basketbolcuların MVP puanları ile oynadıkları süreler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=0.722$; $p<0.05$). Ayrıca oyuncuların oynadıkları süreler ile sürekli kaygı puanları arasında ($r=-0.353$), oynadıkları süreler ile yaşları arasında ($r= 0.413$) anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$).

Profesyonel erkek basketbolcuların başarısız ve başarılı gruplarının yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda oynadıkları süreler arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). profesyonel erkek basketbolcuların başarısız ve başarılı gruplarının sürekli kaygı puanları arasında ve profesyonel basketbolcuların başarılı ve başarısız gruplarının durumlukluk kaygı puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0.05$).

Anahtar Kelimeler: Maç Başarısı, Sürekli Kaygı, Durumluk Kaygı, Süre, Basketbol, Profesyonel, MVP (En Değerli Oyuncu)

Geliş tarihi: 15.12.2003; Yayına kabul tarihi: 15.03.2004

* Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, MANİSA

A RESEARCH OF RELATION BETWEEN ANXIETY AND SUCCESS IN GAME OF MALE PROFESSIONAL BASKETBALL PLAYERS

SUMMARY

The purpose of this study was to find relationship among the success of the high profile male Professional basketball players their anxiety. This relationship would be useful to calculate the MVP points, which are used to measure the success of aforementioned players within a basketball season.

In this study, the test group was selected among players, ages between 19 and 36, of the first and second league teams, Göztepe, Karşıyaka and Altay of İzmir.

Through the 2002-2003 basketball season, these teams were observed, the performance of the players were recorded and MVP points were calculated for each player on the MVP scale. In addition to this, the time each player spends in the game has been recorded. During this process, 'Spielberger Trait-state Anxiety Inventory' is applied to determine anxiety levels.

Analysis of the study was done by using SSPS 10.0 statistical paket program working under Windows 98. evaluation was done by using Mann Whitney test and Spearman Correlation Analysis Techniques.

According the results of the analysis, a meaningful correlation could not be determined between MVP points and trait anxiety points ($r = -0.280$) and between MVP points and state anxiety points ($r=0.034$) ($p> 0.05$). for the professional male basketball payers, a correlation is found between the MVP points and the time spent in a game ($r 0.722$; $p<0.05$). in addition to this, a correlation is found between the time a player spends in a game and trait anxiety points ($r=-0.353$), between the time a player spends ina game and his age ($r=0.413$; $p<0.05$).

As a result of the Mann-Whitney Test performed on successful and unsuccessful professional male basketball players, it is found out that, there was a differences between the time a spent in a game ($p<0.05$). the time difference could not be determined between the successful and unsuccessful players in terms of the trait anxiety points ($p>0.03$) and state anxiety points ($p>0.05$).

Key Words: Succes in Game, Trait Anxiety, State Anxiety, Duration, Basketball, Professional, MVP (Most Value Player)

GİRİŞ

Profesyonel sporcuların başarısında fiziksel özelliklerin yanı sıra psikolojik özelliklerinin de belirleyici bir unsur olduğu bilinmektedir. Sportif başarının ortaya çıkışında psikolojik ana faktörlerden biri olarak sporcuların kaygı düzeyi çok önem taşımaktadır.

Kaygı, "öznel bir korku duygusu ve artan psikolojik bir uyarılmadır". Belirli bir durumu, bireyin kendisi için tehdit eder nitelikte algılaması ve korku duymasıdır^(10, 7). Durumluk kaygı, fizyolojik uyarılmışlığa eşlik eden akut endişe ve gerginlik hissini kapsar⁽⁹⁾. Spielberger' e göre durumluk kaygı (state-anxiety) kinetik enerji gibidir, ya da çeşitli şiddet düzeylerinde meydana gelen o andaki tepkidir. Bu tür tepki çevresel baskının ortadan kalkmasıyla son bulur⁽¹²⁾. Durumluk Kaygı'yı yaşayan bir bireyde, çeşitli davranış kalıpları saptanmıştır. Örneğin sinirsel huzursuzluk, dudakları yalama, koparma, tişörtüne veya pantolonuna avuçlarını sürme, solunumsal değişiklikler aktivasyonun davranışsal belirtileri olarak açıklanabilir.

Çevresel koşullardan bağımsız olarak bireyin huzursuzluk, vesvese, endişe duyma, karamsar olma, stres altında aşırı duyarlılık gösterme ve yoğun reaksiyonlarda bulunma eğilimi, sürekli kaygı (trait-anxiety) diye tanımlanmaktadır. Sürekli kaygı bireyin davranışlarında doğrudan doğruya gözlenemez. Sürekli kaygı bir kişilik özelliğidir. Belli çevresel durumları tehdit edici olarak algılamaya ve bu durumlara artan durumluk kaygı ile tepki vermeye bir eğilimdir^(11, 2).

Araştırma sonuçları aşırı kaygı durumlarında sporcuların motor becerilerdeki performanslarının, önemli düzeylerde bozulmalara uğradığını göstermiştir. Özellikle de el koordinasyonu becerilerindeki bozulmalar dikkat çekmektedir⁽⁶⁾. Gündüz (1985), 117 bayan ve 113 erkek sporcu üzerinde yaptığı çalışmada, sportif müsabakaların, sporcularda kaygının yükselmesine neden olduğunu, ayrıca sportif müsabakalarda başarılı olmak için, kaygının gerekli olduğu, fakat bu kaygının spor disiplinin türüne bağlı olarak optimal düzeyde bulunması gerektiği vurgulamaktadır. Bu çalışmada, bayan sporcuların erkek sporculara oranla daha kaygılı olduğu, deneyimsiz sporcuların, deneyimli sporculara göre fazla kaygı duydukları, kulüplü sporcuların, kulüpsüz sporculara göre daha fazla kaygı duydukları, yedek oyuncuların, asil oyunculardan daha kaygılı oldukları sonucuna varılmıştır⁽⁶⁾.

Aşçı ve Gökmen (1995) bayan hentbolcular üzerinde yaptıkları çalışmada, kaygı puanları ile başarı arasında negatif korelasyon bulmuşlardır. Yani kaygı düzeyi arttıkça, başarı düşmektedir. Spor deneyimi ve kaygı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Yani spor deneyimi fazla olanlarla, az olanlar arasında kaygı düzeyi bakımından anlamlı bir fark bulunamamıştır⁽⁴⁾. Çağlar (1999) "Genç ve Yıldız Hentbol Milli Takımında Bulunan Erkek Sporcuların Kaygı Düzeylerinin Zaman İçindeki Değişimleri" isimli çalışmada genç milli takım oyuncularının durumluk kaygı düzeylerinde anlamlı değişiklik olmadığı, sürekli kaygı düzeylerinin ise müsabaka yaklaştıkça azaldığı, buna zıt olarak yıldız milli takım sporcularının durumluk kaygı düzeylerinin müsabaka yaklaştıkça arttığı sürekli kaygı düzeylerinde ise anlamlı değişiklik olmadığı ortaya çıkmıştır⁽⁵⁾.

Basketbol sporunda, maç başarısını ölçmek için basketbol oyuncusunun tüm sezon boyunca oynadığı maçlarda yaptığı olumlu ve olumsuz hareketlerinin puanlandırılması ile elde edilen en değerli oyuncu (Most Value Player-MVP) puanı kullanılmaktadır. En değerli oyuncu (MVP) skalası kullanılarak her oyuncu için elde edilen puanlar, o oyuncunun takım içerisinde istatistiksel açıdan ne kadar verimli oynadığını göstermektedir. Fakat MVP puanı bize sporcunun sportif performansı konusunda kesin bir cevap vermez. Sportif performansa etki eden birçok faktör vardır ve bu faktörlerin izole edilmesi gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı, üst düzeyde basketbol oynayan profesyonel erkek basketbolcuların sezon boyunca gösterdikleri başarı ya da başarısızlığın bir ölçütü olarak kabul edilen MVP (Most Value Player-En Değerli Oyuncu) puanlarının elde edilmesine etkisinin olabileceğini düşündüğümüz durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin maç başarısı ile arasındaki ilişkisini saptamaktır.

YÖNTEM

Araştırmanın evreni 2002-2003 sezonunda Türkiye Basketbol 1. ve 2. Ligi'nde yer alan takımlarda oynayan profesyonel erkek basketbolcuları kapsamaktadır. Evrenin araştırma için gerekli olan bilgilerin toplanması açısından çok büyük olması nedeniyle, evrenden örneklem alma yoluna gidilmiştir. Örneklem grubumuzu İzmir ilinde bulunan Türkiye Basketbol 1. ve 2. Liginde yer alan Karşıyaka, Göztepe ve Altay Spor Kulüpleri'nde oynayan yaşları 19-36 arası değişen 41 profesyonel erkek basketbolcu oluşturmaktadır. Araştırmanın amacına yönelik sorulara yanıt bulmak için, gerekli olan verileri elde etmek üzere sporcuların kaygı düzeylerini ölçmek için, Spielberger Sürekli-Durumluk Kaygı Envanteri kullanılmış⁽¹¹⁾ ve maç istatistikleri tutulmuştur. Sürekli-Durumluk Kaygı Envanterinin geçerlik-güvenirlik çalışması Öner (1977) tarafından yapılmıştır. Sonuçlar, test-tekrar-test güvenilirlik katsayılarının sürekli kaygı ölçeği için .86 ile .71 arasında, durumluk kaygı ölçeği için .26 ile .68 arasında değiştiğini göstermektedir⁽¹¹⁾.

Sürekli Kaygı Envanteri, sporculara maçlarının olmadığı bir hafta arasında, Durumluk Kaygı Envanteri ise maçtan yarım saat önce soyunma odasında uygulanmıştır. Her iki envanter de sporcuyla birebir karşılıklı okunarak yapılmıştır. Ayrıca sporcuların maç başarılarını ölçmek için çalışmamızda En Değerli Oyuncu (MVP) skalası kullanılmıştır. MVP skalası, Türkiye Basketbol Federasyonu tarafından Deplasmanlı Erkekler Basketbol 1. ve 2. liginde kullanılmakta ve oyuncunun maçın içerisinde İstatistiksel olarak ne kadar başarılı olduğunu ortaya koymaktadır. Yaptığı olumlu ve olumsuz hareketlerden elde ettiği puanların toplamının, oynadığı süreye bölünmesi bize oyuncunun MVP puanını vermiştir. Oyuncuların tüm sezon boyunca oynadıkları maçlarda istatistik tutulmuş, tutulan istatistikler MVP skalasına dökülmüş, MVP puanlarının toplanıp, oynadığı maç sayısına bölünmesi ile oyuncunun MVP puanı elde edilmiştir (Tablo 1).

Bu araştırmada 41 profesyonel erkek basketbolcuya uygulanan, Spielberger Sürekli-Durumluk Kaygı Envanteri, elde edilen veriler ve MVP Skalası'ndan elde edilen MVP puanları ile oyuncuların oynadıkları süreler ve yaşları SSPS 10.0 istatistik paket programında değerlendirilmiştir. Değerlendirme Mann-Whitney U testi ile Spearman Korelasyon kullanılarak yapılmıştır.

Tablo 1: Türkiye Basketbol Federasyonu En Değerli Oyuncu (MVP) Skalası

OLUMLU	Atılan Sayı	X2	=
	Savunma Reboundu	X3	=
	Hücum Reboundu	X4	=
	Asist	X3	+
	Top Çalma	X4	=
	Blok	X4	=
OLUMSUZ	Kaçan Her Şut	X(-2)	=
	Oyuncunun Yaptığı Her Faul	X(-3)	=
	Kaçan Her Serbest Atış	X(-1)	=
	Top Kaybı	X(-3)	=
	MVP (En değerli oyuncu) Puanı	= Çarpımlarının Toplamı	

BULGULAR:

Profesyonel erkek basketbolcuların MVP, yaş ve oynadıkları süreye ilişkin tanımlayıcı istatistikleri Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Profesyonel Erkek Basketbolcuların MVP, Yaş ve Oynadıkları Süreye İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler.

	n	\bar{X}	s.d.	min.	max.
MVP	41	0.44	0.69	- 2,31	1.69
Yaş	41	24.46	4,38	19	36
Süre	41	19,45	9,60	3,44	36,17

Profesyonel erkek basketbolcuların, sürekli ve durumluk kaygı puanlarına ilişkin tanımlayıcı istatistikleri Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3: Profesyonel Erkek Basketbolcuların, Sürekli ve Durumluk Kaygı Puanlarına İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler.

Kaygı envanteri	n	\bar{X}	s.d.	min.	max.
Sürekli kaygı	41	42,87	4,13	33	51
Durumluk kaygı	41	46,26	4,29	34	56

Profesyonel erkek basketbolcuların oynadıkları süre ile MVP puanları arasındaki ilişkiyi gösteren Spearman korelasyon katsayısı Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4: Profesyonel Erkek Basketbolcuların Oynadıkları Süre ile MVP Puanları Arasındaki İlişkiyi Gösteren Spearman Korelasyon Katsayısı

Spearman Korelasyon		Süre
MVP Puanı	r	0.722**
	p	0.000
	n	41

** p<0,01

Profesyonel erkek basketbolcuların sürekli kaygı puanları ve durumluk kaygı puanları ile MVP puanları arasındaki ilişkiyi gösteren Spearman korelasyon katsayıları Tablo 5'te gösterilmiştir. Yapılan Spearman korelasyon istatistik yöntemi sonucu profesyonel erkek basketbolcuların, sürekli kaygı puanları ile MVP puanları ve durumluk kaygı puanları ile MVP puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0.05$).

Tablo 5: Profesyonel Erkek Basketbolcuların Sürekli Kaygı Puanları ve Durumluk Kaygı Puanları ile MVP Puanları Arasındaki İlişkiyi Gösteren Spearman Korelasyon Katsayıları

Spearman Korelasyon		Sürekli kaygı puanı	Durumluk kaygı puanı
MVP Puanı	r	-0,280	0,034
	p	0,076	0,830
	n	41	41

Profesyonel erkek basketbolcuların oynadıkları süre ile sürekli kaygı puanları arasındaki ilişkiyi gösteren Spearman korelasyon katsayısı Tablo 6'da verilmiştir. Yapılan Spearman korelasyon istatistik yöntemi sonucu, profesyonel erkek basketbolcuların, oynadıkları süre ile sürekli kaygı puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Oyuncuların oynadıkları süre arttıkça, sürekli kaygı puanları düşmektedir. Yani oynama süresi yüksek olan oyuncuların, sürekli kaygı puanları düşük bulunmuştur.

Tablo 6: Profesyonel Erkek Basketbolcuların Oynadıkları Süre ile Sürekli Kaygı Puanları Arasındaki İlişkiyi Gösteren Spearman Korelasyon Katsayısı

Spearman Korelasyon		Sürekli kaygı puanı
Süre	r	-0,353*
	p	0,024
	n	41

* $p<0,05$

Profesyonel erkek basketbolcuların oynadıkları süre ile yaşları arasındaki ilişkiyi gösteren Spearman korelasyon katsayısı Tablo 7'de verilmiştir. Yapılan Spearman korelasyon istatistik yöntemi sonucu, profesyonel erkek basketbolcuların, oynadıkları süre ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,01$). Oyuncuların yaşları yükseldikçe, oynadıkları süre de artmaktadır.

Tablo 7: Profesyonel Erkek Basketbolcuların Oynadıkları Süre ile Yaşları Arasındaki İlişkiyi Gösteren Spearman Korelasyon Katsayısı

Spearman Korelasyon		Yaş
Süre	r	0,413**
	p	0,007
	n	41

** $p<0,01$

Profesyonel erkek basketbolcuların MVP puanı bakımından başarısız ve başarılı gruplarının, oynadıkları sürelerle ilişkin tanımlayıcı istatistikleri Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8: Profesyonel Erkek Basketbolcuların MVP Puanı Bakımından Başarısız ve Başarılı Gruplarının, Oynadıkları Sürelere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikleri.

Süre	MVP puanı	n	\bar{X}	s	min.	Max.
	Başarısız oyuncu	17	15,99	7.66	3.44	32.12
	Başarılı oyuncu	18	22.92	9.12	4.33	35.35

Profesyonel erkek basketbolcuların, MVP puanı bakımından başarılı ve başarısız gruplarının, oynadıkları süreler arasındaki farklılığını gösteren Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 9'da verilmiştir. Yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda, profesyonel erkek basketbolcuların, MVP puanı bakımından başarısız ve başarılı gruplarının, oynadıkları süre ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < 0,05$). Başarılı oyuncuların, oynadıkları süreler ile, başarısız oyuncuların oynadıkları süreler arasında fark vardır. Başarılı oyuncuların, oynadığı süreler, başarısız oyuncuların oynadıkları sürelerden daha fazladır.

Tablo 9: Profesyonel Erkek Basketbolcuların, MVP Puanı Bakımından Başarılı ve Başarısız Gruplarının, Oynadıkları Süreler Arasındaki Farklılığını Gösteren Mann-Whitney U Testi Sonuçları.

Mann-Whitney U Testi	MVP Puanı	p
Süre	Başarısız oyuncu	0,019
	Başarılı oyuncu	

Profesyonel erkek basketbolcuların MVP puanı bakımından başarısız ve başarılı gruplarının, sürekli kaygı puanları ve durumluk kaygı puanlarına ilişkin tanımlayıcı istatistikleri Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10: Profesyonel Erkek Basketbolcuların MVP Puanı Bakımından Başarısız ve Başarılı Gruplarının, Sürekli Kaygı Puanları ve Durumluk Kaygı Puanlarına İlişkin Tanımlayıcı İstatistikleri.

	MVP puanı	n	\bar{X}	s	Min.	Max.
Sürekli kaygı puanı	Başarısız oyuncu	17	43,12	5,9	33	51
	Başarılı oyuncu	18	42,56	3,73	36	49
Durumluk kaygı puanı	Başarısız oyuncu	17	46,29	3,70	41	53
	Başarılı oyuncu	18	45,83	5,8	34	56

Profesyonel erkek basketbolcuların, MVP puanı bakımından başarısız ve başarılı gruplarının, sürekli kaygı puanları ve durumluk kaygı puanları arasındaki farklılığını gösteren Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 11'de verilmiştir. Yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda, profesyonel

erkek basketbolcuların MVP puanı bakımından başarısız ve başarılı gruplarının, Sürekli kaygı puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0,05$). Profesyonel erkek basketbolcuların, MVP puanı bakımından başarısız ve başarılı gruplarının, Durumluk kaygı puanları arasında da anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 11: Profesyonel Erkek Basketbolcuların, MVP Puanı Bakımından Başarısız ve Başarılı Gruplarının, Sürekli Kaygı Puanları ve Durumluk Kaygı Puanları Arasındaki Farklılığını Gösteren Mann-Whitney U Testi Sonuçları.

Mann-Whitney U Testi	MVP Puanı	p
Sürekli kaygı puanı	Başarısız oyuncu	0,608
	Başarılı oyuncu	
Durumluk kaygı puanı	Başarısız oyuncu	0,716
	Başarılı oyuncu	

TARTIŞMA VE SONUÇ

Spor psikologları yüksek performans ve başarı için sporcuların belirli bir kaygı düzeyine sahip olmaları gerektiğini ileri sürmektedirler. Kaygı düzeyinin yüksekliği ve düşüklüğü başarıyı etkilemektedir. Araştırmada profesyonel basketbolcuların MVP puanları ile kaygı durumları arasındaki ilişki incelendi.

Tablo 5' de Spearman korelasyon katsayıları incelendiğinde, sürekli kaygı puanları ile MVP puanları ve durumluk kaygı puanları ile MVP puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($p > 0,05$). Tablo 3' de denek grubumuzun sürekli kaygı puanları ortalamalarının 42,87, durumluk kaygı puanları ortalamalarının 46,26 olduğu görülmektedir.

Konter (1997), yaptığı çalışmada futbolcuların kaygı düzeylerini üç grupta toplamıştır: Düşük-Orta (optimal)-Yüksek. Orta (optimal) kaygı düzeyinin 31-47 puanları arasında olduğunu belirtmiştir⁽⁹⁾. Bu çalışmaya göre, denek grubunun başarı için optimal kaygı düzeyine sahip olduğu söylenebilir. Denek grubunun üst düzey sporculardan oluşması nedeniyle, optimal bir kaygı düzeyine sahip olmaları normal bir sonuçtur.

Tablo 11'deki Mann-Whitney U Testi sonuçları MVP puanı bakımından başarılı ve başarısız grupların, sürekli kaygı puanları ve durumluk kaygı puanları arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir ($p>0,05$). Gündüz (1985), yaptığı çalışmada başarılı ve başarısız sporcuların sürekli kaygı puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($t= 0, 22; p>0,01$)⁽⁶⁾.

Sonuç olarak denek grubundaki profesyonel sporcuların sürekli ve durumluk kaygı düzeyleri başarı için gerekli olan optimal seviyededir. Deneyimli, daha çok spor yaşı olan sporcularla, deneyimsiz, spor yaşı daha düşük olan sporcuların kaygı düzeyleri farklılık gösterir⁽⁴⁾. Bu durumda denek grubunun kaygı seviyesi optimal olduğu için MVP puanı etkilenmemiştir. Profesyonel erkek basketbolcular için sürekli ve durumluk kaygının, MVP puanını etkileyen bir faktör olmadığını söyleyebiliriz. Tablo 4'deki Spearman korelasyon katsayısı profesyonel erkek

basketbolcuların oynadıkları süre ile MVP puanı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($p<0,01$). Oyuncuların oynadıkları süre arttıkça MVP puanları da artmaktadır. MVP puanının belirlenmesinde kullanılan olumlu ve olumsuz parametrelerin, sahada daha uzun süre kalan oyuncular tarafından daha fazla gerçekleştirilmesi olasıdır. Oyuncu MVP puanını yükseltmek için daha çok şut şansını, daha çok ribaund şansını oyunda daha fazla kalarak elde edecektir. Burada antrenörün iyi oynayan oyuncuyu ve takımı değiştirmeyeceği de önemli bir yargıdır. Tüm bunlar, sürenin MVP puanına etkisinin nedenleri olabilir. Ayrıca buna ek olarak Tablo 9'daki Mann-Whitney U Testi de başarılı ve başarısız grupların, oynadıkları süreler arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($p<0,05$). Burada da başarılı oyuncuların oynadıkları sürelerin, başarısız oyuncuların oynadıkları sürelerden fazla olduğu görülmektedir. Tablo 7'deki Spearman korelasyon katsayısı profesyonel erkek basketbolcuların, oynadığı süreler ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($p<0,01$). Yaşı büyük olan oyuncuların, oynama süreleri daha yüksek bulunmuştur. Antrenörün, deneyimi, sporculuk yaşantısı fazla olan daha uzun yıllar spor yapmış olan oyunculara daha çok güvenmesi ve onları oyunda daha uzun süre tutmak istemesi, oyuncuların oynadıkları süreler ile yaşları arasında bir ilişki bulunmasına neden olmuş olabilir.

Tablo 6'da, Spearman korelasyon katsayısı profesyonel erkek basketbolcuların oynadığı süreler ile sürekli kaygı puanları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($p<0,05$). Oynama süresi yüksek olan oyuncuların, sürekli kaygı puanları düşük bulunmuştur. Sürekli kaygı düzeyleri yüksek olan sporcuların hareketleri öncelemelerinde ve hareket becerilerinde hatalar yapacağı ortadadır. Çünkü dikkatinde ve algılamasında bir takım bozukluklar görülür. Sürekli kaygı düzeyi yüksek olan sporcular daha gergin kaslara sahip olabilir, hareketlerindeki düzensizlik ve akıcılık kaybolabilir, kontrol ve konsantrasyonlarında bozulmalarla karşılaşabilirler. Bu durumdaki sporcuların sahanın içerisinde olumlu işler yapması beklenemez. Denek grubunun Türkiye Erkekler Basketbol 1. ve 2. ligindeki takımlardan oluşması, takımların antrenörlerinin de iyi antrenör olmasını gerektirdiği düşünülmektedir. Bu tip oyuncuları, denek grubunun antrenörleri kolayca gözlemleyebilir ve oyunun içerisindeki alacakları süreyi kısaltabilir. Sürekli kaygı düzeyi düşük olup, bu tip davranışlar göstermeyen oyuncuların oyunun içerisindeki alacakları süreyi de uzatabilir. Bu durum, araştırmada bulunan ilişkinin nedeni olabilir.

Çalışmada aralarında ilişki bulunması hedeflenen profesyonel erkek basketbolcuların maç başarıları ile kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ancak, Gündüz (1985), Whiting (1973), Aşçı ve Gökmen (1995), yaptıkları çalışmalarda kaygı düzeylerinin sportif performans üzerinde etkisinin olduğunu ortaya koymuşlardır^(1, 6, 13). Maç başarısını ölçmek için kullanılan MVP skalasının, tam anlamıyla oyuncunun sportif performans düzeyini yansıtmadığı düşünülmektedir. Çalışmada kullanılan maç başarısını ölçen MVP skalası da, oyuncunun sadece sahanın içinde basketbol oyunuyla ilgili yaptığı olumlu ve olumsuz işlere verilen puanlar yer almaktadır. Oysaki sportif performansın bir çok boyutu vardır. Bu çalışmada MVP skalası ile sadece beceri boyutu ölçülmüş oluyor. Bu da bize sporcunun sportif performansını net olarak vermemektedir. Araştırmada kullanılan MVP puanının, sportif performansın sadece beceri

boyutunu kapsamaması, bu çalışmada saldırganlık ve kaygının sportif performansa etkisinin bulunamayışının nedeni olabilir. Ayrıca, daha önce açıklandığı gibi oyuncunun oynadığı süre ile MVP puanı arasında bir ilişki bulunmuştur. Burada da antrenör faktöründen söz edebilir. Örneğin, iki tane aynı basketbol becerisine sahip oyuncudan antrenör herhangi birini tercih edip, onu oyunda daha fazla tutabilir. Bu da onun MVP puanını diğerine göre yükselmesine neden olacaktır. Burada daha az oynayıp MVP puanı daha düşük olan oyuncunun sportif performansının değil, MVP puanının düşük olduğu söylenebilir. Eğer az oynayan oyuncuya, diğerine verilen oynama süresi verilseydi o oyuncu da aynı MVP puanı değerine ulaşabilirdi. Araştırmada kullanılan maç başarısını niteleyen MVP puanı, sportif performansın göstergesi değildir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, üst düzeydeki profesyonel basketbolcuların başarı için gerekli olan optimal bir kaygı seviyesine sahip oldukları görülmektedir. Bu nedenle, antrenörlerin ortaya çıkan bu durumu iyi değerlendirmeleri, oyuncularının davranış özelliklerini iyi tanımaları ve ona göre uygun maç taktiği geliştirmeleri ve sportif yeterliliğin üst düzeyde olduğu profesyonel basketbolcularda kazanma isteği ya da çabasının artırılması ve kazanmaya götürebilecek olumlu tüm taktiklerin denenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

1. Aşçı, H. Gökmen, H. Bayan Hentbolcularda Yarışma Kaygısı, Başarı, Spor Deneyimi ve Atletik Yeterlilik İlişkisi, Spor Bilimleri Dergisi, 1995, 2:38.
2. Cattell, R.B. (Ed) The Scientific Analysis of Personality , Baltimore, Maryland: Penquin Press, 1967:PP 121.
3. Cox, R.H. (Ed) Sport Psychology Concepts and Applications , Dubuque: Wm. C. Brown Publishers, 1994.
4. Cratty, B.J. (Ed) Psychology in Contemporary Sport , Prentice Hall, New Jersey, 1974:PP 185-198
5. Çağlar, E., Genç ve Yıldız Hentbol Milli Takımında Bulunan Erkek Sporcuların Kaygı Düzeylerinin Zaman İçindeki Değişimleri , C.B.Ü, Beden Eğitimi Spor Bilimleri Dergisi, Cilt 3, Sayı 3, Ağustos 1999: 19-21.
6. Gündüz, N. (Ed) Orta Dereceli Okullarda Değişik Spor Yaşı ve Deneyimleri Olan Sporcu Öğrencilerin Sportif Başarıları ile Kaygı Durumları Arasındaki İlişkinin Araştırılması, Doktora Tezi, D. E. Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 1985:PP 59-60-61.
7. Jerrv, R., Asken, M. J. (Eds) The Sport Psychology The Psychological Health of the Athlete, Newyork, 1987: PP 199-204
8. Jones, G. (Ed) Stres and Anxiety , Bull J.S. Sport Psychology, A self-help Guide, The croswood Press, Great Britain, 1991:PP 44.
9. Konter, E. Profesyonel Futbolcuların Yaş Gruplarının Durumluk Kaygı Düzeylerine Etkisi, Uluslararası Spor Psikolojisi Sempozyumu, Bildiriler, Bağırğan Yayınları, Ankara 1997: 81-92.
10. Levitt, E.E.(Ed) The psychology of anxiety, Hillsdale, NJ: Erlbaum, 1980:145
11. Öner, N. (Ed) Durumluk-Sürekli Kaygı Envanterlerinin Türk Toplumunda Geçerliliği, Doçentlik Tezi, Ankara Üniversitesi, 1977:PP 1
12. Spielberger, C.D. (Ed) The Effects of Anxiety on Complex Learning and Academic Achievement, in CD. Spielberger (Ed) Anxiety and Behavior, New York, 1966.
13. Whiting, H.T.A. (Ed) Personality and Performance in Physical Education and Sport, London, Henry Kimpton Publisher 1973:PP 87-89.

ANAEROBİK TEST SONRASI ANAEROBİK GÜÇ, KAPASİTE VE KALP ATIM HIZI DEĞERLERİNDE DİURNAL (GÜN İÇİ) DEĞİŞİMİN İNCELENMESİ

Alpay GÜVENÇ *
Adnan TURGUT **

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; anaerobik test sonrası anaerobik güç, kapasite ve kalp atım hızı değerlerinde gün içi değişimlerin incelenmesidir. Çalışmaya yaşları 17 ile 23 yıl arasında değişen 50 antrenmanlı erkek (yaş: $19,14 \pm 1,62$ yıl ; ant. yaşı: $2,57 \pm 0,98$ yıl; vücut ağırlığı: $68,08 \pm 7,25$ kg.; boy uzunluğu: $177,02 \pm 6,19$ cm) denek gönüllü olarak katılmıştır. Anaerobik güç ve kapasite, 75g/kg'lık direnç uygulanarak Wingate testinde günün iki farklı zamanı için (sabah testleri; 07:30 ile 09:30, akşam testleri; 17:00 ile 19:00 saatleri arasında uygulanmıştır) belirlenmiştir. Anaerobik güç (zirve güç) testin ilk 5 saniyesindeki en yüksek güç çıktısı, anaerobik kapasite (ortalama güç) ise 30 saniyelik test süresince ortalama güç çıktısı olarak kabul edilmiştir. Bununla birlikte dinlenik, test sonrası ve toparlanmanın ilk 5 dakikası için 1'er dakikalık aralıklarla kalp atım hızları da yine aynı saatlerde telemetrik sistem vasıtası ile kaydedilmiştir. Wingate test sonuçları karşılaştırıldığında, zirve güç, ortalama güç ve minimum güç değerleri arasındaki sabah-akşam farkı anlamlı bulunmuştur ($p < 0.01$). Akşam testlerinden elde edilen zirve, ortalama ve minimum güç değerleri sabah testlerine göre sırası ile %3,3, %7,9 ve %13,2 oranında daha yüksektir. Ayrıca, dinlenik, test sonrası ve toparlanma kalp atım hızlarındaki sabah-akşam farkı da anlamlıdır ($p < 0.01$). Akşam saatlerinde kaydedilen kalp atım hızı değerleri sabah saatlerine göre daha yüksektir. Sonuç olarak anaerobik güç ve kapasite değerlerinde ve anaerobik yüklenme sonrası kalp atım hızı cevaplarında anlamlı diurnal değişimler tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anaerobik Güç, Anaerobik Kapasite, Kalp Atım Hızı, Diurnal Değişim.

Geliş tarihi: 31.10.2003; Yayına kabul tarihi: 12.04.2004

* Hacettepe Üniversitesi, Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu, ANKARA

** Akdeniz Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, ANTALYA

INVESTIGATION OF DIURNAL VARIATION IN ANAEROBIC POWER, CAPACITY AND HEART RATE VALUES AFTER ANAEROBIC TEST

ABSTRACT

The purpose of this study was to examine the diurnal variation in anaerobic power, capacity and heart rate values after anaerobic test. Fifty trained boys aged between 17 to 23 years old (age: $19,14 \pm 1,62$ years; training sta.: $2,57 \pm 0,98$ years; weight: $68,08 \pm 7,25$ kg.; height: $177,02 \pm 6,19$ cm) participated voluntarily in this study. Anaerobic power and capacity were determined at two different times of day (morning tests were performed between 07:30 to 09:30h and evening tests were performed between 17:00 to 19:00h) by using Wingate test performed against a resistance of 75 g per kg body mass. Anaerobic power (peak power) was defined as the highest power output during the first 5-s period in the test, and anaerobic capacity (mean power) was defined as the mean power output during the 30-s test. Moreover resting, post test and first 5 minutes of recovery heart rate values with one minute intervals were also recorded with telemetric system at the same time of day. When Wingate test results were compared, morning-evening differences of peak, mean and minimum power values were found significantly ($p < 0.01$). Peak, mean and minimum power values determined in evening tests were higher than morning tests %3.3, %7.9 and %13.2 respectively. In addition, morning-evening difference in resting, post-test and recovery heart rate values were also found significantly ($p < 0.01$). All recorded heart rate values in the evening were higher than morning values. According to these results, significant diurnal variations were found in anaerobic power and capacity and heart rate values after anaerobic test.

Key Words: Anaerobic Power, Anaerobic Capacity, Heart Rate, Diurnal Variation.

GİRİŞ

Vücut fonksiyonlarının ayarlanmasında ritmik değişiklikler önemlidir. Bu bağlamda, sportif performanstaki verimliliğin üst düzeyde olabilmesi için performansın sergileneceği zamanda önemli bir faktördür^(13, 20, 21). Performans açısından ritmik değişikliklerin en çarpıcısı 24 saati kapsayan ve düzenli bir biyolojik ritim olan sirkadiyen ritimdir. Sportif performansın fizyolojik, psikolojik ve mental bileşenleri, sirkadiyen ritim nedeniyle gün içinde farklılaşmaktadır^(2, 13, 21, 22). Benzer değişkenliklerin egzersize verilen birçok cevapta da gözlenebildiği bildirilmektedir^(2, 3, 7, 20). Bütün bunlar, sirkadiyen ritmin sportif performansa etkisini ima etmekte ve spor bilimcilerin ve antrenörlerin insanın biyolojik yapısından kaynaklanan ritmik değişkenlikleri bilmesi gerekliliğini göstermektedir.

Egzersizlere ilişkin cevaplardaki gün içi değişimleri inceleyen birçok çalışma aerobik egzersizler ile ilgilenmiştir^(1, 3, 7, 9, 12, 14, 16, 17, 19). Ayrıca literatürde, anaerobik yüklenmelere cevaben belirlenen parametrelerdeki gün içi değişimleri inceleyen çalışma sonuçlarının çelişkili olduğu gözlenmiştir^(6, 10, 15, 18, 20). Yapılan bu çalışmanın amacı da; günün iki farklı zamanında anaerobik güç ve kapasite değerlerinde ve anaerobik yüklenme sonrası kalp atım hızı cevaplarında gün içi değişimlerin incelenmesidir.

YÖNTEM

Denekler: Bu çalışmaya 50 sağlıklı erkek gönüllü olarak katılmıştır. Deneklere ilişkin tanımlayıcı özellikler Tablo 1'de verilmiştir. Denekler elit düzeyde olmayıp çeşitli spor branşları ile (Futbol n=23; Basketbol n=11; Yüzme n=7; Voleybol n=5; Güreş n=4) uğraşan antrenmanlı bireylerdir.

Tablo 1: Çalışmaya Katılan Deneklere İlişkin Tanımlayıcı Özellikler.

	X ± S	Min.	Max.
Yaş (yıl)	19.14 ± 1.62	17,0	23,0
Boy (cm)	177.02 ± 6.19	163,3	194,6
Ağırlık (kg)	68.08 ± 7.25	56,1	84,2
Antrenman Yaşı (yıl)	2.57 ± 0.98	1,0	4,0

Veri Toplama Araçları ve İşlem Yolu: Boy uzunluğu ölçümleri; ayaklar çıplak, topuklar birbirine bitişik konumda ve baş Frankfort düzleminde, ± 0.1 cm duyarlıkta, vücut ağırlığı ölçümleri; deneklerin üzerlerinde sadece şort varken, ± 0.1 kg hassasiyetle "Baster" marka duvar skalalı baskül ile yapıldı. Wingate testi (WAnT) için "Monark 814E" kefeli bisiklet ergometresi, 1kg'dan 0,50gr'a kadar ağırlıklar, "Wingate v 1.0" bilgisayarlı anaerobik test sistemi ve paket programı (A Teknoloji Araştırma Ltd., İzmir, Türkiye), reflektör seti (4 adet) ve optik alıcı/verici sensör kullanıldı. Kalp atım hızı ölçümleri ise, telemetrik bir sistem (Polar Sport-Tester, Kempele, Finlandiya) ile yapıldı.

Tüm deneklerin çalışma süresince yoğun egzersiz yapmaları engellendi. Standart içerikten oluşan öğünlerden 2 saat sonra testler uygulandı. Ayrıca deneklerin test öncesi gecesi en az 8 saat uyumaları sağlandı. Sabah testleri 07:30 ile 09:30, akşam testleri ise 17:00 ile 19:00 saatleri arasında 48 saat ara ile yapıldı. Rastgele bir düzenle deneklerin yarısı ilk önce akşam, diğer yarısı ise önce sabah testlerine alındı. Tüm ölçümler Akdeniz Üniversitesi Spor Bilimleri Araştırma ve Uygulama Merkezi laboratuvarında yapıldı.

Deneklerin test öncesi dinlenik kalp atım hızları oturur pozisyonda 5 dakika boyunca belirlendikten sonra, bisiklet ergometresi kalibre edildi ve oturma yüksekliği ayarlandı. Daha sonra, ısınma bisiklet ergometresinde herhangi bir direnç uygulanmaksızın, dakikada 60-70 devir ve 3 dakikalık bir protokol şeklinde uygulandı. Isınma sonrası denekler 5 dakika dinlendirildi. Dinlenme sonrası deneklerden bisiklet ergometresinin pedalını test boyunca olabildiğince hızlı çevirmeleri istendi ve daha önceden belirlenen maksimum hızların %80'inde (8), 75 gr/kg'lık yük uygulanarak sabah ve akşam testleri gerçekleştirildi. Yapılan tüm WAnT'ler süresince denekler motive edildi.

Deneğin ulaştığı hız (m/sn) ve 30 saniye boyunca kat edilen mesafe (m), 1/100 saniye hassasiyetle belirlendi. Anaerobik güç (zirve güç) testin ilk 5 saniyesindeki en yüksek güç çıktısı, anaerobik kapasite (ortalama güç) 30 saniyelik test süresince ortalama güç çıktısı ve test süresince alınan en düşük güç çıktısı minimum güç olarak Watt cinsinden tespit edildi. Yorgunluk indeksi değerleri ise "Yorgunluk İndeksi = (Zirve Güç – Minimum Güç) * 100 / Zirve Güç" eşitliğinden elde edildi.

Ayrıca test sonrası kalp atım hızları, bisiklet ergometresinin üstünde oturur pozisyonda testin hemen sonrasında, toparlanmadaki kalp atım hızları ise toparlanmanın 1., 2., 3., 4. ve 5. dakikalarında, denekler ayaktaiken telemetrik sistemin alıcısından okunarak kaydedildi.

Verilerin Analizi: Günün iki farklı zamanında elde edilen verilerin karşılaştırılmasında, İki Eş Arasındaki Farkın Anlamlılık Testi kullanıldı. Uygulanan testlerde yanılma düzeyi, $\alpha=0,05$ ve $\alpha=0,01$ olarak alındı. İstatistik işlemler SPSS 8.0 paket programında yapıldı.

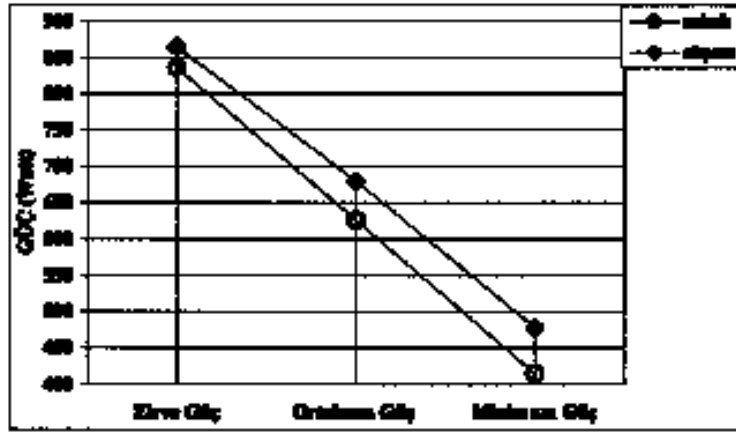
Tablo 2: Sabah ve Akşam Testlerinde Belirlenen Zirve, Ortalama, Minimum Güç ve Yorgunluk

	SABAH		AKŞAM
	X ± S		X ± S
Zirve Güç (Watt)	835.16 ± 110.43	**	863.78 ± 113.04
Ortalama Güç (Watt)	625.68 ± 93.56	**	679.58 ± 96.66
Minimum Güç (Watt)	414.48 ± 88.11	**	477.77 ± 94.26
Yorgunluk İndeksi (%)	50.29 ± 9.06	**	44.63 ± 8.21

** Sabah ve Akşam testleri arasında anlamlı fark ($p<0.01$).

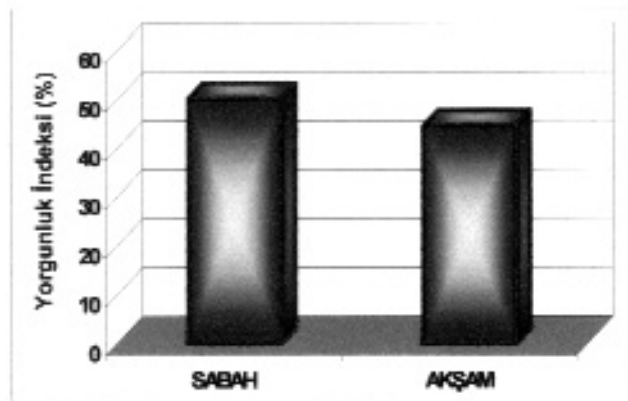
BULGULAR

Sabah ve akşam yapılan WAnT sonuçları karşılaştırıldığında, zirve güç (ZG), ortalama güç (OG) ve minimum güç (MG) değerleri arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.01$). Akşam testlerinden elde edilen ZG, OG ve MG değerleri sabah testlerine göre daha yüksektir (Tablo 2 ve Şekil 1).

Şekil 1: Sabah ve Akşam Testlerinde Belirlenen Zirve, Ortalama ve Minimum Güç değerlerine ilişkin Grafik.

Ayrıca, günün iki farklı zamanında elde edilen yorgunluk indeksi (Yİ) değerlerinde de sabah-akşam farkı anlamlı bulunurken ($p<0.01$), akşam testlerinde belirlenen Yİ değerleri sabah değerlerine oranla daha düşüktür (Tablo 1; Şekil 2).

Şekil 2: Sabah ve Akşam Testlerinden Elde Edilen Yorgunluk İndeksi Değerlerine İlişkin Grafik.

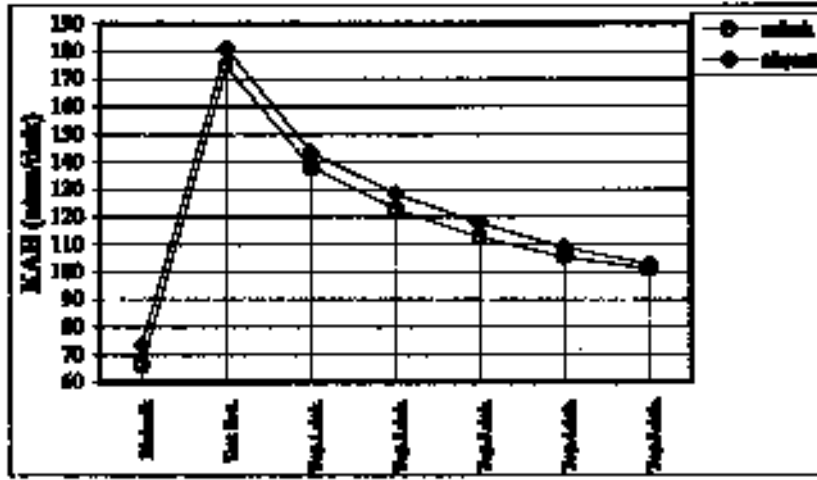
Tablo 3. ve Şekil 3.'de ise deneklerin sabah ve akşam saatlerinde belirlenen dinlenik (DKAH), test sonrası (TSKAH) ve toparlanma kalp atım hızı değerleri görülmektedir. Buna göre, DKAH ve TSKAH değerleri açısından sabah-akşam farkı anlamlıdır ($p < 0.01$). Deneler akşam saatlerinde daha yüksek DKAH ve TSKAH değerlerine sahiptiler. Ayrıca toparlanmanın her 1 dakikası için 5 dakika süresince belirlenen kalp atım hızlarında ise, toparlanmanın 4. dakikasına kadar sabah-akşam farkı $p < 0.01$ düzeyinde anlamlıyken, toparlanmanın 5. dakikasındaki kalp atım hızları anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak tespit edilmiştir.

Tablo 3: Sabah ve Akşam Belirlenen Dinlenik, Test Sonrası ve Toparlanma Kalp Atım Hızı Değerleri.

Kalp Atım Hızı Değerleri (atım/dak.)	SABAH		AKŞAM
	X ± S		X ± S
DKAH	66.24 ± 6.54	**	73.60 ± 7.08
TSKAH	174.46 ± 5.41	**	180.98 ± 5.18
Toparlanma 1. dakika	138.24 ± 9.06	**	143.46 ± 8.37
Toparlanma 2. dakika	122.88 ± 8.13	**	128.32 ± 9.12
Toparlanma 3. dakika	112.66 ± 7.32	**	117.56 ± 7.70
Toparlanma 4. dakika	105.38 ± 5.71	**	108.88 ± 6.47
Toparlanma 5. dakika	100.98 ± 5.56	*	102.86 ± 4.45

** Sabah ve Akşam testleri arasında anlamlı fark ($p < 0.01$).

* Sabah ve Akşam testleri arasında anlamlı fark ($p < 0.05$).

Şekil 3: Sabah ve Akşam Belirlenen Dinlenik, Test Sonrası ve Toparlanma Kalp Atım Hızlarına İlişkin Grafik.

TARTIŞMA

Anaerobik güç ve kapasitenin kısa süreli ve yüksek şiddetli testlerle belirlendiği bazı araştırmalarda, bu parametrelerdeki gün içi değişimlerin anlamlı olduğu belirtilirken^(10, 15, 18), diğer araştırmalarda herhangi bir değişimden bahsedilmemektedir^(6, 20). Hill ve Smith (1991), 9 erkek ile günün dört değişik saatinde anaerobik güç ve kapasiteyi WAnT'de belirledikleri çalışmalarında, anaerobik güç değerini saat 03:00 ve 09:00'da 788 Watt, saat 15:00'de 842 Watt, saat 21:00'de ise 863 Watt olarak belirlemişler ve saat 09:00 ve 03:00 ile 21:00'deki anaerobik güç ortalamalarında anlamlı fark tespit etmişlerdir. Bu parametrede, saat 21:00'de yapılan test lehine %8'lik bir artış olurken, saat 15:00'de yapılan testte de %7'lik bir anaerobik güç artışı gözlemlenmiştir. Anaerobik kapasiteyi ise kilojoule olarak hesaplamışlar ve anaerobik kapasite değerlerini saat 03:00'de 17.9kj, saat 09:00'da 17.7kj, saat 15:00'de 18.6kj ve saat 21:00'de 18.8kj olarak bulmuşlardır. Ayrıca, anaerobik kapasitenin saat 03:00 ve 09:00'daki ortalaması ile saat 15:00 ve 21:00'deki ortalaması arasında anlamlı fark tespit etmişlerdir⁽¹⁰⁾. Melhim'in (1993) yaptığı bir başka çalışmada ise 13 bayan öğrencinin anaerobik güç ve kapasiteleri günün dört değişik zamanında (03:00, 09:00, 15:00 ve 21:00 saatlerinde) belirlenmiş ve bu iki parametrede de sabah-akşam farkı anlamlı bulunmuştur. Saat 15:00'deki anaerobik güç değerinin, saat 03:00'dekine göre %7 oranında ve saat 15:00 ve 21:00'deki anaerobik kapasite değerinin saat 03:00'dekine göre sırası ile %16 ve %15 oranında daha fazla gözlemlendiği bildirilmektedir⁽¹⁵⁾. Hill ve arkadaşları (1992) ise bayan ve erkeklerden oluşan 14 kişilik araştırma grubuna, bisiklet ergometresinde sabah (saat 07:30-09:00 arası) ve akşam (saat 16:00-17:30 arası) maksimum şiddette egzersizler yaptırmışlardır. Yapılan toplam iş miktarında akşam %9.6'lık bir oranda artış olduğunu ve akşam sergilenen yüksek iş miktarının %5.1'inin daha fazla aerobik güçten, %5.6'sının ise daha geniş anaerobik katkıdan kaynaklandığını tespit etmişlerdir⁽¹¹⁾. Reilly ve Marshall'ın (1991) günün altı değişik zamanında, 14 müsabık yüzücünün güç çıktılarındaki gün içi değişimleri araştırdıkları diğer bir çalışmada ise, yüzme benci ile deneklerin ürettikleri anaerobik güç ve kapasite değerlerinde sırası ile %14'lük ve %11'lik gün içi değişim bildirilmektedir⁽¹⁸⁾. Bu sonuçların aksine Wingate anaerobik testini gün içerisinde 6 farklı zamanda uygulayan Down, Reilly ve Billings (1985), test sonucu elde edilen anaerobik güç ve kapasite değerlerinde zamana bağlı değişimi gözleyememişlerdir⁽⁶⁾. Yapılan diğer bir çalışmada da, benzer olarak anaerobik güç ve kapasite değerlerine ilişkin gün içi anlamlı değişim yine gösterilememiştir⁽²⁰⁾.

Sabah 07:30-09:30, akşam 17:00-19:00 saatleri arasında yapılan ve anaerobik güç ve kapasitenin WAnT ile belirlendiği bu çalışmada ise, anaerobik güç (ZG) ve anaerobik kapasite (OG) değerlerindeki sabah-akşam farkı anlamlıdır ($p < 0.01$). Saat 17:00-19:00 arası belirlenen ZG değerleri %3.3 oranında, OG değerleri ise %7.9 oranında daha fazladır. Benzer olarak minimum güç değerlerinde de %13,2 oranında akşam testi lehine gözlenen gün içi değişim

anlamlıdır ($p<0.01$). Bununla birlikte, yorgunluk indeksi değerleri %11,2 oranında sabah testlerinde daha yüksek gözlenmiştir ve gün içi değişim bu parametrede de anlamlıdır ($p<0.01$). Sonuç olarak bu çalışmada, anaerobik güç ve kapasite değerlerinde anlamlı diurnal (gün içi) değişimler tespit edilmiştir. Yukarıda da bahsedilen literatürdeki karşıt birkaç araştırma sonucunun, testler öncesi uygulanan ısınma protokollerinin farklılığından kaynaklandığı düşünülmektedir. Çünkü, uygulanacak şiddetli ısınma protokollerinin anaerobik güç ve kapasitedeki zamana bağlı değişimlerin gözlenmesini engelleyebileceği belirtilmektedir^(2, 20). Buna ek olarak Wingate testinde kullanılan ergometrenin hassasiyeti ve uygulanan test protokollerinin standartlığı, anaerobik güç ve kapasiteye ilişkin küçük bir aralığa sahip olan gün içi değişkenliğin ortaya çıkarılabilmesinde önemli olabilmektedir^(2, 20). Yapılan bu çalışmada bisiklet ergometresi her test öncesi kalibre edilmiş ve ölçümler süresince yapılan tüm testler için uygulanan protokolün standart olmasında gerekli hassasiyet gösterilmiştir. Ayrıca test yükü deneklerin maksimum tekerlek hızlarının %80'inde uygulandığında daha yüksek ZG, OG ve MG değerlerinin elde edilebildiği ön çalışmalarda tespit edildiğinden (8), WAnT'deki test yükleri deneklerin daha önceden belirlenen maksimum tekerlek hızlarının %80'inde uygulanmıştır.

Diğer yandan bu çalışma kapsamında tespit edilen, dinlenik, test sonrası ve toparlanmanın 5 dakikası boyunca her 1 dakikasındaki kalp atım hızlarına ilişkin gün içi değişimler literatürdeki benzer çalışma bulguları ile paralellik sergilemektedir. Günün 7 değişik zamanında, 10 erkek denekle maksimum şiddetteki yüklenmelere cevaben kalp atım hızı değerlerindeki gün içi değişimin araştırıldığı bir çalışmada; en düşük dinlenik ve test sonrası kalp atım hızı değerlerinin saat 04:00 ve 08:00'de, en yüksek dinlenik ve test sonrası kalp atım hızları değerlerinin ise saat 18:00'de gözlendiği ve bu parametreler için sabah-akşam farkının anlamlı bulunduğu belirtilmektedir⁽⁴⁾. Diğer bir çalışmada ise, 5 denekte günün 7 değişik saatinde, dinlenik, 30 saniyelik maksimum yüklenme sonrası ve toparlanmanın 5 dakikası boyunca her yarım dakikasındaki kalp atım hızlarına ilişkin gün içi değişimler belirlenmiş ve en düşük dinlenik kalp atım hızı değerlerinin 04:00 ile 08:00 saatleri arasında, en yüksek değerlerin ise 18:00 ile 24:00 saatleri arasında gözlendiği tespit edilmiştir⁽⁵⁾. Ayrıca, egzersiz sonrası ve toparlanma kalp atım hızlarında da dinlenik kalp atım hızlarındaki durumla benzer olarak, akşam değerleri daha yüksek kaydedilmiş ve sabah-akşam farklılıklarının egzersiz sonrası ve toparlanmadaki kalp atım hızları için anlamlı olduğu bildirilmiştir⁽⁵⁾.

Bu çalışmada da, dinlenik ve test sonrası kalp atım hızlarında sabah-akşam farkı anlamlı bulunmuştur ($p<0.01$). Akşam kaydedilen dinlenik ve test sonrası kalp atım hızlarının sırası ile %10 ve %3,6 oranında sabah değerlerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre, kalp atım hızındaki gün içi farklılık istirahatte daha belirgin iken yüklenme sonrası farklılık azalma eğilimindedir. WAnT sonrası 5 dakikalık toparlanma periyodu için 1 dakikalık intervaller ile kaydedilen kalp atım hızlarında da sabah-akşam farkı anlamlıdır ve toparlanmaya ilişkin

akşam belirlenen kalp atım hızları 1. dakikadan 5. dakikaya kadar her dakika için sırası ile %3.6; %4.4; %4.1, %3.2 ve %1.8 oranında daha yüksek değerlerdedir. Bu sonuçlarla ilgili dikkati çeken diğer bir nokta ise toparlanmanın 3. dakikasından sonra gözlenen kalp atım hızlarındaki sabah-akşam değişkenliğinin azalma eğilimidir. Diğer bir değişle, kısa süreli supramaksimal bir yüklenme sonrası kalp atım hızlarındaki toparlanma akşam saatlerinde daha hızlı gerçekleşme eğilimindedir şeklinde bir yorum yapılabilir.

KAYNAKLAR

1. Aldemir, H., Atkinson, G., Cable, T., Edwards, B., Waterhouse, J., Reilly, T. (2000). A Comparison of the Immediate Effects of Moderate Exercise in the Late Morning and Late Afternoon on Core Temperature and Cutaneous Thermoregulatory Mechanisms. *Chronobiol. Int. Mar*;17(2):197-207.
2. Atkinson, G., Reilly, T. (1996). Circadian Variation in Sports Performance. *Sports Med. Apr*: 21 (4); 292-312.
3. Callard, D., Davenne, D., Lagarde, D., Meney, I., Gentil, C., Van Hoecke, J. (2001). Nycthemeral Variations in Core Temperature and Heart Rate: Continuous Cycling Exercise Versus Continuous Rest. *Int. J. Sports. Med. Nov*;22(8):553-7.
4. Cohen, C. J.(1980). Human Circadian Rhythms in Heart Rate Response to Maximal Exercise Stress.; *Ergonomics. 23*,(6). 591-595.
5. Cohen, C. J.; Muehl, G. E. (1977). Human Circadian Rhythms in Resting and Exercise Pulse Rates.; *Ergonomics. 20*, (5). 475-479.
6. Down, A., Reilly, T., Billings, P. M. (1985). Time of Day and Performance of the Wingate Anaerobic Test. *J. Sports Sci. 3*: 214.
7. Giacomoni, M., Bernard, T., Gavarry, O., Altare, S., Falgairette, G. (1999). Diurnal Variations in Ventilatory and Cardiorespiratory Responses to Submaximal Treadmill Exercise in Females. *Eur. J. Appl. Physiol. Occup. Physiol. Nov-Dec*;80(6):591-7.
8. Güvenç, A. Erman, A. (1998). Wingate Testinde Relatif Yük Uygulama Zamanının Belirlenmesi. 5. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı. 199-200.
9. Hill, D. W., Cureton, K. J., Collins, M. A. (1989). Effect of Time of Day on Perceived Exertion at Work Rates Above and Below the Ventilatory Threshold. *Res. Q. Exerc. Sport Jun. 60*(2):127-33.
10. Hill, D. W., Smith, J. C. (1991). Circadian Rhythm in Anaerobic Power and Capacity. *Can. J. Spt. Sci. 16*:1, 30-32.
11. Hill, D. W., Borden, D. O., Darnaby, K. M., Hendricks, D. N., Hill, C. M., (1992). Effect of Time of Day on Aerobic and Anaerobic Responses to High Intensity Exercise. *Can. J. Spt. Sci. 17*:4; 316-319.
12. Hill, DW. (1996). Effect of Time of Day on Aerobic Power in Exhaustive High-intensity Exercise. *J. Sports Med. Phys. Fitness. Sep*;36(3):155-60.
13. Manfredini, R., Manfredini, F., Fersini, C., Conconi, F. (1998). Circadian Rhythms, Athletic Performance and Jet Lag. *Br. J. Sports Med. 32* (2):101-106.
14. Martin, L., Thompson, K. (2000). Reproducibility of Diurnal Variation in Sub-maximal Swimming. *Int. J. Sports. Med. Aug*;21(6):387-92.
15. Melhim, A. F. (1993). Investigation of Circadian Rhythms in Peak Power and Mean Power of Female Physical Education Students. *Int. Journal of Sport Med. 14*: (6); 303-306.

16. Reilly, T., Baxter, C. (1983). Influence of Time of Day on Reactions to Cycling at a Fixed High Intensity. *Br. J. Sports Med.* Jun;17(2):128-30.
17. Reilly, T., Brooks, G. A. (1990) Selective Persistence of Circadian Rhythms in Physiological Responses to Exercise. *Chronobiol. Int.* 7(1):59-67.
18. Reilly, T., Marshall, S. (1991). Circadian Rhythms in Power Output on a Swim Bench.; *Journal of Swim Research.* 7 (2).; 11-13.
19. Reilly, T., Garrett, R. (1995). Effects of Time of Day on Self-paced Performances of Prolonged Exercise. *J. Sports. Med. Phys. Fitness.* Jun;35(2):99-102.
20. Reilly, T., Atkinson, G., Waterhouse, J. (1997). *Biological Rhythms and Exercise.* Oxford Medical Publications. 1-54.
21. Shephard, R. J. (1999). Minimizing the Practical Problems of World-Wide Soccer Competition: Management of Heat Exposure and a Shift in Circadian Rhythms. *Science and Sports.* 14: 248-253.
22. Winget, C. M., DeRoshia, C. W., Holley, D. C. (1985). Circadian Rhythms and Athletic Performance. *Med. Sci. Sports Exerc.* 17 (5): 498-516.

FEDERASYON BAŞKANLARININ SPOR FEDERASYONLARININ ÖZERKLİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

E. Esra ERTURAN *

Fatih YENEL *

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, spor federasyonlarında özerklikle ilgili gelişmeleri değerlendirilmek, federasyon başkanlarının bu konuya bakış açılarını ortaya koyarak elde edilen bilgiler ışığında öneriler geliştirmektir.

Araştırma tarama modelindedir. Araştırma problemine ilişkin mevcut bilgiler ilgili literatürün taranmasıyla sistematik bir şekilde verilmiş böylece konu hakkında teorik bir çerçeve oluşturulmuştur. Ayrıca, araştırma ile ilgili bir anket uygulanmış ve bu anket yoluyla elde edilen verilerle araştırmanın problemine çözüm aranmıştır.

Araştırmanın çalışma evrenini Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğüne bağlı hizmet veren 46 spor federasyonunda görev yapan federasyon başkanları oluşturmaktadır. Anket araştırma evreninin tamamına uygulanmış, 39 anket değerlendirmeye alınmış, istatistiksel işlemlere tabi tutulmuştur.

Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde yüzde ve frekans dağılımları çıkarılmış, ardından başkanların görüşleri ile bazı değişkenler arasında anlamlı farklılıklar aranmıştır. Veriler t-Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile karşılaştırmalı olarak incelendikten sonra elde edilen sonuçlar değerlendirmeye alınmıştır.

Sonuç olarak, federasyon başkanlarının, federasyonların özerkleşmesi görüşüne yüksek düzeyde katıldıkları tespit edilmiş, federasyonların mali özerklik ile gelirlerini daha etkin ve verimli yöneteceklerini, ancak özerk federasyonların bir süre kamu kaynaklarından aynı ve nakdi yardım almaları gerektiğini ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Spor, Federasyon, Özerklik

Geliş tarihi: 17.12.2003; Yayına kabul tarihi: 12.04.2004

* Gazi Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, ANKARA

AN EVALUATION FOR OPINIONS OF FEDERATION PRESIDENTS' CONCERNING TO AUTONOMY IN SPORT FEDERATIONS

SUMMARY

The purpose of this study was to examine the development concerning to autonomy in sport federations in Turkey and to form suggestions by putting forward the perspectives of presidents.

Existing knowledge regarding to main problem of study has given in a systematic way after, it has been searched and collected from literature. Besides, a questionnaire has been applied and solutions for the problem of study have been looked for in data obtained from this questionnaire.

The scope of study was formed with 46 presidents of federations which are subjected to Youth and Sport Directorate. The questionnaires have been applied to all individuals in scope and 39 of them have been taken into consideration and analysed statistically.

Frequency, percentage and mean scores have been formed on tables, before searching for significant differences between opinions and some variables. After analysing the data with t-Test and One Way ANOVA analyses in SPSS 11.0 Statistical Package Program, results have been evaluated.

As a result, it has proved that, presidents were agree with the idea of autonomous federations and had expressed that federations would be more efficient than today if they were financially autonomous, but underlined the necessity of government support.

Key Words: Sport, Federation, Autonomy

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Giderek 'değişmeyen tek şeyin değişim' olduğu ilkesi ile yaşamın tüm alanlarında bir farklılaşmaya şahit olduğumuz 21. yüzyılda, medeniyetin en küçük birimlerinden en büyüklerine kadar toplulukları bir çatı altında toplayan örgütlerde de hiç kuşkusuz bir zamana ve şartlara ayak uydurma durumu söz konusu olacaktır.

Bugün, "hızla değişen bir ortamda ayakta kalabilmek ve rakiplerin önüne geçebilmek için, kurumun kendini yenilemesi, değişim fırsatlarını analiz edip ortaya çıkan potansiyeli değerlendirmesi ve en uygun stratejinin belirlenip bunun uygulanması için yeniden örgütlenme ve yapılanma işi"⁽⁴⁾ olarak tanımlanabilecek değişim yönetiminin sporun dinamik örgütlerinde uygulanması kaçınılmaz görünmektedir.

Sporun Türkiye'de sevk ve idaresinden sorumlu Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Anayasanın 59. maddesindeki "devlet, her yaşta Türkiye vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder ve başarılı sporcu korur" hükmünü gerçekleştirirken, ana hizmet birimleri olarak faaliyetlerini sürdüren spor federasyonlarına da belli sorumluluklar yüklemektedir⁽¹⁰⁾.

Bu nedenle gerek GSGM'nin gerekse federasyonlarının sözü edilen bu görevleri yerine getirebilmeleri için günün şartlarına uygun bir teşkilatlanma içinde olmaları, dolayısıyla değişimleri zorunlu bir hal almaktadır⁽⁶⁾.

Nitekim, gelişmiş ülkelerde gönüllü örgütler tarafından yönetilen sporun, ülkemizde devlet tekelinde idare edilen yapılar olduğu ve halen kendi ayakları üzerinde duramadığı gözlenmektedir ki bunun, sporun dinamik yapısını baltalayan ve gelişimini engelleyen bir yapılanma olduğu söylenebilir. Çünkü spor hizmeti veren örgütler, yaygınlaşma politikaları gereğince yoğun bir faaliyet temposu içerisinde çalışmaktadırlar ve eğer devlet bürokrasisinin hantal işleyişi uygulamaların hızını kesiyorsa o örgütün verimli çalışmadığını söylemek mümkündür.

Örgütsel değişim ihtiyacı Türk sporunun tarihsel gelişimi içinde de sıkça vurgulanan bir konu olmuş, bu değişimin hedefi ise spor federasyonlarında özerkleşme olarak ifade edilmiştir⁽⁷⁾.

Federasyonlarda, çağın hızla değişen şartlarına ayak uydurma adına yapılacak bir yapısal değişim söz konusu olduğunda, "merkezden yönetim ve bürokratik çalışmanın sakıncalarını gidermek veya azaltmak için düşünülen bir yönetim şekli"⁽⁸⁾ olan özerklik kaçınılmaz görünmektedir.

Bu çalışmada, Türkiye'de, yapısal değişim sürecindeki spor federasyonlarında özerklikle ilgili gelişmeler değerlendirilmiş, federasyon başkanlarının konuya ilişkin görüşleri tespit edilmiş ve çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır.

2. YÖNTEM

Araştırma betimsel modelde yürütülmüş, ayrıca bir anket uygulanmış ve araştırmadaki değerlendirmeye yönelik veriler toplanmıştır.

Araştırmanın çalışma evrenini Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğüne bağlı hizmet veren 46 spor federasyonunda görev yapan federasyon başkanları oluşturmaktadır.

Araştırmada bilgi toplama aracı olarak kullanılan anketler araştırmacı tarafından çalışma evreninin tamamına uygulanmış cevaplanan anket sayısı 39 olarak gerçekleşmiştir.

Daha sonra toplanan veriler bilgisayar ortamında, SPSS 11.0 İstatistik Paket Programı ile analiz edilmiştir. Öncelikle verilerin yüzde ve frekans dağılımları çıkarılmış, ardından deneklerin görüşleri ile bazı değişkenler arasında anlamlı farklılıklar aranmıştır. Veriler t- Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile karşılaştırmalı olarak incelendikten sonra elde edilen sonuçlar değerlendirmeye alınmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmaya katılan 39 spor federasyonu başkanının federasyonların işleyişinde karşılaşılan sorunlara ve özerkliğe ilişkin görüşlerine ait bilgiler yer almaktadır.

Tablo 1: Federasyon Başkanlarının Kişisel Özellikleri

Değişkenler	Alt Kategoriler	f	%
Cinsiyet	kadın	1	2,6
	erkek	38	97,4
	Toplam	39	100
Yaş	30-34 yaş	1	2,6
	35-39 yaş	1	2,6
	40-44 yaş	7	17,9
	45-49	17	43,6
	50+ yaş	13	33,3
	Toplam	39	100
Eğitim durumu	ilkokul	1	2,6
	lise ve dengi	2	5,1
	üniversite	28	71,8
	lisansüstü	8	20,5
	Toplam	39	100
Meslek	memur	4	10,3
	serbest meslek	19	48,7
	emekli	3	7,7
	akademik personel	4	10,3
	diğer	9	23,1
	Toplam	39	100
Dönem	bir dönem	24	61,5
	iki dönem	12	30,8
	3 dönem ve üzeri	3	7,7
	Toplam	39	100

Tablo 1'e bakıldığında, federasyon başkanlarının % 97,4'ünün "erkek", % 43,6'sının "45-49 yaş" grubunda, % 71,8'inin "üniversite mezunu", %48,7'sinin "serbest meslek" ile uğraştığı ve % 61.5'inin "bir dönemdir" başkanlık yaptığı görülmektedir.

Tablo 2: Başkanların Federasyonların İşleyişinde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşleri

Maddeler	Cevap Seçenekleri										\bar{X}
	Çok az		Az		Orta		Çok		Pek çok		
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
Federasyonunuzun bugünkü yönetsel yapısını ne kadar verimli buluyorsunuz?	-	-	4	10,3	26	66,7	8	20,5	1	2,6	3,15
Federasyonunuzun bağımsız kararlar alabildiğine ne ölçüde inanıyorsunuz?	1	2,6	5	12,8	24	61,5	5	12,8	4	10,3	3,15
Size göre alınan Yönetim Kurulu kararları ne ölçüde uygulanabiliyor?	-	-	3	7,7	20	51,3	14	35,9	2	5,1	3,38
Size göre spor ile ilgili mevzuat ihtiyaca ne ölçüde cevap vermektedir?	2	5,1	6	15,4	31	79,5	-	-	-	-	2,74
Size GSGM birimleri spor faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde ne ölçüde yeterlidir?	4	10,3	8	20,5	21	53,8	6	15,4	-	-	2,74
Size göre "bürokratik işleyiş" spor faaliyetlerinin yönetim ve organizasyonunda çıkan aksaklıklarla ne derece ilişkilidir?	1	2,6	1	2,6	6	15,4	26	66,7	5	12,8	3,85
Size göre GSGM'nin federasyonunuza ayırdığı yıllık bütçe ne ölçüde yeterlidir?	9	23,1	17	43,6	12	30,8	1	2,6	-	-	2,13
Size federasyonunuz mali kaynak oluşturmak için sponsorluk, aynı- nakdi yardımlar ve benzerlerinden ne ölçüde yararlanabilmektedir?	12	30,8	17	43,6	8	20,5	2	5,1	-	-	2,00
Size göre federasyon personeli ihtiyaca ne ölçüde cevap verebilmektedir?	4	10,3	15	38,5	12	30,8	4	10,3	4	10,3	2,72

Tablo 2'ye bakıldığında, başkanların yoğunlukla, federasyonun "yönetsel yapısını ne kadar verimli bulduklarına" ($X= 3,15$) % 66,7, "ne ölçüde bağımsız kararlar alabildiğine" ($X= 3,15$) %61,5, "yönetim kurulu kararlarının ne ölçüde uygulandığına" ($X= 3,38$) %51,3'lük oranlarla "orta" düzeyde görüş bildirdikleri görülmektedir.

Yine, federasyon başkanların, "spor ile ilgili mevzuat ihtiyaca ne ölçüde cevap verdiğine" ($X=2,74$) %79,5 ve "GSGM birimlerinin spor faaliyetlerindeki yeterliliğine" ($X=2,74$) %53,8 'lik oranlarla "orta" düzeyde cevabını verdikleri görülmektedir.

Başkanların "bürokratik işleyişin" spor faaliyetlerinin yönetim ve organizasyonunda çıkan aksaklıklarla ne derecede ilişkili olduğu sorusuna ise %66,7 oranıyla "çok" seçeneğini işaretleyerek görüş bildirdikleri tespit edilmiştir ($X=3,85$).

Başkanlar, %43,6'lık oranla "GSGM'nin federasyona ayırdığı yıllık bütçeyi" ($X=2,13$), %43,6'lık oranla, "federasyonun mali kaynak oluşturmak için sponsorluk, aynı- nakdi yardımlar ve benzerlerinden ne ölçüde yararlanabildiğine" ($X=2,00$) ve %38,5'lik oranla "federasyon personelinin ihtiyaca ne ölçüde cevap verdiğine" ($X=38,5$) ilişkin olarak "az" seçeneğinde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 3: Başkanların Özerkliğe İlişkin Görüşleri

Maddeler	Cevap Seçenekleri										\bar{X}
	Çok az		Az		Orta		Çok		Pek çok		
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
"Spor federasyonları idari ve mali yönden özerkliğe kavuşmalıdır" görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz?"	3	7,7	1	2,6	3	7,7	7	17,9	25	64,1	4,28
"Özerk yapıdaki federasyonların spor hizmetlerinde daha etkin ve verimli olacağı" görüşüne ne ölçüde inanmaktasınız?"	2	5,1	-	-	3	7,7	16	41,0	18	46,2	4,23
"Mali özerklik getirilmesi ile, federasyonların bugünkünden daha fazla geliri daha etkin ve verimli kullanacağı" görüşüne ne ölçüde inanmaktasınız?"	2	5,1	1	2,6	7	17,9	10	25,6	19	48,7	4,10
"Özerklik hakkı tanınan federasyonların kamu kaynaklarından aynı ve nakdi yardım almaları için gerekli yasalar düzenlenmelidir" görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz?"	-	-	-	-	4	10,3	15	38,5	20	51,3	4,41
"Özerklik tanınan federasyonlara, devlet tesislerini belli bir süre için bedelsiz kullanım hakkı tanınması" görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz?"	1	2,6	1	2,6	4	10,3	10	25,6	23	59,0	4,36
"Federatif yapıyı oluşturan spor kulüplerinin dernekler kanunu kapsamından çıkarılıp spor yönetiminde daha etkin bir pozisyona kavuşacakları yasal bir düzenlemenin yapılması" görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz?"	-	-	1	2,6	6	15,4	11	28,2	21	53,8	4,33
"Özerk yapıdaki federasyonlar ile belediyeler arasında yerel düzeydeki spor faaliyetleri için uygun mevzuatın oluşturulması" görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz?"	1	2,6	1	2,6	6	15,4	13	33,3	18	46,2	4,18

Başkanların özerkliğe ilişkin görüşlerine bakıldığında "Pek çok" seçeneğinin tüm maddelerde en çok yüzdeyle gerçekleştiği görülmektedir. Buna göre; "Spor federasyonları idari ve mali yönden özerkliğe kavuşmalıdır görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz?" 4,28 ortalama ve %64,1'lik bir oranla, Özerk yapıdaki federasyonların spor hizmetlerinde daha etkin ve verimli olacağı görüşüne ne ölçüde inanmaktasınız?" 4,23 ortalama ve %46,2'lik bir oranla, "Mali özerklik getirilmesi ile, federasyonların bugünkünden daha fazla geliri daha etkin ve verimli kullanacağı görüşüne ne ölçüde inanmaktasınız?" 4,10 ortalama ve %48,7'lik oranla gerçekleşmiştir.

Başkanların %51,3 ile "Özerklik hakkı tanınan federasyonların kamu kaynaklarından aynı ve nakdi yardım almaları için gerekli yasalar düzenlenmelidir" (X=4,41) ve %59.0 ile "Özerklik tanınan federasyonlara, devlet tesislerini belli bir süre için bedelsiz kullanım hakkı tanınmalıdır" (X=4,36) görüşlerine de "pek çok" yanıtını verdikleri görülmektedir.

Federasyon başkanları "spor kulüplerinin dernekler kanunu kapsamında çıkarılmasına" 4,33 ortalama ve % 53,8'lik oranla ve "özerk yapıdaki federasyonlar ile belediyeler arasında yerel düzeydeki spor faaliyetleri için uygun mevzuatın oluşturulmasına" 4,18 ortalama ve %46,2'lik oranla "pek çok" düzeyde katıldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 4: Federasyon Başkanlarının, Federasyonların İşleyişinde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşlerinin "Yaş" Değişkenine Göre Farklılığı İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Maddeler	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Federasyonunuzun bugünkü yönetsel yapısını ne kadar verimli buluyorsunuz?	Gruplar arası	1,503	2	,752	1,993	,151
	Gruplar içi	13,574	36	,377		
	Toplam	15,077	38			
Federasyonun bağımsız kararlar alabildiğine ne ölçüde inanıyorsunuz?	Gruplar arası	1,111	2	,556	,715	,496
	Gruplar içi	27,966	36	,777		
	Toplam	29,077	38			
Size göre alınan yönetim kurulu kararları ne ölçüde uygulanabiliyor?	Gruplar arası	,248	2	,124	,236	,791
	Gruplar içi	18,982	36	,527		
	Toplam	19,231	38			
Size göre spor ile ilgili mevzuat ihtiyaca ne ölçüde cevap veriyor?	Gruplar arası	,830	2	,415	1,408	,258
	Gruplar içi	10,606	36	,295		
	Toplam	11,436	38			
Sizce GSGM birimleri spor faaliyetlerini gerçekleştirmede ne ölçüde yeterlidir?	Gruplar arası	1,011	2	,505	,688	,509
	Gruplar içi	26,425	36	,734		
	Toplam	27,436	38			
Size göre "bürokratik işleyiş" spor faaliyetlerinin yönetim ve organizasyonunda çıkan aksaklıklarla ne ölçüde ilişkilidir?	Gruplar arası	1,846	2	,923	1,565	,223
	Gruplar içi	21,231	36	,590		
	Toplam	23,077	38			
Size göre GSGM'nin federasyonunuza ayırdığı yıllık bütçe ne ölçüde yeterlidir?	Gruplar arası	,719	2	,359	,547	,583
	Gruplar içi	23,640	36	,657		
	Toplam	24,359	38			
Sizce federasyonunuz mali kaynak oluşturmak için sponsorluk, aynı-nakdi yardım vb ne ölçüde yararlanabilmektedir?	Gruplar arası	,680	2	,340	,448	,643
	Gruplar içi	27,320	36	,759		
	Toplam	28,000	38			
Size göre federasyon personeli ihtiyaca ne ölçüde cevap verebilmektedir?	Gruplar arası	1,011	2	,505	,388	,681
	Gruplar içi	46,887	36	1,302		
	Toplam	47,897	38			

Tablodaki verilere göre, federasyon başkanlarının federasyonlardaki mevcut şartlar ve sorunlara ilişkin görüşlerinin "yaş" değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Tablo 5: "Yaş" Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler

Maddeler	Yaş Grupları	N	\bar{X}	S
Federasyonunuzun bugünkü yönetsel yapısını ne kadar verimli buluyorsunuz?	44 ve altında	9	3,22	,441
	45-49	17	2,94	,748
	50+ yaş	13	3,38	,506
	Toplam	39	3,15	,630
Federasyonun bağımsız kararlar alabildiğine ne ölçüde inanıyorsunuz?	44 ve altında	9	3,11	,928
	45-49	17	3,00	,866
	50+ yaş	13	3,38	,870
	Toplam	39	3,15	,875
Size göre alınan yönetim kurulu kararları ne ölçüde uygulanabiliyor?	44 ve altında	9	3,44	,527
	45-49	17	3,29	,849
	50+ yaş	13	3,46	,660
	Toplam	39	3,38	,711
Size göre spor ile ilgili mevzuat ihtiyaca ne ölçüde cevap veriyor?	44 ve altında	9	3,00	,000
	45-49	17	2,71	,588
	50+ yaş	13	2,62	,650
	Toplam	39	2,74	,549
Sizce GSGM birimleri spor faaliyetlerini gerçekleştirmede ne ölçüde yeterlidir?	44 ve altında	9	3,00	,500
	45-49	17	2,59	,939
	50+ yaş	13	2,77	,927
	Toplam	39	2,74	,850
Size göre "bürokratik işleyiş" spor faaliyetlerinin yönetim ve organizasyonunda çıkan aksaklıklarla ne ölçüde ilişkilidir?	44 ve altında	9	4,00	,000
	45-49	17	4,00	,866
	50+ yaş	13	3,54	,877
	Toplam	39	3,85	,779
Size göre GSGM'nin federasyonunuza ayırdığı yıllık bütçe ne ölçüde yeterlidir?	44 ve altında	9	1,89	,782
	45-49	17	2,24	,664
	50+ yaş	13	2,15	,987
	Toplam	39	2,13	,801
Sizce federasyonunuz mali kaynak oluşturmak için sponsorluk, aynı-nakdi yardım vb ne ölçüde yararlanabilmektedir?	44 ve altında	9	1,78	,667
	45-49	17	2,12	,928
	50+ yaş	13	2,00	,912
	Toplam	39	2,00	,858
Size göre federasyon personeli ihtiyaca ne ölçüde cevap verebilmektedir?	44 ve altında	9	3,00	1,414
	45-49	17	2,59	1,064
	50+ yaş	13	2,69	1,032
	Toplam	39	2,72	1,123

Tablo 6: Federasyon Başkanlarının Federasyonlarda Özerkliğe İlişkin Görüşlerinin "Yaş" Değişkenine Göre Farklılığı İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Maddeler	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Fark Tukey
"Spor federasyonları idari ve mali yönden özerkliğe kavuşturulmalıdır" görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz?	Gruplar arası	10,915	2	5,458	4,368	,020	2-3
	Gruplar içi	44,982	36	1,250			
	Toplam	55,897	38				
"Özerk yapıdaki spor federasyonlarının spor hizmetlerinde daha etkin ve verimli olacağı" görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz?	Gruplar arası	5,696	2	2,848	3,284	,056	
	Gruplar içi	31,227	36	,867			
	Toplam	36,923	38				
"Mali özerklik getirilmesi ile federasyonların bugünkünden daha fazla geliri daha etkin ve verimli kullanacağı" görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz?	Gruplar arası	3,383	2	1,691	1,377	,265	
	Gruplar içi	44,207	36	1,228			
	Toplam	47,590	38				
"Özerklik hakkı tanınan federasyonların, belli bir süre kamu kaynaklarından aynı ve nakdi yardım almaları için gerekli yasalar düzenlenmelidir" görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz?	Gruplar arası	2,408	2	1,204	2,885	,069	
	Gruplar içi	15,028	36	,417			
	Toplam	17,436	38				
"Özerklik hakkı tanınan federasyonlara devlet tesislerini belli bir süre için bedelsiz kullanım hakkı tanınması gereklidir" görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz?	Gruplar arası	1,400	2	,700	,750	,479	
	Gruplar içi	33,575	36	,933			
	Toplam	34,974	38				
"Federatif yapıyı oluşturan spor kulüplerinin dernekler kanunu kapsamından çıkarılıp, spor yönetiminde daha etkin bir pozisyona kavuşacakları yasal düzenlemenin yapılması" görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz?	Gruplar arası	1,404	2	,702	1,000	,378	
	Gruplar içi	25,263	36	,702			
	Toplam	26,667	38				
"Özerk yapıdaki federasyonlar ile belediyeler arasında yerel düzeydeki spor faaliyetleri için uygun mevzuatın oluşturulması gereklidir" görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz?	Gruplar arası	6,431	2	3,216	3,949	,028	2-3
	Gruplar içi	29,312	36	,814			
	Toplam	35,744	38				

Yukarıdaki verilere göre, federasyon başkanlarının "spor federasyonları idari ve mali yönden özerkliğe kavuşmalıdır görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz" maddesine ilişkin görüşlerinde yaşlarına göre anlamlı bir farklılık vardır [$F_{(2,36)} = 4.368$; $p > 0.05$]. Anlamlı farkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi yapılmıştır. Tukey HSD testi sonuçlarına göre 45-49 yaş ($X=4.71$) grubundaki başkanların görüşlerinin ortalaması 50 ve üzeri ($X=3.54$) yaş grubundaki başkanların görüşlerinin ortalamasından daha yüksek düzeyde gerçekleşmiştir. Bir başka deyişle 45-49 yaş grubundaki başkanların bu maddeye ilişkin görüşleri daha olumludur.

Başkanların "Özerk yapıdaki federasyonlar ile belediyeler arasında yerel düzeydeki spor faaliyetleri için uygun mevzuatın oluşturulması gereklidir görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz?" maddesine ilişkin görüşleri yaş değişkenine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmiştir. [$F_{(2-36)} = 3.949$; $p > 0.05$]. Tukey HSD testi sonuçlarına göre 45-49 yaş ($X=4.53$) grubundaki başkanların görüşlerinin ortalaması 50 ve üzeri ($X=3.62$) yaş grubundaki başkanların görüşlerinin ortalamasından daha yüksek düzeydedir.

Tablo 7: Yaş" Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler

Maddeler	Yaş Grupları	N	\bar{X}	S
"Spor federasyonları idari ve mali yönden özerkliğe kavuşturulmalıdır" görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz?	44 ve altında	9	4,56	,726
	45-49	17	4,71	,686
	50+ yaş	13	3,54	1,664
	Toplam	39	4,28	1,213
"Özerk yapıdaki spor federasyonlarının spor hizmetlerinde daha etkin ve verimli olacağı" görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz?	44 ve altında	9	4,56	,527
	45-49	17	4,47	,717
	50+ yaş	13	3,69	1,316
	Toplam	39	4,23	,986
"Mali özerklik getirilmesi ile federasyonların bugünkünden daha fazla geliri daha etkin ve verimli kullanacağı" görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz?	44 ve altında	9	4,22	,972
	45-49	17	4,35	,931
	50+ yaş	13	3,69	1,377
	Toplam	39	4,10	1,119
"Özerklik hakkı tanınan federasyonların, belli bir süre kamu kaynaklarından aynı ve nakdi yardım almaları için gerekli yasalar düzenlenmelidir" görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz?	44 ve altında	9	4,44	,527
	45-49	17	4,65	,702
	50+ yaş	13	4,08	,640
	Toplam	39	4,41	,677
"Özerklik hakkı tanınan federasyonlara devlet tesislerini belli bir süre için bedelsiz kullanım hakkı tanınması gereklidir" görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz?	44 ve altında	9	4,67	,500
	45-49	17	4,35	,996
	50+ yaş	13	4,15	1,144
	Toplam	39	4,36	,959
"Federatif yapıyı oluşturan spor kulüplerinin dernekler kanunu kapsamından çıkarılıp, spor yönetiminde daha etkin bir pozisyona kavuşacakları yasal düzenlemenin yapılması" görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz?	44 ve altında	9	4,56	,527
	45-49	17	4,41	,870
	50+ yaş	13	4,08	,954
	Toplam	39	4,33	,838
"Özerk yapıdaki federasyonlar ile belediyeler arasında yerel düzeydeki spor faaliyetleri için uygun mevzuatın oluşturulması gereklidir" görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz?	44 ve altında	9	4,33	,707
	45-49	17	4,53	,800
	50+ yaş	13	3,62	1,121
	Toplam	39	4,18	,970

Tablo 8: Federasyon Başkanlarının, Federasyonların İşleyişinde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşlerinin "Eğitim Durumu" Değişkenine Göre Farklılığı İçin T-Testi Sonuçları

Maddeler	Eğitim Durumu	N	\bar{X}	S	t	p
Federasyonunuzun bugünkü yönetsel yapısını ne kadar verimli buluyorsunuz?	lisans	28	3,21	,63	1,932	,062
	lisansüstü	8	2,75	,46		
Federasyonun bağımsız kararlar alabildiğine ne ölçüde inanıyorsunuz?	lisans	28	3,18	,905	,490	,627
	lisansüstü	8	3,00	,926		
Size göre alınan yönetim kurulu kararları ne ölçüde uygulanabiliyor?	lisans	28	3,36	,678	,390	,699
	lisansüstü	8	3,25	,707		
Size göre spor ile ilgili mevzuat ihtiyaca ne ölçüde cevap veriyor ?	lisans	28	2,86	,448	1,906	,065
	lisansüstü	8	2,50	,535		
Sizce GSGM birimleri spor faaliyetlerini gerçekleştirmede ne ölçüde yeterlidir?	lisans	28	2,93	,766	2,136	,040
	lisansüstü	8	2,25	,886		
Size göre "bürokratik işleyiş" spor faaliyetlerinin yönetim ve organizasyonunda çıkan aksaklıklarla ne ölçüde ilişkilidir?	lisans	28	3,86	,756	-,449	,656
	lisansüstü	8	4,00	,926		
Size göre GSGM' nin federasyonunuza ayırdığı yıllık bütçe ne ölçüde yeterlidir?	lisans	28	2,12	,737	-,056	,956
	lisansüstü	8	2,12	,991		
Sizce federasyonunuz mali kaynak oluşturmak için sponsorluk, aynı-nakdi yardım vb. ne ölçüde yararlanabilmektedir?	lisans	28	1,89	,685	-,727	,472
	lisansüstü	8	2,12	1,126		
Size göre federasyon personeli ihtiyaca ne ölçüde cevap verebilmektedir?	lisans	28	2,86	1,113	1,380	,176
	lisansüstü	8	2,25	1,035		

Tablodan da izleneceği gibi, federasyon başkanlarının "sizce GSGM birimleri spor faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde ne ölçüde yeterlidir" maddesine ilişkin görüşlerinde mezuniyet durumlarına göre anlamlı bir farklılık vardır [$t_{(34)} = 2.136$; $p < 0.05$]. Bu maddede lisans mezunu başkanların görüşlerinin ortalaması 2.93 olarak gerçekleşirken, lisansüstü program mezunu federasyon başkanlarının görüşlerinin ortalaması 2.25 olarak gerçekleşmiştir. Aradaki sayısal fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Diğer bir anlatımla lisans mezunu başkanların GSGM birimlerinin spor faaliyetlerinin gerçekleştirilmesindeki yeterliliğine ilişkin görüşleri lisansüstü mezunu başkanların görüşlerinden daha olumlu düzeydedir.

Tablo 9: Federasyon Başkanlarının, Özerkliğe İlişkin Görüşlerinin "Eğitim Durumu" Değişkenine Göre Farklılığı İçin t- Testi Sonuçları

Maddeler	Eğitim Durumu	N	\bar{X}	S	t	p
"Spor federasyonları idari ve mali yönden özerkliğe kavuşturulmalıdır" görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz?	lisans	28	4,29	1,243	,070	,945
	lisansüstü	8	4,25	1,389		
"Özerk yapıdaki spor federasyonlarının spor hizmetlerinde daha etkin ve verimli olacağı" görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz?	lisans	28	4,29	,937	,386	,702
	lisansüstü	8	4,12	1,356		
"Mali özerklik getirilmesi ile federasyonların bugünkünden daha fazla geliri daha etkin ve verimli kullanacağı görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz?	lisans	28	4,18	1,124	,383	,704
	lisansüstü	8	4,00	1,309		
"Özerklik hakkı tanınan federasyonların, belli bir süre kamu kaynaklarından aynı ve nakdi yardım almaları için gerekli yasalar düzenlenmelidir" görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz?	lisans	28	4,43	,690	,190	,850
	lisansüstü	8	4,37	,744		
"Özerklik hakkı tanınan federasyonlara devlet tesislerini belli bir süre için bedelsiz kullanım hakkı tanınması gereklidir" görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz?	lisans	28	4,57	,690	1,280	,209
	lisansüstü	8	4,12	1,356		
"Federatif yapıyı oluşturan spor kulüplerinin dernekler kanunu kapsamından çıkarılıp, spor yönetiminde daha etkin bir pozisyona kavuşacakları yasal düzenlemenin yapılması" görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz?	lisans	28	4,32	,905	-,153	,879
	lisansüstü	8	4,37	,744		
"Özerk yapıdaki federasyonlar ile belediyeler arasında yerel düzeydeki spor faaliyetleri için uygun mevzuatın oluşturulması gereklidir" görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz?	lisans	28	4,25	,887	,631	,533
	lisansüstü	8	4,00	1,309		

Tablo 9'dan da izlenebileceği gibi, yapılan t- testi analizi sonuçlarına göre federasyon başkanlarının federasyonlarda özerkliğe ilişkin görüşlerinin "eğitim durumu" değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada, devletin spordan sorumlu örgütü Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün ana hizmet birimlerinden olan spor federasyonlarında fahri olarak görev yapan federasyon başkanlarının, federasyonlardaki mevcut şartları değerlendirmeye ilişkin görüşleri ile federasyonlarda özerklik hakkındaki görüşleri tespit edilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde ise verilerin analizi ile elde edilen sonuçlar yorumlanmış ve bu bilgiler ışığında önerilerde bulunulmuştur.

Araştırma kapsamına alınan başkanların % 97,4'ü "erkek", % 43,6'sı "45-49 yaş" grubundadır. Başkanların %48,7'si "serbest meslek" ile uğraşmakta ve %61,5'inin "bir dönemdir" başkanlık yaptığı görülmektedir (Tablo1).

Ekici'nin yapmış olduğu bir çalışmada fahri çalışanların %90,3'ünün erkek, % 43,2'sinin "46 ve üzeri" yaş grubunda olduğu belirtilmiştir. Araştırmayla paralellik gösteren bu bulgulardan yola çıkarak, ülkemizde federasyon başkanlıklarında cinsiyet kutuplaşması olduğunu ve bu durumun giderilmesi için kadınların federasyon başkanlığı için teşvik edilmesinin yararlı olacağı söylenebilir⁽⁴⁾.

Federasyon başkanlarının eğitim durumlarına bakıldığında % 71,8'i "üniversite mezunu" ve %20,5'inin lisans üstü eğitim almış olduğu görülmektedir ki, bu durum federasyonlardaki mevcut şartların ve özerkliğin irdelenmesi konusunda araştırmanın güvenilirliği açısından önemli görünmektedir. Yine aynı şekilde eğitim düzeyinin yüksek oluşu, Türk sporunda bilinçli hareket eden eğitilmiş yöneticiler olduğu ve sporun ülkedeki gelişimi açısından umut verici bir tablo oluşturduğu kanaatini uyandırabilir (Tablo1).

Tablo 2'de başkanların federasyonlardaki mevcut şartları değerlendirmelerine ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Buna göre başkanlar, federasyonun bugünkü yönetsel yapısının verimliliğini %66,7'lik bir oranla "orta" olarak değerlendirmişleridir. Yine federasyonun bağımsız kararlar alabildiğine ne ölçüde inandıklarını % 61,5 ile ve bu kararları ne ölçüde uygulayabildikleri %51,3 ile "orta" olarak yanıtlamışlardır. Buna göre federasyonların bağımsız kararları alıp, uygulamaya koyması gereken organlarının orta seviyede verimlilikle çalıştığını söylemek mümkündür.

Başkanların % 79,5'i spor ile ilgili mevzuatın ihtiyaca orta düzeyde cevap verdiğini belirtmişlerdir. Ekici'nin de yapmış olduğu çalışmada federasyon fahri üyelerinin, üyesi oldukları federasyonun sorunlarına %50'lik bir oranla "yasaların ihtiyaca cevap vermeyişini" birincil sorun olarak ortaya koydukları belirtilmiştir⁽⁴⁾. Nitekim, 3289 sayılı GSGM kanunu ve bu kanuna dayanılarak çıkarılan yönetmelikler düşünüldüğünde, yasal düzenlemelere duyulan ihtiyacın sıkça ifade edildiğini görülmektedir. Örneğin, 1999 yılında yapılan federasyon başkanları toplantısı'nda bu durum, ödül yönetmeliği, başkanlık seçimleri, adayların eğitim, dil, yaş gibi durumlarının yanı sıra yönetim kurulu üyelerinin sayısı ve bunların seçiminde inisiyatifin

başkana bırakılması gibi pek çok konuda öngörülen ve yaşanan sorunların dile getirilmesine sebep olmuş, ardından bahsi geçen sorunlar yönetmelik maddelerinde Temmuz 2002'de yapılan değişikliklerle bir düzene sokulmuştur⁽²⁾.

Yine Tablo 2'ye bakıldığında, başkanların "sizce GSGM birimleri spor faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde ne ölçüde yeterlidir?" maddesine ilişkin görüşleri %53,8 'lik oranla "orta" düzeyde gerçekleşirken, "size göre "bürokratik işleyiş" spor faaliyetlerinin yönetim ve organizasyonunda çıkan aksaklıklarla ne derece ilişkilidir?" maddesine ilişkin görüşlerinin %66.7 oranıyla "çok" seçeneği ile gerçekleştiği görülmektedir.

İmamoğlu ve Çimen'in yapmış oldukları araştırmada da, GSGM için, "merkeziyetçi yapı ve yönetim anlayışı ortaya çıkan merkez bürokrasisinin aşırı büyümesi, ayrıntı sayılabilecek hemen her hizmet için üstlerin onayına başvurulması, çözümün merkezde aranması nedeniyle iş takiplerinin çoğalması, asli görevlerin ihmal edilmesi gibi sorunlar doğurmakta, böylece cari giderler artmakta, etkinlik azalmaktadır" ifadesine yer verilerek bürokratik yükün altı çizilmiştir⁽⁵⁾.

Başkanların %43,6'sı GSGM'nin kendilerine ayırdığı yıllık bütçeyi ve federasyonun mali kaynak oluşturmak için yararlanabildiği sponsorluk, ayni- nakdi yardımlar v.b "az" olarak değerlendirmişlerdir. Bu noktadan hareketle federasyon başkanlarının, federasyonlarını mali konularda yetersiz buldukları ifade edilebilir.

Mali konularda özellikle, federasyonların kendi kaynaklarını oluşturmalarına ilişkin şartlar incelendiğinde, bugün, kanun ve yönetmeliklerdeki boşluklar dikkat çekmektedir. Genel Müdürlükte tüm federasyonlar için ortak bir "havuz" hesabı oluşturulmuş olup, geliri ne olursa olsun tüm federasyonlar bu hesabı kullanmaktadırlar. Dolayısıyla, federasyonların aldıkları gerek yurt dışı gerekse sponsorluk benzeri mali yardımlarının aktarılmasında ortak hesap kullanımı federasyonların gelir getirilerine göre yapılacak sınıflandırmalarda ve bu gelirlerini kullanmaları açısından büyük sıkıntılar yaratmaktadır.

Başkanların, federasyon personelinin ihtiyaca ne ölçüde cevap verdiği hakkındaki görüşleri de %38,5 oranıyla "az" yönünde gerçekleşmiştir. Yine, gözlendiği kadarıyla, federasyon çalışanları, kamu teşekküllerinin pek çoğunda da görülebileceği gibi, sadece güncel bürokratik işlerin takibi ile kendilerini sınırlamaktadırlar. Buradan hareketle, federasyonlarda eğitimi, alanında uzman personelin istihdamına ihtiyaç duyulduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Özerkliğe ilişkin görüşlerin incelendiği Tablo 3'e bakıldığında ise, başkanların "Spor federasyonları idari ve mali yönden özerkliğe kavuşmalıdır" görüşüne %64,1 oranıyla "pek çok" düzeyde katıldıkları tespit edilmiştir. Yılmaz'ın yapmış olduğu çalışmasında da yönetici personelin %59,3'ünün Türk Spor Teşkilatının özerkleşmesi görüşüne tamamen katıldıkları belirtilmiştir. Bu sonuç araştırmanın bulguları ile paralellik göstermektedir⁽¹¹⁾.

Özerk yönetimin amaçlarından biri en kolay, en etkili, en verimli ve en kaliteli bir şekilde hizmetlerin gerçekleşmesini sağlamaktır⁽⁹⁾. Nitekim, araştırmaya katılan başkanların da "Özerk yapıdaki federasyonların spor hizmetlerinde daha etkin ve verimli olacağı" görüşüne ne ölçüde inanmaktasınız?" maddesine ilişkin %46,2 oranıyla "pek çok", %41,0 oranıyla da "çok" yanıtını verdikleri görülmüştür. Bu duruma bakarak başkanların özerkliğin amaçlarının farkında oldukları söylenebilir.

Yine Tablo 3'te başkanların, "mali özerklik getirilmesi ile federasyonların bugünkünden daha fazla geliri, daha etkin ve verimli kullanacağı" görüşüne %48,7 oranıyla "pek çok" şeklinde katıldıkları görülmektedir. Eylül 1999'da gerçekleştirilen federasyon başkanları toplantısında da başkanların benzer yönde görüşler bildirdikleri görülmektedir. Ancak burada bazı başkanlar, özellikle mali özerklik konusunda devlet desteğinden bir anda mahrum kalma çekincesi içerisinde olduklarını ve "özerkliğin medyada çok yer almayan ve devletin dışında kaynak bulamayan federasyonların üzerinde olması gerektiğini" ifade etmektedirler⁽²⁾.

Bu noktadan hareketle federasyon başkanlarının mali özerkliğe geçişte belli bir süre devlet desteğine kısmî olarak devam edilmesini istediklerini söyleyebiliriz. Nitekim araştırmada, başkanların %51,3 oranıyla "özerklik hakkı tanınan federasyonların kamu kaynaklarından aynı ve nakdi yardım almaları için gerekli yasalar düzenlenmeli" ve %59,0 oranıyla "özerklik tanınan federasyonlara, devlet tesislerini belli bir süre için bedelsiz kullanım hakkı tanınmalı" görüşlerine "pek çok" düzeyde katıldıkları görülmektedir.

Federasyon başkanlarının "spor kulüplerinin dernekler kanunu kapsamından çıkarılmaları ve spor yönetiminde daha etkin bir pozisyona gelecekleri yasal düzenlemelerin yapılmasının gerekli olduğu" görüşüne % 53,8'lik bir oranla "pek çok" katıldıklarını belirtmişlerdir. Türkiye'de spor kulüpleri Dernekler Kanunu'na tabi olup, hizmet verdikleri branşların federasyonları, dolayısıyla GSGM tarafından tescil olunurlar. Oysa GSGM'nin bu şekilde merkezden onayı, biçimsel olarak kulüpleri federasyonu oluşturan birimler olmaktan çıkarmaktadır. Sporun fertlere ulaşmasında anahtar role sahip spor kulüplerinin etkinliğinin artması için yasal olarak desteklenmeleri gerekmektedir. Araştırmaya katılan federasyon başkanlarının bunun bilincinde olduklarını gösteren ifadeleri umut vericidir.

Özerklik tanınması halinde spor federasyonlarının branşlarını en küçük yerleşim birimlerine kadar yaygınlaştırmaları ancak sağlam örülmüş bir yerel yönetim- federasyon örgüt ağıyla gerçekleşecektir. Araştırmanın bulgularına göre federasyon başkanları çoğunlukla bunun bilincindedir. Başkanların "özerk yapıdaki federasyonlar ile belediyeler arasında yerel düzeydeki spor faaliyetleri için uygun mevzuatın oluşturulması görüşüne ne ölçüde katılıyorsunuz?" maddesine %46,2 oranıyla "pek çok", % 33,3 oranıyla "çok" şeklinde görüş bildirdikleri görülmektedir (Tablo 3).

Yılmaz'ın yapmış olduğu çalışmada GSGM yöneticileri ve federasyon başkanları "belediyelere spor alanında sorumluluklar yüklenmesi gerektiği" görüşüne %44,8 oranında "tamamen katılıyorum" ifadesi ile görüş bildirdikleri görülmektedir ki, bu durum araştırmada elde edilen sonuçlarla paralellik arz etmektedir⁽¹¹⁾.

Bu bulgular Şahin'in yaptığı araştırmanın sonuçları ile de benzerlik göstermektedir. Şahin'in çalışmasında belediye başkanlarının "Belediyeler halkın oyun ve spor ihtiyaçlarını karşılamak bakımından ne kadar sorumluluk taşımaktadır?" maddesine ilişkin olarak %42,2 oranıyla "pek çok" yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir⁽⁷⁾.

Sunay ve Karakuş'un yapmış oldukları bir çalışmada da sporun kitlelere yaygınlaştırılmasında yerel yönetimlerin ağırlığı, etkinliği ve sorumluluklarının artırılması gerektiğinin altı çizilmiştir⁽⁶⁾.

Yapılan karşılaştırılmalı testlerde, federasyon başkanlarından 45-49 yaş (X=4.71) grubunda olanların "spor federasyonları idari ve mali yönden özerkliğe kavuşmalıdır" görüşüne 50 ve üzeri yaş(X=3.54) grubundakilerden daha olumlu baktıkları tespit edilmiştir (Tablo 6).

Aynı şekilde, 45-49 yaş (X=4.53) grubundaki başkanların "özerk yapıdaki federasyonlar ile belediyeler arasında yerel düzeydeki spor faaliyetleri için uygun mevzuatın oluşturulması gereklidir" görüşüne, 50 ve üzeri yaş (X=3.62) grubundakilerden daha olumlu baktıkları görülmektedir (Tablo 6).

Bu bulgulardan hareketle, 50 ve üzeri yaş grubundaki başkanların alışlagelen yönetim sistemini benimsediklerini ve merkezîyetçi bir yaklaşımla bakarak köklü değişikliklere karşı çıktıklarını söylemek mümkündür. Ancak yine yaş değişkeni ile federasyonların işleyişinde karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşlerin analizinde anlamlı farklılıkların bulunmaması her yaş kategorisindeki başkanın genel şartlara aynı perspektiften baktığını gösterebilir (Tablo 4).

Federasyon başkanlarının mezuniyet durumları ile GSGM birimlerinin spor faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde yeterli olup olmadığına ilişkin görüşleri arasında da anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna göre lisans mezunu (X=2,93) başkanların bu maddeye ilişkin görüşleri, lisansüstü program mezunu (X=2,25) başkanlardan daha olumlu düzeyde gerçekleşmiştir (Tablo 8).

Buna göre, eğitim düzeyi yükseldikçe hizmetlerde kalite ve verimlilik beklentisinin yükseldiği, dolayısıyla lisansüstü programlardan mezun federasyon başkanlarının GGSM'nin hizmetlerin yürütülmesinde beklentilerinin tatmin olmadığını söylemek mümkündür.

Ancak araştırmada, başkanların eğitim durumuna göre özerkliğe ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesinde anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Buna göre, eğitim durumunun başkanların teşkilatta özerklik ihtiyacının farkında oluşları ile ilgili olmadığını söylemek mümkündür (Tablo 9).

Sonuç olarak, araştırma kapsamına dahil edilen federasyon başkanlarının da ağırlıklı olarak hem fikir olduğu "spor federasyonlarında özerkleşme" düşüncesi, bugünün şartlarında enine boyuna incelenip, bir an evvel Türk sporunda uygulamaya geçirilmesi gereken bir hareket olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, araştırmanın sonuçlarından da incelenebileceği gibi devlet yönetiminden tamamen bağımsız bir federasyon yapılanması, bugünün sosyal, ekonomik ve siyasi şartları düşünüldüğünde, uygulamada Türkiye'deki amatör sporu bugünkünden daha güç şartlar altına sokabileceğinden, özerkleşme fikrinin sağlam bir örgütsel altyapıya dayandırılması ve özerk yapılara geçişlerde süreçlerin esnekliğine imkan tanıyan hazırlıkların tamamlanması gerekli görülmektedir.

KAYNAKLAR

1. EKİCİ, S.; "Türkiye'de Spor Federasyonlarını Oluşturan Fahri Çalışanların Spor Politikalarının Oluşumu ve Uygulamalarına Yaklaşımları" Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Ankara, 2002
2. GSGM, Federasyon Başkanları Toplantısı, GSGM Yayını, Ankara, Eylül 1999
3. GSGM, Spor Şurası 1999, Kılıçaslan Yayınevi, Ankara, 1999, s:334-337
4. <http://www.tdk.org.tr/tdksozluk/SOZBUL.ASP?Kelime=%20değişim%20yönetimi&EskiSoz=değişim&GeriDon=2> (05,05,2003)
5. İMAMOĞLU, A. F.Çimen, Z.; "Türkiye'de Spor Federasyonlarında Örgütsel Değişme İhtiyacı ve Bazı Uygulamalar Üzerine Düşünceler" Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, IV (2): 59-76, 1999.
6. SUNAY, H., KARAKUŞ, E.; "Sporun Kitlelere Yaygınlaştırılmasında Yerel Yönetimlerin, Yeri ve Fonksiyonlarına İlişkin Ankara İli Metropol İlçeleri Belediye Meclisi Üyelerinin Görüşleri" Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, V (3): 63-80, 2000.
7. ŞAHİN, M.Y.; "Sporun Topluma Yaygınlaştırılmasında Belediyelerin Rolü ve Önemi (İç Anadolu Bölgesi Örneği)" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Ankara, 2002
8. TOBB, "Mahalli İdarelerin Yeniden Yapılandırılması" Yerel Yönetim Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 1996
9. TORTOP, N: "Özerk, Üretken ve Katılımcı Mahalli İdare Anlayışı", Amme İdaresi Dergisi, 24 (4), 3-13, 1996
10. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Md:59, 1982
11. YILMAZ, İ.; "Türk Spor Teşkilatının Örgütsel Değişim İhtiyacı Açısından Özerkliğin İncelenmesi" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Ankara, 2002